

Univerzita Karlova v Praze  
Pedagogická fakulta  
Katedra českého jazyka a literatury

**SROVNÁNÍ KRONIKY ČESKÉ VÁCLAVA HÁJKA Z LIBOČAN  
A POSELKYNĚ STARÝCH PŘÍBĚHŮ ČESKÝCH JANA FRANTIŠKA  
BECKOVSKÉHO**

COMPARISON OF KRONIKA ČESKÁ BY VÁCLAV HÁJEK  
Z LIBOČAN AND POSELKYNĚ STARÝCH PŘÍBĚHŮ ČESKÝCH  
BY JAN FRANTIŠEK BECKOVSKÝ

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Miloš Sládek

Autorka: Bc. Vladimíra Koucká  
Kladenská 543, Buštěhrad 27343  
Obor: ČJ-D  
Prezenční typ studia

Rok dokončení: 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Buštěhradě

15. 6. 2012

## **Poděkování**

Vřele děkuji vedoucímu své diplomové práce PhDr. Miloši Sládkovi za cenné rady a připomínky při psaní mé práce a především za čas, který mi věnoval. Mé díky patří i doc. PhDr. Martině Šmejkalové, Ph.D za odbornou konzultaci k historické češtině. Dále pak děkuji mým blízkým za trpělivost a potřebnou podporu při mém studiu.

## **Obsah**

|  |    |
|--|----|
| Obsah .....                                      | 4  |
| Úvod .....                                       | 6  |
| 1. Václav Hájek z Libočan .....                  | 8  |
| 1.1 Život V. Hájka .....                         | 8  |
| 1.2 Přátelé a příznivci V. Hájka.....            | 9  |
| 1.3 Osobnost V. Hájka.....                       | 10 |
| 2. Jan František Beckovský .....                 | 12 |
| 2.1 Život J. F. Beckovského .....                | 12 |
| 2.2 Přátelé a příznivci J. F. Beckovského .....  | 13 |
| 2.3 Osobnost J. F. Beckovského.....              | 13 |
| 2.4 Shrnutí .....                                | 14 |
| 3. Vznik kronik .....                            | 16 |
| 3.1 Kronika česká .....                          | 16 |
| 3.2 Poselkyně starých příběhů českých .....      | 18 |
| 3.3 Shrnutí .....                                | 20 |
| 4. Kompozice a forma .....                       | 22 |
| 4.1 Kronika česká .....                          | 22 |
| 4.2 Poselkyně starých příběhů českých .....      | 24 |
| 4.3 Jazyk kronik.....                            | 27 |
| 4.4 Kronika jako literární žánr.....             | 34 |
| 5. Zpracování látky .....                        | 36 |
| 5.1 Vláda Přemysla Otakara I. (1198-1230).....   | 37 |
| 5.2 Vláda Jana Lucemburského (1338-1346).....    | 39 |
| 5.3 Vláda Ludvíka Jagellonského (1516-1526)..... | 41 |
| 5.4. Další tendence Poselkyně .....              | 43 |
| 6. Charakteristika postav .....                  | 45 |
| 6.1 Postavy kronik .....                         | 45 |

|   |    |
|---|----|
| 6.2 Charakteristika vybraných postav .....    | 49 |
| 6.2.1 Boleslav I. ....                        | 49 |
| 6.2.2 Jan Hus .....                           | 52 |
| 6.2.3 Jiří z Poděbrad .....                   | 55 |
| 6.2.4 Shrnutí .....                           | 61 |
| 7. Ideologické pojetí kronik.....             | 62 |
| 7.1 Šlechtické prvenství.....                 | 62 |
| 7.2 Katolická orientace kroniky.....          | 64 |
| 7.3 Vlastenecké cítění.....                   | 66 |
| 7.4 Shrnutí .....                             | 70 |
| 7.5 Cenzurní problematika Kroniky české ..... | 72 |
| Závěr.....                                    | 74 |
| Ediční poznámka .....                         | 78 |
| Seznam pramenů a literatury .....             | 79 |
| Prameny: .....                                | 79 |
| Sekundární literatura: .....                  | 79 |
| Diplomové práce: .....                        | 81 |
| Elektronické zdroje:.....                     | 81 |
| Resumé .....                                  | 82 |
| Summary.....                                  | 83 |
| Klíčová slova .....                           | 84 |

## Úvod

Tématem mé práce je srovnání dvou významných děl české literatury – Kroniky české Václava Hájka z Libočan a Poselkyně starých příběhů českých Jana Františka Beckovského. Především druhému z těchto autorů je do dnešní doby věnovaná velmi malá pozornost, a to jak jeho osobě, tak jeho literární činnosti. Jako kronikář je pak opakovaně popisován pouze ve spojitosti se svým předchůdcem – Václavem Hájkem. Jen málo lidí dokázalo ocenit Beckovského přínos české literatuře. V první řadě to byl Antonín Rezek, díky jehož práci mohl tiskem vyjít druhý díl Poselkyně, který zůstal po dlouhou dobu v rukopise v křižovnické knihovně. Dílo nakonec vyšlo ve třech svazcích spolu s obsírnou předmluvou tohoto vydavatele. Po Ant. Rezkovi se kronikou zabýval i Antonín Truhlář, který podrobněji rozebral její první díl a blíže si všímal rozdílů mezi ní a Kronikou českou V. Hájka. V minulém století se J. F. Beckovskému věnoval např. Zdeněk Kalista a po něm Milan Kopecký. Přes snahu těchto autorů však zůstává Poselkyně starých příběhů českých obecně vnímána jen jako adaptace Hájkovy kroniky a mnohé soudy zůstávají otevřené.

Cílem této práce je proto porovnat obě kroniky a na základě tohoto srovnání vymezit Poselkyni jako samostatné literární dílo. Pokusím se také o vyvrácení stereotypních tvrzení, která se do dnešní doby uvádí. Budu pracovat s původními vydáními děl, v případě J. F. Beckovského ale pouze s prvním dílem Poselkyně, neboť se kromě nástupu Ferdinanda I. zcela překrývá s Kronikou českou. Jelikož jde však o díla velmi rozsáhlá, od podrobné analýzy celého textu musím opustit. V práci tedy využiji metodu sond, ve kterých budu blíže zkoumat vybrané části textu.

V první řadě se chci věnovat autorům těchto kronik – Václavu Hájkovi a Janu Františku Beckovskému, a jejich životním osudům, které je vedly k napsání jejich děl. Zároveň také na to, za jakých podmínek jejich kroniky vznikaly – tedy jejich kulturně historickému pozadí. Zároveň jsem si ale vědoma, že některým okruhům spjatých s rozebíranými díly (např. kulturního okruhu obou autorů) nebudu moci věnovat takovou pozornost, jakou by si zasloužily. Jelikož jsou tato témata natolik obsáhlá, pro účely této práce se musím spokojit se základní charakteristikou. Dalším důležitým tématem pak budou jejich zdroje, ze kterých při psaní vycházely a také to, jakým způsobem s nimi pracovali.

Budu se věnovat také jazyku těchto děl a způsobu vyprávění jejich kronikářů. Pokusím se také vymezit jejich základní charakteristiky z hlediska žánru kroniky.

Předně se ale chci zaměřit na srovnání obsahu obou děl. Blíže se proto budu věnovat zejména struktuře kronik a také pojetím historie u těchto dvou kronikářů - tedy tomu, jak se změnilo kronikářské vyprávění a interpretace textu. Zda jsou kronikářské zprávy svým obsahem a vyzněním totožné, nebo je J. F. Beckovský upravoval. V neposlední řadě také tomu, jaké názory se o obou dílech běžně tradují a zda mají oporu v samotném textu.

## **1. Václav Hájek z Libočan**

### **1.1 Život V. Hájka**

O mládí autora Kroniky české, Václava Hájka z Libočan, toho mnoho nevíme. Neznáme ani rok narození, který se však většinou klade na konec 15. století. Václav Hájek byl původem zřejmě z vladycké rodiny pocházející z vesnice Libočany, která leží nedaleko Žatce. Není to však jediný výklad a uvažuje se také o možnosti, že Václav Hájek pocházel z Prahy<sup>1</sup>, což by odůvodňovalo Hájkův blízký vztah k Malé Straně.

V Žateckém kraji našel také V. Hájek své první působiště jako kněz. Bylo to v Kostelci u Budyně na panství pánů z Hazmburka. Dalším místo pak získal v nedalekých Zlonicích u Slaného a ve stejném roce také v Chržíně u Velvar. Obě panství patřila panu Vilému Ilburkovi na Lamberce.<sup>2</sup>

V roce 1521 kališnický kněz Václav Hájek přestupuje ke katolictví, snad kvůli sporům s dolní konzistoří a především jejím administrátorem Havlem Caherou ze Žatce.<sup>3</sup> Pokud to byla Hájkova příčina ke konverzi, pak se naneštěstí po zbytek života nevyhnul ani sporům s horní konzistoří pod jednou, což dokládají četné soudní pře. Nutno dodat, že konverze mezi katolíky a protestanty v této době nebyly výjimkou.

Jako katolický kněz získává nejprve roku 1524 faru v Rožmitále na panství nejvyššího purkrabího, pana Lva z Rožmitálu. Společně s ním se podílí na dolování, zejm. stříbra, ale kvůli finančním potížím pana Lva nakonec dolování ustává.

Současně s farou v Rožmitále začal působit jako kazatel při klášteře sv. Tomáše na Malé Straně. Tato duchovní činnost se stala jeho životní náplní a zároveň i příčinou dalších sporů. Jako farář a kazatel nemohl naplno vykonávat svůj úřad na dvou místech a byl tak často kritizován za neplnění svých povinností. Nicméně mu byl tomášský kostel nejbližší a jako kazatel zde zůstal až do roku 1549.

Po třech letech (roku 1527) se stal V. Hájek (snad díky přimluvě pana Lva z Rožmitálu)<sup>4</sup> děkanem na Karlštejně, kde zůstal celých šest let. Zde byl ale děkanství zbaven kvůli sporům s karlštejnským purkrabím, kterým byl v té době Jan Bechyně

---

<sup>1</sup> ŠIMÁK, Josef Vítězslav. Prameny a pomůcky Hájkovy. ČČM 92, 1918, s. 269

<sup>2</sup> REZEK, Antonín. Dodatky a opravy k bibliografiím starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii, ČČM 52, 1878, s. 172

<sup>3</sup> FLAJŠHANS, Václav. Kněz Václav Hájek z Libočan, in Kronika česká 1. Praha: České akademie císaře Františka Josefa, 1918, s. 2

<sup>4</sup> FLAJŠHANS, Václav. Kněz Václav Hájek z Libočan, in Kronika česká 1. Praha: České akademie císaře Františka Josefa, 1918, s. 5



z Lažan, a jeho ženou Kateřinou z Komárkova a na Pěčíně, protože se postavil proti krutému zacházení paní Kateřiny s jejími služkami.

V. Hájek byl tak donucen z Karlštejna odejít, ale díky svým příznivcům (hejtmanu Jindřichovi Berkovi a podkomořímu Wolfartovi Planknarovi) získal nakrátko vyšehradské obročí. Avšak kvůli nepřízni členů kapitoly a konzistoře byl úřadu zbaven.

Ještě téhož roku (1533) se stal farářem na Tetíně, vrátil se tedy do okolí Karlštejna, ale do skromnějšího úřadu, než měl dříve. Na tetínské faře zůstal šest let. Po tomto úřadě získal další obročí až v roce 1544, tedy v době, kdy je již sepsána Kronika česká. V těchto pěti letech, mezi jeho působením na Tetíně a jeho novým působištěm ve Staré Boleslavi, pobýval Hájek nejspíše v Praze. Zde na Malé Straně koupil dům sousedící s klášteřem sv. Tomáše a roku 1539 k němu od místních augustiniánů přikoupil i část zahrady patřící dříve klášteři. Právě v této době se Václav Hájek věnoval práci na Kronice české. Od psaní ho ale odváděly i jiné záležitosti nežli kazatelské. Roku 1532 dostal od svých farníků do opatrování dítě<sup>5</sup>. Další záznamy o tomto schovanci mlčí, ale není ani vyvráceno, že by si V. Hájek dítě neponechal. Možná tedy řešil i problémy čistě osobní.

Roku 1541 zachytil ve svém dalším díle<sup>6</sup> velký požár Prahy, který zachvátil Hradčany a Malou Stranu. Při tomto ohni shořela i část nákladu, která byla v té době již vytištěná. Vydání kroniky bylo zpožděno i sporem s nakladatelem Václavem Halašem, který V. Hájkovi nechtěl výtisky vydat. Kronika se tak začala prodávat až v roce 1543. Václavu Hájkovi přinesla velký respekt a oblibu u širokého publika. Také král V. Hájka odměnil novým obročím, tentokrát ve Staré Boleslavi. Václav Hájek, přestože má být ve svém úřadu v Boleslavi, stále pobýval v Praze a snažil se i o získání nějaké pražské prebendy. Ale neúspěšně. Jeho nepřítomnost v úřadě byla kritizovaná jak místními kanovníky, tak pražskou konzistoří. Václav Hájek se definitivně zřekl všech svých církevních závazků roku 1549 a vstoupil do dominikánského špitálu sv. Anny na Novém Městě pražském. Zde umírá a je pohřben 19. března 1553.

## 1.2 Přátelé a příznivci V. Hájka

Václav Hájek měl ve svém životě štěstí na své přátele a příznivce, kteří ho často podporovali. Díky vysoce postaveným lidem získal několikrát významné církevní hodnosti a v neposlední řadě se mu dostalo velké podpory při psaní svého životního díla - Kroniky

---

<sup>5</sup> WINTER, Zikmund. Jak kronikář Hájek našel schovance. Zvon 5. 1905, s. 464

<sup>6</sup> HÁJEK, Václav. O nešťastné příhodě, kteráž se stala skrze oheň v Menším Městě pražském a na hradě svatého Václava i na Hradčanech (1541)

české. Tito lidé patřili jak k církevním, tak světským hodnostářům původu měšťanského i šlechtického. Životní osudy V. Hájka byly často určovány známostmi s těmito lidmi.

Jedním z takových lidí byl nejvyšší purkrabí Zdeněk Lev z Rožmitálu. Václav Hájek pobýval na jeho faře mezi lety 1524-1527 a v této době se podílel i na jeho důlní těžbě. Šlo však o podnik finančně náročný, a tak byl Zdeněk Lev nucen dalších prací zanechat. Zřejmě s pomocí Zdeňka Lva získává Hájek další své obročí - děkanství na Karlštejně.<sup>7</sup>

Další příznivci V. Hájka jsou Jindřich Berka z Dubé, pozdější nejvyšší sudí, a podkomoří Wolfart Planknar, kteří Hájkovi obstarali správu kostela vyšehradského.

Při sepisování své kroniky mu byli nejvíce nápomocni katoličtí šlechtici, především Jan Hodějovský z Hodějova, který byl zřejmě hlavním inspirátorem sepsání kroniky. Společně s Janem starším Popelem z Lobkovic a na Zbiroze a rytířem Heřmanem Sedleckým od Dubu pak byl ustanoven jako cenzor jeho díla. Hájek měl však podporu i členů jiných šlechticů, kteří mu ze svých vlastních archivů poskytli pramenný materiál.

V neposlední řadě je třeba zmínit právníka M. Brikcího z Licka a staroměstského písaře Sixta z Ottersdorfu. Šlo o jeho blízké přátele, se kterými se nejspíše seznámil při svých četných soudních sporech.

### 1.3 Osobnost V. Hájka

V. Hájek byl podle mnohých autorů „nevalného vzdělání”<sup>8</sup>. Podle J. Jirečka<sup>9</sup> získal vzdělání na katolické univerzitě v Ingolstadtě a je zřejmé, že ještě předtím musel získat coby kněz podobojí kališnické vzdělání. V. Flajšhans však dokládá, že např. jeho latina nebyla na vysoké úrovni.<sup>10</sup>

Podle přátel, které V. Hájek za svůj život získal, se dá soudit, že byl inteligentní a cílevědomou osobou. Ačkoliv jeho život je protkán četnými spory, zejména kvůli

---

<sup>7</sup> FLAJŠHANS, Václav. Kněz Václav Hájek z Libočan, in *Kronika česká 1*. Praha: České akademie císaře Františka Josefa, 1918, s. 5

<sup>8</sup> Např.: KOLÁR, Jaroslav. Hájkova kronika a česká kultura, In: *Kronika česká*. Výbor historického čtení. Praha: Odeon, 1981

<sup>9</sup> JIREČEK, Josef. Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku: ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného. Sv. I., Praha: B. Tempský, 1875, s. 216

<sup>10</sup> FLAJŠHANS, Václav. Kněz Václav Hájek z Libočan, in *Kronika česká 1*. Praha: České akademie císaře Františka Josefa, 1918, s. 21

neplnění svých církevních povinností, další soudní spory nám ukazují lidskou tvář Hájkovu, který se nebál postavit se za poddané v případě bezpráví.<sup>11</sup>

Byl osobou zásadovou a tvrdošíjnou, díky čemuž se dostával do sporů se svým okolím. Raději se věnoval záležitostem, které měl v oblibě, než záležitostem, které se po něm vyžadovaly. A tak byl zároveň oblíbeným kazatelem u sv. Tomáše a nepřítomným farářem na dalších farách, což však v této době nebylo nijak neobvyklé.

O jeho zálibách toho mnoho nevíme. Podle rožmitálských zpráv se zajímal o dolování drahých kovů. Svůj zájem ale také obracel k historii, a to jak při svém působení na Karlštejně, kde začal s opisováním listin, tak při jeho zaměstnání na Tetíně, kde se pustil do sepisování Kroniky. Zde se také vydával na výlety po okolí za poznáním okolní krajiny.<sup>12</sup>

---

<sup>11</sup> Byl jím soudní proces mezi V. Hájkem a paní Kateřinou z Komárova, která mučila své služebné.

<sup>12</sup> FLAJŠHANS, Václav. Kněz Václav Hájek z Libočan, in *Kronika česká 1*. Praha: České akademie císaře Františka Josefa, 1918, s. 8

## **2. Jan František Beckovský**

### **2.1 Život J. F. Beckovského**

Jan F. Beckovský se narodil 18. srpna 1658 v Německém Brodě. Jeho rodina nebyla zámožná. Zaměstnání rodičů neznáme, víme jen jejich jména - matka Dorota a otec Jan, kteří se v Německém Brodě taktéž narodili. J. F. Beckovský měl dva bratry, Pavla (narozen r. 1666) a Ondřeje (narozen 1672).<sup>13</sup> Byl tedy nejstarší ze tří synů.

Na studia byl dán poměrně pozdě ve svých 16 letech. Nejprve studoval v Německém Brodě gramatická studia, po čtyřech letech pak odchází do Brna, kde se na dva roky zapíše do poesie a rétoriky. Roku 1680 se stěhuje do Vídně, kde studuje na tamní univerzitě filosofii, věnuje se však i četbě antických autorů a navštěvuje místní památky. Výraznou zkušeností pro něj byl i velký mor, který ve Vídni prožil a často pak na něj vzpomínal. Po dvou letech Vídeň opouští a přichází do Prahy, kde po čase vstupuje do českého řádu křižovníků s červenou hvězdou.

To se stalo někdy mezi lety 1682 a 1684. První známé datum je ale až 6. březen 1685, kdy složil své řeholní sliby. O tři roky později byl pak vysvěcen na kněze. Poté dostal J. F. Beckovský úřad nikoli duchovního zaměření, ale hospodářský – stal se správcem klášterní kuchyně, ve které zůstal dalších jedenáct let. Ze svého úřadu měl na starosti také správu klášterního panství, a tudíž musel hodně cestovat. Práce to byla časově náročná, a proto je s podivem, že i přesto měl v této době čas věnovat se své literární činnosti.<sup>14</sup>

Klidnějšího zaměstnání se mu dostalo až roku 1699, kdy se stal administrátorem nově zřízeného špitálu sv. Anežky na Novém Městě. J. F. Beckovský se zde dále věnoval své literární činnosti a zřídil si zde svou soukromou knihovničku.<sup>15</sup> Více se také mohl věnovat svým cestám po Čechách i zahraničí, které se datují zejm. prvními sedmi lety 18. století.<sup>16</sup> Od dvacátých let musel J. F. Beckovský této své lásky zanechat, jelikož ho trápila pakostnice, kvůli které nemohl vyrážet na delší cesty. Umírá stížen mrtvicí

---

<sup>13</sup> REZEK, Antonín. Dodatky a opravy k bibliografiím starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii, ČČM 52, 1878

<sup>14</sup> V této době vznikají, např. Korunka pěti ran Krista Pána (1691), Apoštol Páně svatý Judas Thadeáš (1693) nebo Studnice vod živých (1694), a především první díl Poselkyně starých příběhů českých (1700).

<sup>15</sup> REZEK, Antonín. Poselkyně starých příběhů českých 2. Praha: B. Stýblo, 1880, s. 15

<sup>16</sup> Zaznamenány jsou cesty zejm. v roce 1700, 1707 a 1712.

26. prosince 1725 v Anežském špitále a je pohřben následujícího dne ve společné hrobce ve špitále sv. Františka.

## **2.2 Přátelé a příznivci J. F. Beckovského**

Za svůj život se Jan František Beckovský setkal s mnoha významnými (a pro jeho práci) podnětnými lidmi. Mezi nejvýznamnější osoby patřil převor řádu Jiří Ignác Pospíchal, který se později stal i řádovým velmistrem. Jiří I. Pospíchal se zajímal o české dějiny a český jazyk. Mezi jeho blízké přátele patřily i osobnosti jako byl Bohuslav Balbín či Tomáš Pešina z Čechorodu. Bohuslava Balbína často vítal v křižovnickém klášteře a je velmi pravděpodobné, že ho také seznámil s Janem F. Beckovským. S Tomášem Pešinou se však nikdy nesetkal, jelikož ten zemřel ještě před příchodem J. F. Beckovského ke křižovníkům.

Jeho blízkým přítelem byl jiný kanovník Jan Florian Hammerschmidt. Byl to hlavní týnský farář, který působil na několika místech Čech a od roku 1689 žil v Praze. J. F. Beckovského s J. F. Hammerschmidtem spojovala láska k českému jazyku a především historii. Společně pročítali rukopisy a jiné prameny<sup>17</sup>. Vzájemně na sebe také odkazují ve svých dílech, J. F. Hammerschmidt zejména v díle *Historia Pragensis*.

## **2.3 Osobnost J. F. Beckovského**

Jan F. Beckovský se věnoval humanitním vědám, poesii, rétorice a na univerzitě ve Vídni také filosofii. Právě tady se J. F. Beckovský nadchnul pro historii, která na něj doléhala z místních kostelů a dalších památek, které zde viděl. Ve svém volném čase přečetl velké množství knih, od antických autorů, přes díla církevních Otců až po díla ryze historická. Nevynechal ani autory utrakvistické a protestantské.<sup>18</sup> Své spisy, které se udávají v počtu od 21 do 40 děl<sup>19</sup>, psal v českém i latinském jazyce a zahrnují oblasti hagiografické, mravoučné a historické.

Přestože měl ve svém úřadu vždy plno práce, věnoval se i svým dalším zájmům, jako byla výroba ozdobnických předmětů, či malování. Při svých vycházkách také sbíral různé rostliny, které sušil a poté řadil do vlastního herbáře s popiskami českými,

---

<sup>17</sup> REZEK, Antonín. *Poselkyně starých příběhů českých* 2. Praha: B. Stýblo, 1880, s. 12

<sup>18</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. *Poselkyně starých příběhů českých*, díl I., Praha 1700, Přípis, a4b (dále jen BECKOVSKÝ, Jan František. *Poselkyně starých příběhů českých*)

<sup>19</sup> REZEK, Antonín. *Poselkyně starých příběhů českých* 2. Praha: B. Stýblo, 1880, s. 18

německými a latinskými. Zajímal se také o islámskou kulturu, zejm. liturgii, a přátelil se s trinitáři, kteří vykupovali zajaté křesťany z otroctví.<sup>20</sup>

Již během studií ve Vídni, ale také později za pobytu v Praze procházel rád město a hledal různé nápisy v kostelích či na hrobech, které by mohl využít ve své historické práci. Na delší cesty se vydával především po roce 1699, kdy s novým zaměstnáním získal i více volného času. Cestoval jak po Čechách<sup>21</sup>, tak po Moravě a Uhrách. Tyto cesty mu byly inspirací a zmiňuje se o nich ve svých dalších dílech.<sup>22</sup>

Jan F. Beckovský byl krátce řečeno člověkem čínorodým a velmi pilným. Několikrát ve svém životě také prokázal osobní statečnost, jak při morové epidemii ve Vídni r. 1680, tak zejména při velkém požáru Prahy 21. června 1689. Tehdy pomáhal při záchraně kostela sv. Valentina a byl nápomocen i v dalších dnech po požáru.

Jeho přítel Jan F. Hammerschmidt o něm řekl: *Fuit Beckovsky suavissimus, moribus praeditus, benevolus erga omnes, consilio et opera promptus, festivus in loco, cetero serius et ad religiosas gravitatem ac modestiam mire compositus.*<sup>23</sup> Česky tedy: Beckovský byl muž obdařený jemným a laskavým chováním k ostatním, k radě i práci pohotový, podle okolností veselý i vážný a ke zbožnosti vážný i mírný současně.

## 2.4 Shrnutí

Ačkoli Václav Hájek i Jan F. Beckovský žili v jiné době, mají mnoho společného. Oba autoři pocházeli z nezámožných rodin a svoji proslulost si museli sami vydobýt. Pojilo je i shodné povolání katolických kněží, které je provázelo po celý jejich život. Pro oba ale byla příznačná podpora jejich blízkých přátel, díky kterým se mohli věnovat historii.

Jejich působení bylo spjato zejména s Čechy. Zatímco Hájek působil na Karlštejně, Tetíně či ve Staré Boleslavi, Beckovský při svém zaměstnání hospodářského správce navštěvoval křižovnická panství. Nejvíce však tíhli k české metropoli - Praze, kde oba působili většinu svého života.

Jejich osobní vlastnosti se dají těžko srovnávat, jelikož pramenů k poznání jejich osobností je pomálu a i současné názory se různí. Jisté však je, že oba tito muži ve svém

---

<sup>20</sup> SLÁDEK, Miloš. Několik poznámek k raně novověkým zpracováním života svaté Anežky České, In: Milá choť nebeského Miláčka blahoslavená Anežka panna. Praha, 2011, s. 65

<sup>21</sup> Jsou známy jeho cesty po východních Čechách (1700), severních a severozápadních (1712), návštěva Karlštejna (1707), Třeboně (neznámo kdy) aj.

<sup>22</sup> Např.: Palma milosti, palma štěstí svatý Jan Matenský, svatý Felix Valežský (1706)

<sup>23</sup> REZEK, Antonín. Poselkyně starých příběhů českých 2. Praha: B. Stýblo, 1880, s. 18

životě několikrát prokázali svou osobní statečnost a účast s lidmi v nouzi. V. Hájek v době svého karlštejnského pobytu, kdy se zastal týraných děveček a kvůli tomu pak přišel o svůj úřad. J. F. Beckovský svou odvahu projevil jak během vídeňského moru, kde počítal mrtvé oběti v šachtách, tak během velkého požáru Prahy. Oba se tehdy nebáli riskovat své postavení ani vlastní život, aby pomohli druhým. Tento lidský postoj je jim i přes odlišnou dobu společný.

### **3. Vznik kronik**

#### **3.1 Kronika česká**

Hájkova kronika vznikala šest let - v době, kdy V. Hájek působil na tetínském faře. Sám ve své kronice uvádí, proč se rozhodl tuto kroniku napsat - bylo to na prosby českých pánů, jmenovitě: Jindřicha Berky z Dubé (nejvyššího sudího), Jana Hodějovského z Hodějova (místosudího), Petra Bohdaneckého z Hodkova a Mistra Brikcího z Licka. Jak Hájek dále píše, že tito muži „*netoliko mne za to (abych tu na sebe vzal práci a to v hromadu pořádně sepsal) žádali, ale i nutili, jich snažné také i slušné nemoha se zpěčiti žádosti ani tomu nucení obrátiti, tu jsem práci s povolením pánů soudců zemských, jich milostí, na se vzal*”<sup>24</sup>. V. Hájek později uvádí i další důvod, proč se do sepsání kroniky pustil, a to „*tato vlast naše česká aby zvelebena byla*”<sup>25</sup>. V době Václava Hájka byl nedostatek takové kroniky, která by sepisovala celé české dějiny, jak říká, „*byly jako narůžno rozmetány*”<sup>26</sup>. Krátce, před vydáním Kroniky české (1541) sice vychází dvě historická sepsání, která mají stejný cíl, ale ani jedno nesplní očekávání čtenářů.

První kronikou je Bilejovského *Kronika česká* (1532), která sice popisuje celé české dějiny, ovšem z pohledu kališnického. Snaží se přitom dokázat spojitost kališnictví s cyrilometodějskou misí v Čechách. Vychází ze soudobých potřeb pozvednout starokališnickou stranu a být jí oporou proti straně katolické a jejím restitučním nárokům.

Druhou kronikou je Kuthenova *Kronika o založení země české a prvních obyvatelích jejích*, která vychází roku 1539. Tato kniha nesplnila očekávání čtenářů především svým rozsahem<sup>27</sup> i stylovou jednoduchostí. V době humanismu byl vzorem všech autorů antický spisovatel Livius, a tak se od historických knih očekávalo, že budou podávat široký obraz dějin a že autor bude „*vypravovat s podrobnostmi současníka a elegancí romanopisce*”<sup>28</sup>. Hájkova kronika tedy více vyhovovala představám dobového vkusu.

---

<sup>24</sup> HÁJEK z Libočan, Václav. *Kronika česká*. Rytíř Jan Ferdinand ze Schönfeldu, 1819 Předmluva, fol. IIII (dále jen HÁJEK z Libočan, Václav. *Kronika česká*)

<sup>25</sup> HÁJEK, Václav, *Kronika česká*. Předmluva, fol. IIII

<sup>26</sup> Tamtéž, Předmluva, fol. IIII

<sup>27</sup> Zatímco Hájkova kronika měla 528 listů foliového formátu, měla Kuthenova kronika 160 listů polovičního formátu.

<sup>28</sup> BARTOŠ, František Michálek. *Souboj dvou kronik*, in *Knihy a zápasy*. Praha: Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká, 1948, s. 115



Při sběru historického materiálu pomohli V. Hájkovi jeho přátelé a příznivci, kteří mu zpřístupňovali své rodové archivy. Díky prokurátoru Petru Vencelíkovi z Vrchovišť mu také byli přiděleni tři písaři, kteří mu pořizovali opisy z desek zemských. P. Vencelík mu také zajistil výnos českých stavů, podle kterého bylo nařízeno městským radám, královským hejtmanům a jednotlivým purkrabím zasílat městské kroniky či jiné historické zápisy, ale také pověsti a další ústní zprávy. Podobně také žádal purkrabího Litoborského o zaslání listin či zpráv písemných nebo alespoň nějakých místních vyprávění. Pokud by písemností nebylo, prosil ho, aby dal svolat nejstarší lidi těch míst a zjistil, co vědí od svých předků.<sup>29</sup> V. Hájek tak měl vedle psaných pramenů k dispozici prameny ústní. Do jaké míry jich využíval, nevíme. Dá se ale předpokládat, že je používal právě tam, kde písemné prameny mlčely, a tím zaplňoval mezery v českých dějinách. Je tedy stále nejasné, zda jsou Hájkovy „smyšlenky“ dokladem jeho fabulačních schopností, nebo nám do jisté míry uchovávají ústní lidovou tradici.

Václav Hájek také čerpal z četných kronik. Některé autory uvedl v předmluvě na začátku svého díla - celkem jde o 36 autorů domácích i zahraničních. Mezi zahraničními vybírá V. Hájek zprávy kronikářů převážně polských, uherských a německých. Uvádí také díla antických autorů a církevních autorit. Některé autory uvádí přímo v textu, např. mnoho autorů cizích zmiňuje v kapitole *O pojiti a počátku národu českého*.<sup>30</sup> O dalších Hájkových pramenech se dozvídáme z marginálií, ovšem ve velmi malé míře. U většiny textu kroniky Hájkův zdroj neznáme.<sup>31</sup>

Dále Hájek používal listiny. Částečně je přebíral od jiných autorů (např. Pulkavy či Veleslavína), z části také z originálů. Také tím je Hájkova kronika významná - že nám dochovala část listinného materiálu, dnes již neexistujícího.

Hájkův pramenný materiál byl velmi široký, větší než měl jakýkoliv z jeho současníků. Sám dokládá, že jeho snahou bylo „*věci pravé vyhledávaje a jako jádro vybíraje a plevy neužitečné a básnivé i nepravé věci jako řepíky a kopřivy ze zahrady ven vymítaje, tak aby každý čta to, což pravého jest, tím se zpraviti mohl*“.<sup>32</sup> Hájkovým záměrem tedy bylo vybrat z tohoto množství pramenů pravdivé jádro, avšak jak dále říká, že psal „*ne sám od sebe, ani ze svého smýšlení, ale vybrav z jiných, což mi se zdálo*

---

<sup>29</sup> FLAJŠHANS, Václav. Kněz Václav Hájek z Libočan, in *Kronika česká 1*. Praha: České akademie císaře Františka Josefa, 1918, s. 10

<sup>30</sup> HÁJEK, Václav. *Kronika česká*, fol. vIb

<sup>31</sup> Známými i neznámými zdroji se zabývá J. V. Šimák ve své stati *Prameny a pomůcky Hájkovy*, Sb. prací historických k šedesátinám J. Golla. Praha 1906, s. 198-199 a 200-213

<sup>32</sup> HÁJEK, Václav. *Kronika česká*, Předmluva, fol. IIII

*k pravdě nejpodobnější*“.<sup>33</sup> Hájek tedy nepřístupoval k pramenům kriticky, jeho jediným kritériem v hodnocení pramenů bylo to, jak se zdály být prameny pravdivé.

### 3.2 Poselkyně starých příběhů českých

Kronika Jana Františka Beckovského vznikala tři roky a byla dokončena 6. ledna 1700 na Starém městě Pražském u tiskaře Jana Karla Jeřábka. Záměrem Beckovského byl především fakt, že velmi oblíbená Kronika česká V. Hájka z Libočan byla v jeho době téměř nedostupná a nikdo se zatím nepokusil ji znovu vydat. Tak tomu bylo jen v německých překladech. Poprvé vyšla Kronika česká v r. 1596 v Praze v překladu Jana Sandela ze Žlutic. Tento německý překlad vyšel také v Norimberku v roce 1697<sup>34</sup>, tedy krátce před tím, než začal J. F. Beckovský pracovat na své kronice. Jak Beckovský říká: *„Vědomo nám jest, kterak jsou se mnozí z toho těšili, když slyšeli, že kronika Hájkova v jazyku německém znova se tiskne, žádostivě opětuji, aby aspoň také někdo téhož Hájka kroniku v jazyku českém pro obecní dobré znova tisknouti dal.”*<sup>35</sup> Tohoto úkolu se chopil právě J. F. Beckovský, kterému se nelíbilo malé množství českých knih, které byly v té době psány. Dále také říká, že: *„při této mé práci čest předně a slávu boží, potom obecné dobré vyhledával jsem i naději měl a mám, že ctní, upřímní a rozumní vlastenci to vděčně přijmou ode mě, cokoliv k rozmnožení našeho jazyka českého a k větší známosti starých pamětí našich zde se nalézá.”*<sup>36</sup> Prvním cílem J. F. Beckovského tedy bylo napsat český překlad V. Hájka, a dále psát pro větší slávu boží, lepší známost českých dějin a také pro poučení lidu prostého.<sup>37</sup>

Vedle toho shrnul Jan F. Beckovský ve své kronice dějiny vlastního řádu – křižovníků s červenou hvězdou. Sám říká: *„Obávám se, aby mnohého také i to v očích nečpělo, že některé věci mého řádu se týkající porůznu zde jsem dotekl, ale tomu jsem se od těch naučil, kteří o svých řádech celý knihy spisují.”*<sup>38</sup> Není divu, že J. F. Beckovský do své kroniky zařazoval dějiny křižovníků. Vždyť řád (a zvláště velmistři) poskytoval Beckovskému podporu (zvláště finanční) při vydání Poselkyně.

Beckovský chtěl nově vydat Hájkovu kroniku, avšak ne jako doslovný překlad, ale upravit a doplnit, co tato kronika postrádá. Beckovský říká, že *„nejhlavnější z ní věci*

<sup>33</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, Předmluva, fol. IIIIb

<sup>34</sup> Poslední německý překlad byl vydán r. 1718 v Lipsku.

<sup>35</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, Přípis C

<sup>36</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, Předmluva Ab

<sup>37</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, Předmluva A2

<sup>38</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, Přípis b4b

vytáhl jsem a do této přítomné knihy s přidáním mnohých jiných pamětí vzácných vložil, o kterých on Václav Hájek žádnou zmínku nečiní, aniž kdy v jazyku našem na světlo vyšly, ale že všechny příběhy v Čechách zběhly, nebylo možné do ní vložit pro jich veliké množství, ty tedy zde toliko položené jsou, kteří po dosti velké práci do mých rukou přišly a o kterých také se říci může, že jsou pamětí hodnější.”<sup>39</sup> J. F. Beckovský tedy doplňoval V. Hájka a z tohoto velkého množství vybíral to, co podle něj bylo pamětihodnější. Které části kroniky to byly, na to se podíváme v dalších kapitolách.

Také J. F. Beckovský své zdroje v kronice uvedl. Jména autorů jsou sepsána v předmluvě Poselkyně, kde uvádí 49 jmen. Další autoři jsou výjimečně citováni v margináliích či přímo v textu. Většinu látky však čerpal od dvou jím obdivovaných historiků - Bohuslava Balbína a Tomáše Pešiny z Čechorodu.<sup>40</sup> Využíval také spisovatelů cizích, ale podle jeho slov na úvodní straně Poselkyně jen do té míry, dokud se zprávy vztahovaly k domácím událostem a od nich by se nedaly odtrhnout.

Na všech místech kroniky však neznáme zdroj, ze kterého J. F. Beckovský čerpal. Jak sám píše, nechce tyto „svědky” uvádět, přestože bude za to od jiných kritizován: *„Znám se k tomu, že ačkoliv pěkná věc jest, odkud umění nabýváme, netajiti, nicméně proto jsem mnoho svědkův zde pominul a toliko v málo kterých místech některé připomenul, aby sprostý lid, pro něhož tato práce na světlo vydaná jest, těmi svědky, jichž bych velmi mnoho zde jistě připomínati musel, kdybych všechny položiti měl, zbytečně sebe nezaneprazdňoval a v začatém čtení se nezdržoval, poněvadž on žádostiv není všetečně věděti, kdo to neb ono psal, ale na tom dosti má, co psaného neb tištěného jest, zvláště když ono od pořádné vrchnosti potvrzeno jest.”*<sup>41</sup> J. F. Beckovský tedy neměl v úmyslu psát vědecké dílo podle norem svých současníků, ale psát populárně naučné dílo pro prostý lid. Vedle toho zmiňuje J. F. Beckovský další zajímavou věc, a tou je věrohodnost historika. Sám říká: *„Ale který čtenář mně to, co zde bez přiložení svědka píši, věriti nebude, i kterak medle tomu svědkovi, jehož bych jméno k té věci ode mě zde položené důvěrně přiložil, uvěří?”*<sup>42</sup>

---

<sup>39</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, Předmluva, fol. Ab–A2b

<sup>40</sup> V jaké míře Beckovský od těchto dvou autorů přejímá, dokládá A. Truhlář, In: J. F. Beckovského Poselkyně starých příběhů českých, díl 1, Sborník historický 2, Praha: Antonín Rezek, 1884, s. 293-295

<sup>41</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, Přípis b3b

<sup>42</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, Přípis b4

Pramenná základna J. F. Beckovského byla odlišná od V. Hájka. J. F. Beckovský neměl takovou podporu, jaké se dostalo V. Hájkovi. Výhodou Beckovského však byla možnost čerpat z dalších autorů, kteří o českých dějinách psali. Jmenujme alespoň Jana Tannera, Jana Kořínka, Pavla Stránského či Daniela Adama z Veleslavína. Dále bral J. F. Beckovský dozajista látku z životopisů světců, které ve svém díle často zařazoval. Navíc se J. F. Beckovskému podařilo získat zápisy z městských kronik, např. od V. F. Fuka ze svého rodného Německého Brodu. Je také pravděpodobné, že některé zprávy získával od osob, které se danou problematikou zabývaly a na které se obracel se svými otázkami.<sup>43</sup> V neposlední řadě tvoří část pramenů jeho vlastní bádání a zkušenosti z cest. V textu tak často zaznívají slova, jako např. o hradu Děvíně: „*Hrad pak Děvín toho času byl všecken vybrán, spálen i rozbořen, jehož zříceniny dosavad se spatřují po pravé straně k Zbraslavi, jedouc na vrchu proti Zlíchovskému kostelíčku, které jsem také sám očitě zhlídl.*“<sup>44</sup>

### 3.3 Shrnutí

Oba autoři se pustili do sepsání svých kronik z podobného důvodu – nedostatku takových děl ve své době. Za V. Hájka nebyla kronika, která by zachycovala celé české dějiny, v době J. F. Beckovského sice takové byly, ale ne v českém jazyce. Při práci na svých dílech používali mnoho různých zdrojů, jak písemných tak ústních. J. F. Beckovský dokonce doplňoval text vlastními poznatky z míst, která navštívil.

Lišili se však ve způsobu, jakým s prameny pracovali. V. Hájek bral prameny jako oporu pro své vyprávění, pokud pramenů nebylo, přicházel jeho literární talent. Naopak J. F. Beckovský založil své dílo na pramenech, často své zdroje uváděl a na jednom místě prezentoval i prameny protiřečící si: „*Kterého pak roku ta smlouva mezi Ludvíkem (jenž se obyčejně Ludvík Pobožný jmenoval) císařem římským a Hostivítem knížetem českým stala se, nesvorně kronikáři léta kladou. Nebo Ahelmus v Letopisech francouzských po narození Krista Pána rok 822, Daniel Veleslavína rok 823, Pavel Stránský rok 840 klade, což se s kronikou Václava Hájka nesrovnává, poněvadž on píše, že Hostivít léta 87. knížetem jest učiněn a léta 890 umřel.*“<sup>45</sup>

---

<sup>43</sup> SLÁDEK, Miloš. Několik poznámek k raně novověkým zpracováním života svaté Anežky České, In: Milá choť nebeského Miláčka blahoslavená Anežka panna. Praha, 2011, s. 53

<sup>44</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 56

<sup>45</sup> Tamtéž, s. 121

Na mnoha místech také upřesňoval a vysvětloval informace, aby byly čtenářům jasné: „*Co jsem již v 47. kapitole na stránce 576 ponavrl, to zde pro lepší mého úmyslu vyjevení obšírněji vysvětluji, abych přívětivého čtenáře v nějakém omylu neb v pochybnosti nepozůstavil a příčinu k nějaké rozepři těm, jež jsou letopisů českých horliví milovníci, nedal. A jakož jsem to nyní v jmenované kapitole dotkl, že se kronikáři v počtu Václavů králů českých nesrovnávají, takové nesvornosti tuto příčinu zde dávám.*“<sup>46</sup>

Právě zde tedy můžeme vidět, jak se Beckovského Poselkyně liší od jiných, především německých, vydání Hájkovy kroniky. Kroniku českou nepřijímal, ale hojně její text upravoval a také upřesňoval sporná fakta.

---

<sup>46</sup>BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 650

## **4. Kompozice a forma**

### **4.1 Kronika česká**

Hájkova kronika obsahuje mimo samotný text kroniky další části. Na prvních třech stranách je zařazeno latinské věnování Ferdinandovi I. od Václava Hájka. Poté následuje text výsady od Ferdinanda I., který zakazoval patišťení Hájkovy kroniky na deset let. Pod textem se nachází erby tří mužů, kterým byla svěřena cenzura textu - Jana staršího Popela z Lobkovic a na Zbiroze, Jana Hodějovského z Hodějova a Heřmana Sedleckého od Dubu. Na dalších stranách se nalézá předmluva od V. Hájka a od M. Brikcího z Licka, za kterou následuje 23 erbů českých pánů, kteří V. Hájkovi „s tou kronikou v svou milostivou obranu přijíti ráčili“<sup>47</sup> a kteří se podíleli na výsledné podobě kroniky. Dva další erby patří autorovi Václavu Hájkovi z Libočan a nakladateli Václavu Halašovi z Radimovic. Další část zaujímá stat' *O pojiti a počátku národu Českého*, která zabírá dalších 8 stran. Po ní přichází vypsání jmen 36 autorů, ze kterých Václav Hájek ve své kronice čerpal.

Poté již následuje samotný text, který začíná příchodem bratrů Čecha a Lecha do Čech roku 644 a končí rokem 1527 při korunovaci Ferdinanda I. na českého krále. Na konci této kapitoly ještě můžeme číst prosbu autora ke králi, aby „způsobiti ráčil vítězství nad nepřáteli a pokoj na časy budoucí“.<sup>48</sup> Tato prosba končící slovem *Amen* vychází z dobového kontextu díla. Těmito nepřáteli není nikdo jiný než Osmanští Turci, kteří se v posledním století stali obrovskou hrozbou jak pro jižní, tak po roce 1529<sup>49</sup> i pro střední Evropu.

Po konci poslední kapitoly následuje seznam karlštejnských svátostí, které nechal roku 1515 sepsat král Vladislav Jagellonský. Zřejmě z důvodu, že „někteří čeští páni zloupili svátosti kostela pražského a kaply karlštejnské“<sup>50</sup> v době po smrti Václava IV., kdy byl hrad dobýván. Byl tedy sepsán proto, aby poklady Českého království byly zdokumentovány a nemohlo se přihodit, že by nějaké zmizely. Václav Hájek zde uvádí všechny poklady a svaté relikvie, které za svého života nechal na Karlštejně uložit Karel IV. Vypisuje zde všechny monstrance, zlaté kříže i jiné cennosti, ale především těla světců a světic či jejich částí, jako např. ruce a ramena, prsty, hlavy či čelisti. K tomuto soupisu se

---

<sup>47</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. 3

<sup>48</sup> Tamtéž, fol. CCCCLXXIIIb

<sup>49</sup> V roce 1529 došlo k tzv. prvnímu obležení Vídně Turky.

<sup>50</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. 254<sup>o</sup>

jistě V. Hájek dostal za svého působení na Karlštejně a rozhodl se ho do kroniky zařadit zřejmě ze stejného důvodu, pro který byl pořízen - aby dosvědčil, jaké cennosti se nacházejí v Království českém.

Dále následují další soupisy, tentokrát českých měst královských i poddanských, kostelů, zámků, klášterů, arcibiskupství aj., také sumy platů z farních kostelů, vsí a klášterů, které přicházejí do královské pokladny. Poslední částí je abecední rejstřík, který zaujímá zbylých 36 stran. Ke každému heslu je uveden list, na kterém se heslo nachází. Listy jsou označovány římskými čísly, a to jak v rejstříku, tak v záhlaví celé kroniky.

Vlastní text kroniky je členěn po jednotlivých rocích, každý rok tak tvoří samostatnou kapitolu. První kapitola začíná roku 644 a poté následují další roky. Zpočátku kroniky jsou však některé roky vynechány, jako např. rok 649 či 729. Největší mezerou je období před smrtí knížete Kroka mezi lety 686 až 709, o kterém V. Hájek píše, že „za těchto třicet let nic se takového, ježto by bylo hodné paměti (než že se vsi stavěly a lesy kopaly), nenalézá, protož zdálo se mi zbytečné více takové věci psáti.“<sup>51</sup> V pozdější době již Hájek žádných let nevynechává.

Ke každému roku je s přibývajícimi lety do jedné kapitoly umísťováno více událostí a každá je pak zařazena do vlastního odstavce. Aby Hájek předešel jednotvárnosti v líčení, každý odstavec uvozuje jiným spojením, jako např. *téhož roku, toho času, téhož léta*. Některé odstavce mají i vlastní krátký popis v marginálii (výjimečně se jich objevuje u jedné události více). Neplatí to však u všech zpráv, zejména u kratších či méně významných, které marginálie vůbec nemají.

Důležitou roli v kronice hraje i obrazový doprovod. Nejen, že dokresluje vyprávění a příběhy, ale slouží také jako členící pomůcka kroniky. Kompozice kroniky je tak rozdělena do více rovin. První rovinou jsou roky, podle kterých je děj vyprávěn, druhou je pak nastolování českých panovníků, jejichž život je vždy orámován obrazem jejich korunovace a pohřbu (či bitvy, pokud panovník zemřel v boji).

Celkem se v kronice nachází 147 dřevorezů, které se dají tematicky rozdělit do tří skupin<sup>52</sup>. První skupinou jsou ilustrace, které se přímo týkají textu a dokreslují ho. Jde tedy o ojedinělé výjevy, jako např. obraz Bivoje nesoucího kance<sup>53</sup> nebo orajícího

---

<sup>51</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. V

<sup>52</sup> Toto dělení uvádí J. Kolár: Hájkova kronika a česká kultura, In: Kronika česká. Výbor historického čtení. Praha: Odeon, 1981, s. 17

<sup>53</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. VIII

knížete Přemysla<sup>54</sup>. Tyto ilustrace jsou v kronice zastoupeny nejméně a vyskytují se hlavně ze začátku kroniky. V pozdější době se již nevyskytují vůbec.

Další skupinou jsou přírodní či bojové scenerie, často se také objevují obrazy stavby hradů a měst. Tyto ilustrace nejsou originální a často se objevují na více místech, jako např. totožný obraz hradu na str. 34 a 70, jednou představující hrad Zdechovice, podruhé hrad Košťálov. Na těchto dřevorytech se mění jen některé jejich části, např. pozadí (na některých jsou vynechané stromy, jinde kopce aj.).

Poslední skupinou jsou obrazy korunovací a pohřbů panovníků, které jsou v díle nejvíce zastoupené. Tyto ilustrace mají podobný charakter, ale nejde o shodné obrazy. Panovníci jsou zobrazováni sedící na trůnu, v některých případech mají kolem sebe další osoby či erby. Na sobě mají příhodný oděv odpovídající době a také symboly, které toho kterého panovníka vystihují. Liší se i ve výrazu tváře. V případě pohřbů jsou ilustrace obdobné, lišící se především krajinou, kterou průvod s rakví prochází. I zde však najdeme totožné obrazy.

Některé ilustrace jsou označeny monogramem nebo rokem vzniku (nejčastěji 1540 a 1541). Pod monogramy PS, SMC a IS, se pravděpodobně skrývají tiskaři Pavel Severín a Jan Severín mladší, kteří se podíleli na tisku kroniky.<sup>55</sup>

#### 4.2 Poselkyně starých příběhů českých

Kronika Jana Františka Beckovského nese název Poselkyně starých příběhů českých aneb Kronika česká, jak značí první strana tištěné knihy. Na této straně se také dočteme, jakému období se dílo věnuje, proč vzniklo a kde bylo vytištěno: „*Od prvního do nynější země české příchodu dvou knížat charvátských, Čecha i Lecha (...) až do šťastného panování císaře římského, krále českého atd. Ferdinanda prvního, vždycky vítěze slavného. K rozmnožení obecného dobrého, k zvelebení jazyka českého a k prospěchu bližního...*” Na druhé straně, pod vlysem s krácejícím českým lvem, začíná psaná dedikace neboli přípis, který končí na dvacáté straně. Přípis je věnován dědicům a patronům českým, ale i dalším světcům, kteří jsou na začátku tohoto oddílu vyjmenováni. Na dalších dvou stranách se pak nachází úřední svolení a cenzura, kterou provedl

---

<sup>54</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. Xb

<sup>55</sup> VOIT, Petr. Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. Století. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2006, s. 395 (heslo *Kartuš*)



vlastenecky orientovaný Václav Bílek z Bílenberka, děkan metropolitní kapituly při chrámu sv. Víta v Praze.

Další strana je věnovaná vypsání posloupnosti českých knížat a králů. U každého jména je arabská číslice pro pořadí a také stránka, na které je osoba v kronice uvedena. Celkově se zde nachází 39 knížat a 16 králů, z čehož první tři králové jsou započítáni i mezi česká knížata. Jedinou osobou, která se v seznamu nachází, ale nemá číslo, je kněžna Libuše, kterou Beckovský nezapočítal s odůvodněním, že „*se ona od kronikářů do počtu knížat českých nevztahuje*”.

Následujících pět stran zaujímá autorova *Předmluva i omluva k upřímným vlastencům* s nadpisem *Kronika země české*. Na čtvrté straně pak vyjmenovává autory, ze kterých ve své kronice čerpal, v celkovém počtu 49 jmen. Za touto částí již následuje samotný text kroniky členěný do 63 kapitol podle jmen českých panovníků.

Na konci kroniky jsou pak přidané seznamy pořizené z kronik Václava Hájka, Bohuslava Balbína, nebo vytažené z tohoto díla. Nejprve jde o sepsání měst a městeček, hradů a kanovníckých kostelů, klášterů a kaplí<sup>56</sup>. Za tímto seznamem se nachází znak tiskaře J. K. Jeřábka - renesanční růžice uprostřed se jménem *Gerzabek* a letopočet 1697, tedy zřejmě datum dopsání kroniky.

Na dalších stranách se nachází rejstříky, nejprve rejstřík *jmen vlastních i věcí pamětihodných, v této knize připomenutých*, a poté rejstřík kapitol. Na posledních dvou stranách je jednak žádost kronikáře o příspěvky či opravy od čtenářů a *Knih tlačitele k dobromyslnému čtenáři kratičké připamatování*, ve kterém prosí čtenáře, aby tiskaři odpustili chyby, které se nedopatřením v knize objeví.

Beckovského líčení českých dějin začíná popisem národů, které dříve žily na území Čech, poté příchodem Čecha a Lecha a končí smrtí Ludvíka Jagellonského roku 1526. Hájкова kronika je však dovedena až do roku 1527, tedy k nástupu Ferdinanda I. Rozdílnost u J. F. Beckovského je zřejmě způsobena tím, že po této kronice měl následovat ještě druhý díl, a tak byla smrt Ludvíka zvolena jako vhodnější dělítko.

Od V. Hájka se také liší způsobem, jakým vyčleňuje své kapitoly. Václav Hájek postupoval ve členění chronologickém podle jednotlivých let. Oproti tomu Jan F. Beckovský vyčleňuje kapitoly na základě českých panovníků, a to od vstupu na trůn do jejich smrti. Jedna kapitola vždy odpovídá jednomu panovníkovi, výjimečně se

---

<sup>56</sup> Beckovský do některých výtisků doplnil další kostely, některé exempláře se tedy liší v počtu stránek o dvanáct stran.

jednomu panovníkovi věnuje více kapitol.<sup>57</sup> To naznačuje i odlišný přístup k českým dějinám obou kronikářů. Zatímco pro V. Hájka je historie sledem událostí, J. F. Beckovský pojímá dějiny jako posloupnost významných osob - v tomto případě českých vládců, kteří české dějiny utvářeli.

Odlišné členění hlavního textu se promítne i do vnitřního členění jednotlivých kapitol. To by se dalo rozdělit do tří základních částí. Prvním je úvod každé kapitoly, kde se dozvídáme informace o původu a vlastnostech panovníků. Často zde také J. F. Beckovský cituje jiné autory.

Ve druhé části následuje řazení událostí podle let, přičemž se u každého roku nachází jiný počet záznamů. Jsou zde ale také výjimky v chronologii, jako je např. vypsání života významné osobnosti nebo světce, které se nachází při roce narození, nastoupení do úřadu, nebo úmrtí. Někdy také J. F. Beckovský vytváří přesahy do své doby poukázáním na soudobý stav (např. památky). Tyto části uvádí slovy: *Jak se dodnes spatřuje..., Tak v dnešní době... aj.*

Poslední část se rovná jakémusi shrnutí či dodatku. Zde J. F. Beckovský často hodnotí vládu daného panovníka. Využívá zde i zprávy jiných kronikářů, nejčastěji Daniela Adama z Veleslavína. Například na konci kapitol můžeme číst: *O tom knížeti Veleslavína toto dokládá; To také potvrzuje Daniel Adam z Veleslavína, když o tomto knížeti píše; Podle Daniela Adama z Veleslavína....* Někdy také přidává nějakou zajímavost, která se do předchozího líčení nehodila. Tak je tomu např. při líčení Čechovy studánky po smrti knížete Čecha<sup>58</sup>.

Další rozdílnost v obou kronikách je v používání marginálií. Stejně jako V. Hájek používá J. F. Beckovský marginálie jako odkaz na své zdroje. Marginálie, které shrnují obsah odstavců, však více člení, a tak je pro jednu událost použito více marginálních poznámek. Například u totožného textu o knížeti Lechovi píše Hájek jedinou marginální poznámku: *Kouřim*. Oproti tomu píše Beckovský dvě poznámky: *Kníže Lech odešel, Kouřim město založil*. Beckovský má tedy tendenci text více čtenáři zpřístupňovat a pomoci mu orientovat se, zvláště v dlouhých pasážích.

V kronice J. F. Beckovského se také nachází mnoho obrazového materiálu. Jsou to v první řadě krásné iniciály, které se nachází na začátku každé kapitoly. Především však portréty českých panovníků v rámovaných kartuších. Celkem je v kronice 53 takových

---

<sup>57</sup> Např. doba Karla IV. obsahuje dvě kapitoly a doba Zikmunda Lucemburského dokonce čtyři. V kronice se tak nachází 63 kapitol na 52 panovníků.

<sup>58</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 16

dřevořezů, které se dají rozdělit do čtyř skupin<sup>59</sup>, podle typu kartuše. První skupinou jsou portréty pohanských panovníků, kteří mají v kartuši motivy divých vládců. Dále to jsou česká knížata, která mají kolem sebe rostlinné motivy. Čeští králové mají zase kolem sebe válečné motivy se zbraněmi, bubny a brněním. Poslední skupinou jsou čeští králové, kteří se stali i římskými císaři a kteří mají v kartuši vyobrazenou bělohorskou bitvu (např. Zikmund Lucemburský). Ve spodní části pak podpírají obraz čeští lvi a nad hlavou panovníka nesou dva orli císařskou korunu. Tyto podobizny od Pavla Sessia (monogram PS) pocházejí ze sedmé knihy Balbínových *Miscelanei* (1687)<sup>60</sup>, jsou však nově orámované od monogramisty MS. Původní Balbínovy obrazy pocházejí z univerzitní disertace M. F. F. von Althana (*Imago principum Bohemiae*, 1673).<sup>61</sup>

V textu kroniky se nachází ještě další čtyři vyobrazení. Prvním je rytina orla<sup>62</sup> od Jana Čáslavského, která na svých křídlech nese názvy dolů, které podle pověsti předpověděla kněžna Libuše. Dalším obrazem je chrám sv. Barbory v Kutné Hoře<sup>63</sup> od Petera Timmera, který přejal Beckovský z Kořínkových *Starých pamětí kutnohorských* (1675). Třetí obraz je celostránkový půdorys chrámu sv. Barbory<sup>64</sup> od Jana Čáslavského. Poslední ilustrací je obraz neznámého původu - nože z Rudolfovske sbírky, který prý jeden kejklíř polykal a opět z úst vytahoval.<sup>65</sup>

#### 4.3 Jazyk kronik

U obou kronik je zřetelně vidět, že pravopis v době humanistické ani barokní nebyl zcela ustálen. Na výslednou podobu knihy měla vliv i tiskárna - jednotliví tiskaři a sazeči a také vybavení tiskáren. Zvláště u velkých písmen nebylo v raném novověku časté, aby tiskárna disponovala velkými písmeny s háčky. Proto se po dlouhou dobu u velkých písmen udržely právě sprežky. Stejně tak hranice slov byly často závislé na tom, kolik místa zbývalo sazeči do konce řádku.

Komplikovaná zůstává také otázka kvantity hlásek. Jak V. Hájek, tak především J. F. Beckovský používají čárky a háčky nad hláskami, u dlouhého *í* používají sprežky *ij*

---

<sup>59</sup> Knihopis-Digital, č. K01044

<sup>60</sup> Jsou však zrcadlově obrácené.

<sup>61</sup> VOIT, Petr. Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. Století. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2006, s. 434

<sup>62</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 44

<sup>63</sup> Tamtéž, s. 465

<sup>64</sup> Tamtéž, mezi s. 466 a 467. Ve výtisku, který mám k dispozici, však tento obraz chybí.

<sup>65</sup> Tamtéž, s. 852

nebo *j*. Často je možné připsat odchylky v kvantitě tiskařům, kteří si nebyli jisti psanou normou tehdejšího jazyka. Vliv zde měl především mluvený jazyk.

Na pravopisnou stránku textu tedy měli vliv jak sami autoři (svým vzděláním, původem, svou individualitou), tak tiskaři a korektoři a to, jakou pravopisnou normu ovládali. Z toho důvodu jsou obě tyto kroniky pravopisně rozkolísané.<sup>66</sup>

**Pravopis** Kroniky české nese znaky dvou pravopisných systémů. Prvním z nich je pravopis spřežkový, který se objevuje v psané češtině od 14. století. Druhým je pravopis diakritický, za jehož autora je pokládán Jan Hus, který do češtiny zavádí diakritická znaménka – tečky a čárky. Tento pravopisný systém se v češtině prosazoval pomalu během 15. století, kdy byly současně používány oba zmíněné systémy – pravopis spřežkový i diakritický. V kronice tak najdeme spřežky pro psaní *ř* (*rz*, ale i *ř*), *Ř* (*Rz*, *Zř*), *c* (*tz*, ale i *c*), *Č* (*Cž*), *s* (*š* i *s*), *š* (*ſſ*, *sſ*, *ſs*). Pro rozlišení *u* a *v* se začalo psát *w* (*vweden* = *uveden*), pro zápis *j* se používalo buď *g* nebo *y*, a to i v rámci jednoho slova (*gey*), pro *ě* přetrvala spřežka *ie* (*kniez*) a pro zápis *í* se používalo *ij* (*lide biidný*, *panowanij*).

Další výraznou stránkou díla je nejednotnost používání *i* a *y* jak ve kmeni, tak v koncovkách jmen a sloves. Časté je také kolísání u psaní předložek a předpon *s* a *z* (*s ſtrany*, *ſvijtieziti*, *zprávcy*, *zpaniloſti*). V neposlední řadě se humanistická čeština liší v rozdílných hranicích slov. V. Hájek píše často předložky dohromady se slovem, nebo naopak předpony zvlášť od základu. V některých případech může docházet až k neporozumění textu, jako např. *dopuſtil na z Božij k Waldeku*.

Doba humanismu také přináší zdokonalení interpunkčního systému. Objevuje se tzv. trojstupňová interpunkce, převzatá z latinských gramatik. Používá tři znaménka – tečky, čárky a dvojtečky. Tečka ukončovala souvětí, čárka dělila větu na menší části a dvojtečka oddělovala relativně samostatné části souvětí, např. předvětí a závětí. Pravidla použití těchto znamének nebyla ustálená, v zásadě zůstával pauzový princip předchozí doby.<sup>67</sup>

V Poselkyni starých příběhů českých, vydané na přelomu 17. a 18. století, se již plně uplatnil mladší bratrský pravopis.<sup>68</sup> Ten zachovává několik spřežek dřívějšího pravopisu, jako např. *š* (*ſſ*, *ſs*, *sſ*), *j* (*g*, *y*), *Ř* (*Rž*, *Zř*), *Č* (*Cž*), *Š* (*Sſ*). V Beckovského kronice se nově objevují grafémy *ž*, *Ž*, *š*, *ř*, *d'*, *t'*, *ň*, *ů* a *ě*. Současně se objevuje dvojhhláska *ou*, která

<sup>66</sup> ALEXOVÁ, Jarmila a kol. K jazyku a stylu českých barokních textů I. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, 1998, s. 23

<sup>67</sup> ŠLOSAR, Dušan, VEČERKA, Radoslav. Spisovný jazyk v dějinách české společnosti. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 83

<sup>68</sup> PLESKALOVÁ, Jana. Vývoj pravopisu ve staré češtině. Bohemistika 1-4, 2008, s. 337

se zapisuje pomocí diftongu *au* (*dlauhý, faudí, welkau*). Pro psaní *v* zůstává grafém *w*, pro *j* se zachovává *g* i *y* a pro psaní dlouhé hlásky *í* grafém *j*.

Přetrvává také kolísání v *i* a *y*. J. F. Beckovský píše důsledně *i* po hláskách *ž, ř* a *č*. Psaní *y* zůstává u *c, s* a *š* (*wěcy, profyla, wzavffy*). Oproti Hájkově kronice je u J. F. Beckovského znatelnější kolísání u písmen *l* a *m* (*oplivala, Přemisl i Přemysl, na poly, slybuje*).

U Beckovského se vyskytují interpunkční znaménka známá ze současné češtiny. Nejhojněji je zastoupena tečka. Oproti V. Hájkovi dochází u J. F. Beckovského k oddělení čárky a lomítka (virgule). Lomítko zůstává oproti čárce častější a používá se pro rytmické členění textu. Čárky podle dnešní interpunkce se vyskytují zřídka, odrážejí však již náznaky větné syntaxe. Nejčastěji je čárka používána k souřadnému spojení vět (*což jeho služebník oznamoval, mistrná způsobil železa/ i také v tom místě kopati dal.*)

Humanistickou a barokní češtinu ovlivnilo několik **hláskových změn**, které v jazyce probíhaly od konce 14. století. Hájkova kronika se liší především zachováním staršího vokálu *ú*, oproti mladšímu *ou*, který se již uplatnil v pozdější Beckovského kronice (zápis pomocí diftongu *au*). Stejně tak zachovává starší diftong *uo* oproti novějšímu *ú* a také původní diftong *aj* na rozdíl od mladšího *ej*.

Další hláskové změny působily na oba autory spíše okrajově. U V. Hájka najdeme místy starší diftong *ei*, oproti J. F. Beckovskému, který již důsledně používá *í*. Další dvě změny působily především na lidový jazyk (nebo nářečí) a v těchto kronikách se vyskytují výjimečně u některých slov. Jde o diftongizaci *ý* > *ei* a úžení *é* > *í*.

Po **morfologické** stránce již byl ustálen systém pádů a byly vytvořeny důležité pádové opozice. U V. Hájka najdeme drobné pozůstatky po opozici nominativ-akuzativ a následně genitiv-akuzativ u životných maskulin (*jednu na kuoň*), která již v této době působila archaicky. Mezi pády substantiv, především v plurálu, někdy dochází ke kolísání mezi deklinačními vzory (např. lok. feminin *na winicech* x *na winicjch*, gen. feminin *kaply*). V gen. plurálu se v obou kronikách vyskytuje starší podoba koncovky –ův. Václav Hájek i Jan F. Beckovský ji užívá bez rozlišení životnosti (*fluzebnikuow, pacholkůw ale chlebův, bludůw*).

Gramatické číslo je u obou kronik dvojí – singulár a plurál. Třetí typ – duál – zanikl koncem 15. století a zachoval se jen u číslovek dva a oba a také u slov označujících párové orgány a části lidského těla. U J. F. Beckovského se v některých případech nedodržují duálové tvary a slova přejímají plurálové koncovky (*před rukami, s námi dvoumi*).

V kategorii rodu dochází k rozdělení na mužský rod životný a neživotný, který se promítne zejména do pádových opozic (např. již zmíněný genitiv-akuzativ).<sup>69</sup> U nominativu maskulin se u obou autorů vyskytuje koncovka *–ové* bez rozlišení životnosti – *zubové, mrawové, oleyové x poflowé, Czechové*). Nerozlišování životnosti se projevilo také u zájmen, což sledujeme zejména v Poselkyni (*příběhy..., kteří do mých rukou přišly*).

Čeština v době humanismu a baroka ztratila jednoduché tvary minulého času (aorist a imperfektum). Minulý čas se vyjadřoval pomocí préterita (spojení *l-ového* participia a přítomných tvarů slovesa být). U V. Hájka se zachovávají dřívější tvary 3. osoby slovesa být – *jest* a *jsu*, např. *včinil gest, seffli gfu se, položili gfu*). Přítomný čas slovesa býti má převážně tvary *s j* na počátku slova. V. Hájek (a pouze výjimečně i J. F. Beckovský) používá tvary bez *j* (*fem nemohl, sepfany fu*).

Oba autoři hojně užívají infinitivu. U Hájka je infinitiv zakončen na *–ti* (*pošekati*), nebo *–ci* (*mocy*), u Beckovského se objevuje i tvar *–cti* (*mocti*). Dalším společným jevem obou autorů je časté používání opisného pasiva. Velmi běžné jsou také v obou kronikách přechodníkové tvary. U V. Hájka se ještě místy vyskytují starší tvary přechodníku přítomného zakončeného na *–ci* (*gfucy, ona to widucy*).

Z hlediska **slovotvorby** jsou významná adjektiva, která jsou u J. F. Beckovského a méně často u V. Hájka tvořena příponou *–tedlný* (z lat. adjektiva *–bilis*, což ukazuje na vliv latiny), např. *smrtedlný x smrtedlný*, ale *nesnesitelné x nesnesitedlné*. Analogicky k nim jsou pak tvořena substantiva (*učedlník, kazatedlnice*). Další skupina hlásek charakteristická pro oba autory je skupina *–ct–* objevující se uprostřed slova (např. *wzáctný*). Dále oba autoři užívají neurčitých zájmen *všecek* a *všečen*, přestože častější jsou tvary *s –ck–* (*vffickni, vffeckno, vffeckny*).

Beckovského Poselkyně obsahuje oproti Kronice české četné složeniny. Pro jejich zápis používá Beckovský spojovníku (=) mezi dvěma částmi slova (*ochotno=miľoftiwě, mnoho=tvárnými, powinno=ľužebně*).

**Slovní zásoba** obou autorů je převážně slovanského původu, avšak u V. Hájka i J. F. Beckovského najdeme také mnoho slov pocházejících zejména z latiny a němčiny. Tato slova nebyla v jejich době brána jako cizí, ale byla součástí jejich běžného slovníku. Jde např. o latinská slova *ochtáb, vigilie, Te deum laudamus*. J. F. Beckovský nadto často uvádí církevní posty jako *precentor* (předzpěvák), *manzionář* (člen pěveckého sboru),

---

<sup>69</sup> LAMPRECHT, Arnošt, ŠLOSAR, Dušan, BAUER, Jaroslav. Historická mluvnice češtiny. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 133

*alumnus* (seminarista, člen alumnátu). Pro J. F. Beckovského byla tato slova zřejmě běžným označením, pro obyčejného čtenáře však běžná být nemusela.

Vedle latiny používají autoři daleko více slov německého původu, která byla srozumitelná běžnému čtenáři, např. *rathaus*, *špehýř*, *grunt*, *houf*, *retuňk*, *glejt*. Některá slova cizího původu dokonce přijímají české předpony, jako *vyfrajmarčit* (z němčiny, jednati o koupi, V. Hájek) či *přitovaryšit* (základem z turečtiny, připojit se, J. F. Beckovský), které bylo zřejmě běžné pro lidovou češtinu.<sup>70</sup> Hájek také používá vlastní okazionalismy, např. slovo *lopotové* (předáci, krajští hejtmané v Čechách) či *puntovat* (spolčovat se).

Slovník obou autorů je neutrální, ojediněle používají citově zabarvená slova. Takovým příkladem je Hájkův názor na přijetí Němce na pražský biskupský stolec: „*Chtěli bychom raději psí wocas, a neb koňské hovno, nežli tohoto Lance na tu svatou stolici posaditi.*“<sup>71</sup> V této větě je příznačné jak spojení *koňské hovno*, které je ryze vulgární, tak i slovo *wocas*, jelikož Hájek u slov začínajících na samohlásku protetické –v nekládal. Proto slovo *wocas* ukazuje spíše na hovorovou řeč. Je opět příznačné, že vulgarismy či hovorové výrazy V. Hájek používá jen v přímých řečech. Tuto větu naopak J. F. Beckovský v Poselkyni vynechává.

Dalším významným rysem, především Hájkovy kroniky, je časté používání zkratek. Zde však opět narážíme na problém zásahů tiskáren a sazečů do textu. Nelze tak říci, zda zkratky jsou původem Hájkovým, či Severýnovy tiskárny. Můžeme však říci, že oproti Poselkyni se zde nalézají velké množství zkratek, např.: *tōto* (tomto), *hříchū* (hříchům), *nā* (nám), *jedno°* (jednoho). U Beckovského se zkratky příliš nevyskytují, častá je např. zkratka *S°* (svatého).

Pro srovnání šíře slovní zásoby obou autorů byla provedena sonda srovnávající obě kroniky. Sonda zachycovala obsahově shodný text, přesně rok 1037. Aby zůstal text obsahově shodný, nebyl brán zřetel na délku textů, ačkoliv byla snaha najít texty přibližně stejně dlouhé. Hájkův text obsahoval 795 slov a Beckovského 784 slov.

Prvním záměrem bylo zjistit, jak široká je slovní zásoba V. Hájka a J. F. Beckovského. Rozbor počtu lexikálních jednotek prokázal, že oba autoři mají širokou slovní zásobu, která je u obou zhruba srovnatelná (u V. Hájka tvořily lexikální jednotky 45% textu, u J. F. Beckovského 47% textu).

<sup>70</sup> ALEXOVÁ, Jarmila a kol. K jazyku a stylu českých barokních textů I. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, 1998, s. 30

<sup>71</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. CXXX

Druhým cílem bylo zjistit, které slovní druhy jsou typické pro text daného autora. Bylo zjištěno, že text V. Hájka je primárně založen na slovesech, z čehož je zřejmé, že Hájkův text je více dějový. Typická pro J. F. Beckovského jsou naopak podstatná a přídavná jména. Text je tedy méně dějový, zato je více popisný a rozmanitý ve slovní zásobě jmen.

Humanistická **syntax** je charakteristická složitou větnou stavbou, která se vzdálila mluvenému jazyku. Docházelo k rozvoji synonymních spojek, ale také k jejich specializaci, což umožnilo snáze vyjádřit specifické větné vztahy. Celkově došlo k ustálení spojovacích výrazů.<sup>72</sup>

Pod cizími podněty, především latiny, došlo k častému užívání latinismů, např. opisného pasiva, koncového postavení slovesa, častému užívání přechodníků, připojování samostatných vět pomocí relativ a odchylek ve slovosledu.<sup>73</sup> Vzorem humanistické češtiny pak byla latinská perioda, členící větu na tzv. předvětí a závětí, která byla znakem vysokého stylu. Latinská perioda se však u V. Hájka neobjevuje, což je zřejmě způsobeno tím, že V. Hájek nepoužíval vysoký styl. Jeho text měl být srozumitelný pro běžného čtenáře.

Barokní syntax je oproti předchozímu období označována jako jednodušší. Zřídka se nachází složitá souvětí s interpozicemi vedlejších vět. Délka vět se ale nezmenšuje, spíše naopak. Nejde však o cílevědomé konstruování vět, ale o postupné rozvíjení vět (nastavování). Přitom se uplatňují tzv. nepravé vztažné věty, které dosahují v této době velkého rozšíření.<sup>74</sup> Naopak dochází k ústupu přechodníků. Pokud se kongruentních přechodníků užívá, tak jen v textech vysokého stylu. Ustanovují se nové spojky a pod vlivem němčiny se používá tzv. onikání.<sup>75</sup>

Tato obecná charakteristika text J. F. Beckovského příliš nevystihuje. Je pravda, že autor využívá velmi dlouhé věty, použití nepravých vět vedlejších se mi však nepotvrdilo. Autor klade spojovací výrazy syntakticky správně podle typu věty.

Naopak tendenci obohacovat slovní zásobu o nové spojky můžeme u J. F. Beckovského potvrdit. Oproti V. Hájkovi používá nové spojky, a to např. *neboť*,

---

<sup>72</sup> KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 79

<sup>73</sup> ŠLOSAR, Dušan, VEČERKA, Radoslav. Spisovný jazyk v dějinách české společnosti. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 74

<sup>74</sup> ŠLOSAR, Dušan, VEČERKA, Radoslav. Spisovný jazyk v dějinách české společnosti. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 97

<sup>75</sup> KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 70



*totiž, ačkoliv, pročez a nýbrž*. Tyto spojky souřadící pomohly J. F. Beckovskému při konstruování dlouhých souvětí.

Oba autoři používají složitá souvětí s množstvím jak hlavních, tak vedlejších vět. Průměrná délka věty u V. Hájka je kolem tří řádků, u J. F. Beckovského je délka o něco větší. V obou kronikách je vidět jasná převaha souvětí nad větami jednoduchými (zvláště u J. F. Beckovského). Dalším znakem vět obou autorů jsou na sebe nenavazující věty (anakolut). Tato syntaktická chyba je způsobena velkou délkou souvětí, ve které nejsou dokončovány započaté věty.

Z hlediska větného slovosledu nalezneme u V. Hájka tendenci klást sloveso nakonec věty a stejně tak měnit slovosled u shodných a neshodných přívlastků. Náhodně provedené sondy prokázaly, že pro text druhého autora, J. F. Beckovského, je tento znak ještě typičtější. U obou autorů to naznačuje podstatný vliv latiny. U J. F. Beckovského není ani vyloučeno, že byl ovlivněn textem svého předchůdce, V. Hájka, a některé jeho rysy přejímal. V případě shodných a neshodných přívlastků je tento sklon příznačný pro V. Hájka. U J. F. Beckovského vidíme posun slovosledu k současnému stavu. Z hlediska poměru shodných a neshodných přívlastků je počet vyrovnanější než u V. Hájka.

Dalším pro oba autory shodným znakem bylo použití přechodníků. Ačkoliv by se očekávalo, že u V. Hájka bude počet přechodníků daleko větší, jejich počet v náhodně vybraných ukázkách byl srovnatelný. To ukazuje na oblibu používání přechodníkových konstrukcí u J. F. Beckovského.

Odlišnosti ve způsobu vyjadřování autorů se snaží postihnout **stylistika**. Ta popisuje způsob výběru jazykových prostředků a jejich uspořádání v jazykových projevech.<sup>76</sup>

Styl každého textu je pak utvářen z hlediska cíle a funkce, kterou má daný text plnit. V případě kronik bylo cílem poučit čtenáře o českých dějinách. Oba autoři zvolili funkční styl populárně naučný proto, aby byl text přístupný běžnému čtenáři.

U V. Hájka však vedle této tendence stojí ještě sklon celý obsah beletrizovat. Využívá k tomu především způsob, jakým dané informace předává. Proto má Hájkova kronika velice blízko ke stylu uměleckému. V. Hájek psal své dílo s cílem podněcovat představy čtenáře a probudit v něm citovou stránku – lásku k historii vlastního národa. V Kronice české najdeme často přímé řeči postav, které činí text dynamickým a velice

---

<sup>76</sup> ČECHOVÁ, Marie a kol. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 17

čtivým. V tomto pásmu postav vidíme, že V. Hájek používal svůj slovník cíleně a přizpůsoboval ho danému kontextu. Právě díky této formě si Kronika česká získala tak velkou oblibu a i z toho důvodu k ní sáhl i další kronikář – Jan F. Beckovský.

Naproti tomu J. F. Beckovský zřejmě primárně neusiloval o estetickou funkci svého literárního díla. Tuto uměleckou stránku přejímal od svého předchůdce, na kterém se mu líbila zejména obšírnost jeho díla.<sup>77</sup> On sám se předně drží populárně naučného stylu. Tento odborný styl vystihuje i použitá větná syntax, která je u J. F. Beckovského složitá, především délkou vět, až na výjimky však není na závadu srozumitelnosti textu.

Vedle funkce sdělné je v Poselkyni významná ještě funkce didaktická. J. F. Beckovský záměrně působí na čtenáře jak výběrem informací, tak svým vlastním postojem a morálním vyzněním, které do textu klade. Cílem je snaha zapůsobit na čtenáře a přimět ho k zaujetí týchž postojů a názorů.<sup>78</sup>

Tato tendence se v textu projevuje zejména navazováním kontaktu se čtenářem. Beckovský čtenáře oslovuje (často ho nazývá *milým vlastencem*, či *laskavým čtenářem*), do textu vkládá vysvětlení (např. *omluva* na začátku vloženého životopisu sv. Anežky) a odkazuje i na současný stav (např. *Šla také mimo kostel sv. Mikuláše, jenž slove na Kůrném trhu, protože to místo (na němž nyní již stojí několik domů, jako dům U Zelené žáby, U Černé lišky, U Zlatého řetězu a jiné domy v tom položení vystavené) dosti prostranné bylo a na něm se pernatá drůbež prodávala.*), čímž text pro čtenáře zpřítomňuje a uvádí ho do dialogu s autorem.

#### 4.4 Kronika jako literární žánr

V. Hájek i J. F. Beckovský svá díla označovali jako kroniky. Jejich cílem bylo napsat dílo, které zachycuje české dějiny v chronologickém sledu. Pro periodizaci zvolili jednotlivé roky, které se staly i kompozičním znakem. Toto Hájkovo uspořádání si J. F. Beckovský upravil a svou kroniku vystavěl na základě tematického. Historickými mezníky mu byla vláda jednotlivých českých panovníků.

Tyto kroniky se lišily i stylistickým ztvárněním. Kronika česká se vedle funkce sdělné snažila také o estetický účinek. Svým obšírným psaním, které vedlo k beletrizaci textu, se tak blížila historiím. Naopak J. F. Beckovský ve svém díle o tuto estetickou

---

<sup>77</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých. fol. a4b

<sup>78</sup> ČECHOVÁ, Marie a kol. Současná stylistika. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 285

funkci neusiloval, ale chtěl psát prostě a srozumitelně, což bylo cílem tohoto žánru.<sup>79</sup> Jak sám říká: „*A znám se k tomu, že jsem se při spisování této knihy ne o krásomluvnost, ale o sprostou vyslovitedlnost všemožně snažil, proto aby čtoucí, co čte, tomu rozuměli a ne aby ozdobněji rozprávěti uměl.*“<sup>80</sup>

Celkově lze tedy říci, že ačkoliv záměr obou kronikářů byl shodný, povaha jejich kronik je rozdílná. Ty stojí na rozporu dvou snah: tendencí k faktičnosti a současně k obohacování faktičnosti příběhovostí.<sup>81</sup> Ačkoliv tedy V. Hájek vyšel z žánru kroniky, snažil se především o rozvíjení příběhů. Naopak J. F. Beckovský vyšel z Hájkovy kroniky z toho důvodu, že se mu líbila jeho obšírnost, ale předně se snažil o faktickou úplnost. Tuto snahu můžeme vidět jak v prvním díle, tak především ve druhém, do kterého často zařazoval informace, jež nově našel, ale obsahově patřily do dílu prvního. Šlo mu o to, aby čtenář dostal úplné a pravdivé informace a činil tak, podle slov A. Rezka, na úkor plynulého čtení, zejména kvůli odbíhání od tématu.<sup>82</sup> Žánr kroniky však i on obohacoval texty jiného druhu, např. legend v případě sv. Anežky České aj. Tento příklad nám ukazuje, že žánrové zařazování některých literárních děl v době novověké nemělo pevnou hranici.<sup>83</sup>

---

<sup>79</sup> MOCNÁ, Dagmar, PETERKA Josef. Encyklopedie literárních žánrů. Praha: Paseka, 2008, s. 332

<sup>80</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých. Přípis b4

<sup>81</sup> POSPÍŠIL, Ivo. Labyrint kroniky. Brno: Nakladatelství Blok, 1986, s. 24

<sup>82</sup> REZEK, Antonín. Poselkyně starých příběhů českých 2. Praha: B. Stýblo, 1880, s. 28

<sup>83</sup> SLÁDEK, Miloš. Několik poznámek k raně novověkým zpracováním života svaté Anežky České, In: Milá choť nebeského Miláčka blahoslavená Anežka panna. Praha, 2011, s. 52

## **5. Zpracování látky**

Ačkoliv pro Jana Beckovského byla vzorem Hájkova kronika, nepřebíral tuto kroniku v plné míře, ale jak říká: „*Nejhlavnější z ní věci vytáhl jsem a do této přítomné knihy s přidáním mnohých jiných pamětí vzácných vložil, o kterých on Václav Hájek žádnou zmínku nečinil.*”<sup>84</sup> Rozbor Beckovského Poselkyně po jednotlivých kapitolách provedl již Antonín Truhlář<sup>85</sup>, který zkoumal, nakolik Beckovský své vyprávění rozhojňuje oproti Hájkově kronice. Popsal tak stručně celý první díl Poselkyně. Z jeho zkoumání je patrné, že v první části Poselkyně (uvádí první třetinu, do strany 341) se text téměř překrývá s textem V. Hájka. Druhá část kroniky (strana 342–671) se sice zakládá na Hájkově líčení, ale text již více upravuje (jak vynecháním Hájkových zpráv, tak přidáním vlastních) a v poslední třetině kroniky (672–1019) je Hájkův text již jen místy zmiňován.<sup>86</sup>

Přestože A. Truhlář uvedl ve své stati mnohé příklady jako doklad toho, jak Beckovský Hájkův text rozšiřoval, myslím si, že obsah Poselkyně je vhodné podrobit dalšímu zkoumání, které by nám řeklo více o obsahu Poselkyně a také o záměrech samotného Beckovského při jejím rozšiřování.

Vybrala jsem proto tři kapitoly Poselkyně (zhruba dvacet stran pro každou část) a srovnala je s textem Hájkovým, který v letech odpovídal kapitolám Beckovského. Šlo o vládu tří českých králů: Přemysla Otakara I. (1198–1230), Jana Lucemburského (druhá kapitola zahrnující roky 1338–1346) a Ludvíka Jagellonského (1516–1526). V první řadě mě zajímal poměr zpráv domácích a zahraničních. Poté jsem porovnávala samotný obsah kapitol, jak to, co Beckovský z Hájka vynechává, tak také to, co do kroniky vkládá nového.

Za domácí zprávy jsou považovány ty, které se udály na území Českého království. Jako zahraniční jsou hodnoceny ty informace týkající se záležitostí cizích států. Na pomezí mezi nimi byla vydělena skupina zpráv, které se udály za hranicemi českých zemí, ale mají k nim úzký vztah. Nejčastějším případem jsou cesty panovníka za hranice. Mezi tyto zprávy zařazujeme i události ve vedlejších zemích Koruny české.

---

<sup>84</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, Předmluva A2

<sup>85</sup> TRUHLÁŘ, Antonín. J. F. Beckovského Poselkyně starých příběhů českých, díl 1, Sborník historický 2, Praha: Antonín Rezek, 1884, s. 289–292

<sup>86</sup> TRUHLÁŘ, Antonín. J. F. Beckovského Poselkyně starých příběhů českých, díl 1, Sborník historický 2, Praha: Antonín Rezek, 1884, s. 291–292

## 5.1 Vláda Přemysla Otakara I. (1198-1230)

|                         | V. Hájek  | v %  | J. F. Beckovský | v %  |
|-------------------------|-----------|------|-----------------|------|
| <i>Domáci</i>           | <b>48</b> | 52 % | <b>54</b>       | 74 % |
| <i>Čechové v cizině</i> | <b>7</b>  | 8 %  | <b>8</b>        | 11 % |
| <i>Zahraniční</i>       | <b>37</b> | 40 % | <b>11</b>       | 15 % |

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že V. Hájek se daleko více zajímal o zahraniční události, než tomu bylo u J. F. Beckovského. Počet domácích a zahraničních událostí je u něho poměrně vyvážený, naopak zprávy J. F. Beckovského silně inklinují k domácím záležitostem.

Mezi zahraničními zprávami V. Hájka můžeme nalézt několik okruhů, kterým se přednostně věnoval. První oblastí jsou turecké výboje a následné křížové výpravy zahrnující celkem 18 zpráv (tedy skoro polovinu zpráv zahraničních). Najdeme zde zprávy o konstantinopolských císařích (*List císaře řeckého o retuňk; Balduinus císařem konstantinopolským učiněn; Císař konstantinopolský jat* aj.), o bojích s Turky (*Poláci Tatary z své země vyhnali; Tataři mnohé země hubili*), i o samotných křížových výpravách (*Pacholata chtěli Svaté země dobýti; Králové a knížata přemýšlejí o osvobození sv. hrobu; Tažení rozličných národů do Země svaté; Císař Fridrich táhl retovat Jeruzaléma* aj). Naproti tomu se J. F. Beckovský tematice křížových výprav téměř nevěnuje – najdeme u něj pouhé dvě zprávy, jednu z koncilu v Římě, na kterém bylo rozhodnuto o osvobození Svaté země r. 1215<sup>87</sup>, druhou z r. 1229, kdy je Jeruzalém navrácen do rukou křesťanů<sup>88</sup>. Beckovskému tedy stačilo tuto problematiku naznačit počátkem a koncem křížových výprav, ale jinak stála zcela na okraji jeho zájmů.

Druhou oblastí zahraničních zpráv u V. Hájka tvoří říšské záležitosti. Zde se věnuje především volení a nástupům nových panovníků (*Císařem učiněn Ota; Císař Oto škodu činil v Apulii a Kalábrii; císař Fridrich podruhé korunován* aj.). Tyto říšské zprávy zachycuje i J. F. Beckovský. Toto téma je tedy významné pro oba kronikáře.

Další, tentokrát poněkud menší skupinu tvoří zakládání nových řádů. V. Hájek uvádí vznik řádu sv. Dominika, sv. Františka a křížovníků jeruzalémských. Ani tyto zprávy se u J. F. Beckovského nenachází. O těchto řádech se dočteme až v době, kdy přichází do Čech a zakládají zde své kláštery – najdeme je tedy mezi domácími zprávami J. F. Beckovského.

<sup>87</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 356

<sup>88</sup> Tamtéž, s. 362

Ostatní zprávy zmiňují další evropské záležitosti, např. válečné konflikty (*Poláci Rusáky a Prušáky porazili*), zprávy církevní ze Španělska (*Pastýři hubili kněžská zboží*), Uher (*Král Ondřej přinesl do Uher svatosti*) či Itálie (*Bludové v Římě*), výjimečně zprávy o přírodních katastrofách (*Zemětřesení v Polsku*).

Druhý okruh zpráv stojí na pomezí mezi zprávami domácími a zahraničními. Ve všech případech jde o zprávy říšské popisující českého krále, který zasahoval dokonfliktu mezi dvěma říšskými panovníky. Za podporu Fridricha si pak vysloužil tzv. Zlatou bulu sicilskou, díky které byl českému panovníkovi připsán dědičný královský titul. Pouze jedna zpráva je zde přidána navíc J. F. Beckovským, a tou je vyprávění o děkanovi pražském, jenž měl v Římě vidění. Podobné zprávy nejsou u J. F. Beckovského výjimkou a zřejmě souvisí s jeho oblibou v příbězích o světcích a zázracích.

Počet domácích událostí je větší u J. F. Beckovského. Při rozboru jednotlivých zpráv u obou autorů se ukázalo, že jen v polovině zpráv (28) se autoři shodují. Mezi událostmi, které se u V. Hájka a J. F. Beckovského liší, najdeme opět několik tematických okruhů.

U V. Hájka je tomu předně v líčení zpráv o počasí a poměrech v Čechách (např. zemětřesení, povodně, lacino v Čechách, povstání sedláků, nalezené zlato v Jílovém). Je pravděpodobné, že tyto zprávy se k Hájkovi dostaly z městských kronik, jejichž opisy měl při psaní k dispozici. Nejen v této kapitole, ale v celé Kronice české uvádí V. Hájek mnoho podobných zpráv, které však u J. F. Beckovského až na výjimky (např. o zemětřesení v Čechách r. 1201) nenajdeme. Významným tématem se u V. Hájka jeví dolování drahých kovů (především zlata a stříbra) v Čechách. Sklony uvádět mezi historickými zprávami tyto údaje zřejmě pochází z Hájkova osobního zájmu a také z vlastní zkušenosti na panství pana Lva z Rožmitálu. Takovéto zprávy o dolování byly i pro J. F. Beckovského velmi cenné, jelikož ukazovaly bohatství České země. Jeho zájem o toto téma dokazuje i dřevořez orla s názvy významných dolů, který J. F. Beckovský do kroniky zařadil. Na druhou stranu většinou nepřejímá Hájkovy zprávy o počasí. Ve své předmluvě uvádí, že z Václava Hájka i jiných zdrojů vybíral jen to, co se mu zdálo být *paměti hodnější*. Takovéto zprávy zřejmě podle Beckovského hodnotné nebyly, přestože dnes mohou být cenným zdrojem informací. V obou kronikách plnily tyto zprávy spíše úlohu zajímavostí, které udržovaly čtenářovu pozornost.

Druhým okruhem, který V. Hájek na rozdíl od J. F. Beckovského sleduje, je posloupnost olomouckých biskupů. J. F. Beckovský si v tomto směru všímá pouze pražského biskupství a zprávy moravské vynechává. Jedinou výjimkou je situace, kdy se

olomoucký duchovní dostává do pražského úřadu (např. r. 1207 – probošt Olomoucký byl učiněn nejvyšším kancléřem).

Také u J. F. Beckovského najdeme oblasti, kterým se věnuje častěji. Největší skupinou jsou rodinné záležitosti českých panovníků. J. F. Beckovský na rozdíl od V. Hájka uvádí roky narození královských dětí, jejich zasnuby a další podrobnosti. Celkem je jen v této části šest takových zpráv. Tato tematika zřejmě souvisí s pojetím Beckovského dějin, ve kterých chce oslavit české panovnické rody. Dvě z těchto zpráv dokonce nabývají hlubšího významu a J. F. Beckovský u dvou královských osob – princezny Anny a princezny Anežky, líčí celý jejich život. Podobné medailonky se vyskytují v celém Beckovského díle, vždy tam, kde je třeba připomenout významnou osobnost či českého světce. U sv. Anežky je věc o to významnější, že jde o zakladatelku řádu křižovníků s červenou hvězdou, jehož byl J. F. Beckovský členem. Život sv. Anežky tak líčí na pěti stranách kroniky<sup>89</sup> a její život připomíná na dalších stranách po její smrti, což souvisí s Anežčiným následným uctíváním jako české světice.

Poslední oblastí jsou významní světci a zázraky s nimi spojené. V této kapitole můžeme uvést příklad blahoslaveného Česlava, jenž r. 1226 přijel do Prahy, a také počátek kultu Panny Marie Celenské přesahující rámec Českého království. Tento okruh dobře odráží zájmy člověka barokní doby, ve které dochází k rozvoji poutních míst a vzrůstajícího kultu Panny Marie.

## 5.2 Vláda Jana Lucemburského (1338-1346)

|                         | <b>V. Hájek</b> | <b>v %</b> | <b>J. F. Beckovský</b> | <b>v %</b> |
|-------------------------|-----------------|------------|------------------------|------------|
| <i>Domáci</i>           | <b>27</b>       | 57 %       | <b>51</b>              | 83,5 %     |
| <i>Čechové v cizině</i> | <b>4</b>        | 9 %        | <b>4</b>               | 6,5 %      |
| <i>Zahraniční</i>       | <b>16</b>       | 34 %       | <b>6</b>               | 10 %       |

Druhá kapitola z doby Jana Lucemburského nám opět ukazuje Beckovského tendenci vypouštět zahraniční události a naopak klást větší důraz na dějiny české. V této kapitole se u obou autorů nachází méně zpráv zahraničních, počet pomezních zpráv je shodný.

Mezi zahraničními zprávami V. Hájka se tentokrát objevují jen dvě zprávy, které se týkají válek s Turky. Naopak většina zpráv se týká problémů v Evropě, jak válečných

<sup>89</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 346–351

střetů (*Král francký a anglický spolu válčili: válka mezi Frízy a Holandy*), tak jiných zajímavostí (*Rusové z Polska utekli; Žena vyhnala manžela svého z Tyrolska, Litvané knížete svého i s kněžími otrávil* aj.). Zmiňme alespoň jeden zajímavý příběh, a to o Janovi, synovi krále Jana Lucemburského, který se oženil s tyrolskou hraběnkou Markétou. Manželství nakonec bylo zrušeno, především kvůli římskému králi Ludvíku Bavorovi, který poté za Markétu oženil svého syna. O tomto synovi Ludvíkovi Hájek dále vypráví příhodu, kdy mu vlk sežral všechno maso na lýtkách a Ludvík pak zemřel.

Dvě zprávy se týkají papežské klatby na římského krále a další dvě zprávy přírodních úkazů či pohrom (*Most Drážd'anský se zlámal, Veliké pokažení na Slunci ina Měsíci*). Informace o drážd'anském mostě těsně souvisí s českou domácí událostí – povodní v Praze. Ačkoliv V. Hájek pokračoval v líčení povodně dále do Saska, pro J. F. Beckovského byl důležitý jen domácí problém a situací za hranicemi se už nezabýval. Beckovského zahraniční zprávy se omezují na líčení Stoleté války (celkem pět zpráv) a na líčení způsobu soudních pří v různých zemích (*Pře rozsuzovati divní způsobové*).

Zprávy stojící na hranici domácích a zahraničních nejsou u našich kronikářů v této době příliš zastoupeny. Oba autoři líčí především výpravy krále Jana a jeho syna Karla do Říma či do Svaté říše římské. V Římě popisují zvolení nového papeže Klimenta, přítele Janova syna Karla. V. Hájek navíc zmiňuje tažení krále do Pruska a J. F. Beckovský naopak velký požár ve Vratislavi, která pak byla znovu vystavěna Karlem IV.

Domácí zprávy uváděné V. Hájkem se ve velké míře věnují zakládání kostelů, klášterů a kaplí (klášter roudnický, klášter sv. Ducha, kaple všech svatých na Pražském hradě, základy kostela pražského aj.). Jen výjimečně se vztahují ke stavbám mimopražským (klášter roudnický), převažuje však zprávy o památkách pražských.

Další skupinou domácích zpráv jsou informace o úmrtí či nastolení nových biskupů. V této době je významné také založení pražského arcibiskupství. Stejně početnou skupinu tvoří zprávy o životě krále Karla a krále Jana. V. Hájek vypravuje o slepotě Jana Lucemburského, smrti jeho dcery Anny a jejího manžela, a dále se věnuje Karlovi, jeho rodině (narození dcery Kateřiny) a především královské korunovaci.

Také do této kapitoly jsou zařazovány zprávy o přírodních kuriozitách (*Zatmění Slunce, Kobylky v Čechách, Povodeň v Čechách*) a pozoruhodných událostech (*Divy při nalezení svaté hostie, Divy sv. Václava, Žena čarodějná po smrti lidí dávila, Bludní jamníci v Čechách*).



Domáci zprávy J. F. Beckovského se opět zhruba z poloviny kryjí se zprávami V. Hájka. Zmiňuje zakládání kostelů a klášterů (navíc uvádí např. založení mlýna při sedleckém klášteře, nebo špitál v Roudnici, který připadl křižovníkům), přírodní úkazy (povodeň, kobylky v Čechách) a divy (které se děly při hrobu sv. Václava nebo při hostii nalezené v zahradě).

Zprávy, ve kterých se od V. Hájka liší, pocházejí z prostředí Kutné Hory (*Smlouva mezi pražskými a kutnohorskými*) či Plzně (*Plzeňští řezníci od krále Jana obdarování dostali*). Zařazování zprávy z těchto dvou měst je u J. F. Beckovského velmi obvyklé. Jeho zdroji zde byli Jan Kořínek a Jan Tanner. Zájem o dějiny Kutné Hory dokazuje i další dřevoryt zařazený do Poselkyně, na kterém je kutnohorský chrám sv. Barbory, pocházející právě od J. Kořínka.

Další významnou oblastí je u J. F. Beckovského vložený medailon o biskupu (a později arcibiskupu) Arnoštovi z Pardubic. Této významné postavě věnuje v Poselkyni značný prostor. Poprvé ho líčí při jeho zvolení na pražské biskupství r. 1343 a pokračuje v popisu jeho života na dalších pěti stranách<sup>90</sup>. Při líčení života Arnošta z Pardubic také vypráví o jeho učení v Kladsku, přičemž líčení přesáhne do zmínky o kladských dějinách a také o zázračném obraze Panny Marie Kladské<sup>91</sup>.

### 5.3 Vláda Ludvíka Jagellonského (1516-1526)

|                         | <b>V. Hájek</b> | <b>v %</b> | <b>J. F. Beckovský</b> | <b>v %</b> |
|-------------------------|-----------------|------------|------------------------|------------|
| <i>Domáci</i>           | <b>50</b>       | 83 %       | <b>37</b>              | 49 %       |
| <i>Čechové v cizině</i> | <b>0</b>        | 0 %        | <b>27</b>              | 36 %       |
| <i>Zahraniční</i>       | <b>10</b>       | 17 %       | <b>11</b>              | 15 %       |

Poslední kapitola, která se věnuje vládě Ludvíka Jagellonského, je zajímavá tím, že se poprvé mění poměr zahraničních zpráv u V. Hájka a J. F. Beckovského. Tento obrat je způsoben tím, že J. F. Beckovský sleduje události v Uhrách v době, kdy král Ludvík přesídlí i s dvorem do Budína (řazeno mezi zprávy *Čechové v cizině*). U Hájka tyto zprávy chybí a králi se věnuje jen tehdy, pokud se nachází v Čechách. Najdeme u něj jen čtyři říšské zprávy: kázání řezenského kněze proti židům r. 1516, kázání M. Luthera r. 1518, smrt císaře Maxmiliána r. 1519 a sněm v Kolíně r. 1525. Zbýlých šest zpráv tvoří pět zpráv

<sup>90</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 523-528

<sup>91</sup> Tamtéž, s. 524

o bojích s Turky a jedna zpráva o krakovských mniších, kteří zabili svého představeného r. 1517.

U J. F. Beckovského nalézáme jedinou zahraniční zprávu mimo události říšské, a to dobytí Bělehradu Turky r. 1521. Z jeho říšských událostí však můžeme vybrat okruh sedmi zpráv, jež se týkají Martina Luthera a jeho kazatelské činnosti. Toto téma se v Poselkyni J. F. Beckovského stává hodně diskutované. Druhým významným okruhem u J. F. Beckovského je bitva u Moháče a smrt mladého krále Ludvíka. V. Hájek tuto událost sepsal na 22 řádcích<sup>92</sup>, J. F. Beckovský na čtyřech stranách<sup>93</sup>, ve kterých líčí přípravy na bitvu i její průběh v nejmenších detailech. Na jedné straně uvádí svárlivé uherské šlechtice, díky nimž bitva tak nešťastně skončila, na straně druhé vyjmenovává české a uherské pány, kteří v bitvě zahynuli.

Poslední kapitola z doby Ludvíka Jagellonského je zajímavá i tím, že jako jediná mění poměr počtu zpráv domácích a cizích u V. Hájka a J. F. Beckovského. Do této doby se Beckovský vždy spíše držel domácích událostí a zahraniční uváděl jen výjimečně. V této části se domácím událostem více věnuje Václav Hájek.

V této kapitole V. Hájka můžeme nalézt množství zpráv, které lze rozdělit do dvou větších okruhů. Prvním jsou pražské události za nepřítomnosti krále Ludvíka v Čechách. Tehdy musely české stavy převzít roli správců a zajistit chod království, což dokazují Hájkem zařazené zprávy (*Rychtář pražský zabit; Pražané sami sobě konšely sadili; Bouřka o posudné; Pražané s jinými městy poslali žoldnéře proti lapkům při cestách, ale žoldnéři učinili mnoho škod; Pražané sami se sadili; Jan Pašek opět purkmistrem; Sněm v Praze o zemské úřady; Opět ustanovená rada v Městě pražském; Spor mezi pány a rytíři o soudnictví*).

Některé z nich zároveň souvisí s dalším tematickým okruhem, kterým jsou náboženské problémy v Království českém. Celkově jde o dvanáct zpráv tohoto charakteru (*Mistr Koranda umřel*<sup>94</sup>; *Matěj kazatel; mistr Martin umřel*<sup>95</sup>; *kněz Poduška umřel; buřiči chtěli na den M. Jana Husi bouřku v Praze učiniti; kazatel bludný v Moravě; kněží z Prahy vypovězeni; Mistr Havel administrátor*<sup>96</sup> aj.). V. Hájek zde píše především o pražských kněžích, již svým kázáním rušili náboženskou jednotu v zemi. Václav Hájek se těmto událostem věnoval z toho důvodu, že je sám zažil. Zejména se věnuje administrátorovi

<sup>92</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. CCCCLXXIIIb

<sup>93</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 1012-1016

<sup>94</sup> Václav Koranda mladší (1422/24 – 1519) byl český utrakvistický teolog

<sup>95</sup> Roudnický farář Martin Vrtohlavý

<sup>96</sup> M. Havel Cahera (†1545), administrátor církve pod obojí

Havlu Caherovi, se kterým měl osobní spory a kterému rozhodně nebyl nakloněn. Zmiňuje se o něm na několika místech a viní ho z narušování náboženského klidu v Praze. Píše také o jeho písemných stycích s Martinem Lutherem, jehož myšlenky poté šířil mezi obecní lid. Dalším významným tématem je král Ludvík a jeho návštěvy Prahy. Při této příležitosti schvaloval berně nebo zemské úředníky a konala se zde korunovace královny Anny. Často rovněž vysílal do Čech posly se svými listy.

Oproti předešlým kapitolám se v této poslední u V. Hájka vyskytuje také mnoho zpráv o požárech v českých (v Jihlavě, Čáslavi, Mýtu, Lounech či Jičínu) i v okolních (Prešpurk, Nysa) městech. Přestože se takové informace objevují i v jiných částech kroniky, zde se nachází velké množství případů v krátké době. V. Hájek musel o těchto požárech vědět z vlastní zkušenosti (v době prvně zmíněného požáru byl zřejmě již dospělý) a tato zkušenost mu nebyla cizí – sám zažil požár Malé Strany, při kterém mu shořela i část nákladu této kroniky. Navíc ale sám autor uvádí jiný důvod těchto požárů (zmíněno u požáru Jihlavy), a to trest boží za přijímání luterského učení.

Domácí zprávy J. F. Beckovského se tentokrát velmi kryjí se zprávami V. Hájka. Stejně jako on se věnuje návštěvám krále Ludvíka v Čechách, šíření luterského bludu v Čechách a velký prostor dává také líčení požárů (se kterými měl i on osobní zkušenost) a počasí (přivaly deště u Slaného, povětrí v Praze). Více se věnuje záležitostem plzeňským (*Plzeňští novou milost dosáhli, V Plzni ustanoveni bosáci*) a pozoruhodným příběhům (*V únoru lidi trhali fialu u Prahy* nebo příběh o starci, který rok a dva týdny nic nejedl, jenž J. F. Beckovský vytáhl z budějovických pamětí).

#### 5.4. Další tendence Poselkyně

Mimo výše zmíněné okruhy, které se daly v jednotlivých kapitolách zaznamenat, se navíc u Beckovského nacházejí (sice v malém množství, ale zato po celém díle) další tematicky spojené oblasti. Nejvýznamnější u J. F. Beckovského je líčení dějin řádu křížovníků. Sám svůj úmysl popsat v kronice dějiny vlastního řádu dokládá v předmluvě Poselkyně.<sup>97</sup> První zmínky o řádu se objevují za vlády Přemysla Otakara I., jehož dcera Anežka tento řád založila. Anežce je, jak jsem uvedla výše, věnován zvláštní medailon popisující celý její život. V dalších letech za vlády posledních Přemyslovců převažují zprávy o rozšiřování řádu a zakládání špitálů v českých městech (např. špitál ve Stříbře r. 1243 nebo v Klatovech r. 1288). Pokud má Beckovský k dispozici životní data, uvádí

---

<sup>97</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, Přípis, fol. b4b

také zvolení a smrt řádových velmistřů (např. r. 1314 Fridrich nejvyšší mistr umřel, r. 1379 Fridrich umřel a nastoupil Zdeněk). Beckovského údaje jsou poměrně přesné, liší se maximálně o jeden rok<sup>98</sup>. V neposlední řadě uvádí J. F. Beckovský potvrzování řádového zboží jednotlivými panovníky. Je jisté, že mu k tomu sloužily listiny uložené v archivu křižovníků, ke kterému měl přístup.

Poslední tendencí, jež je pro J. F. Beckovského příznačná, je vynechávání příběhů, které by na čtenáře mohly působit necudně či pohoršlivě. Beckovský píše o tom, jaké knihy pokládá za *dobré*, v předmluvě Poselkyně: „*Knihy pravím dobré, poctivé a užitečné, ale ne frejovné, nestydaté a nemravné, nimiž se spíše čistá mysl zvláště mladých lidí zprzňuje, nežli mravové počestní vzdělávají.*”<sup>99</sup> Beckovský tak ve své kronice vynechává některé pasáže, jako např. příběh o Markétě Parmské, která se před svým manželem svlékla donaha<sup>100</sup>. Ačkoliv Václav Hájek uvádí příběh celý, Jan Beckovský z něj vybírá jen první část a *necudné* pokračování vynechává.

---

<sup>98</sup> BUBEN, Milan Michael. Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. I. díl, Praha: Libri, 2002, s. 142

<sup>99</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, fol. a3

<sup>100</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. CXXXIII a fol. CXXXIIIb. BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 254-255

## **6. Charakteristika postav**

Každé kronikářské dílo vypravuje příběhy a ty se v první řadě neobejdou bez postav. Právě postavy ho naplňují a dávají mu nový rozměr, utvářejí minulost na základě vlastních příběhů a životních osudů. Stejně tomu tak je v kronikách popisujících naši historii. Václav Hájek i Jan František Beckovský vytvořili ve svých dílech galerii postav známých i méně známých, jejichž počet by snad ani nešel sečíst. V Hájkově kronice bychom našli širší repertoár postav, jelikož častěji sahal také k zahraničním událostem, v díle J. F. Beckovského je naopak dáván větší prostor domácím osobnostem a zemským světcům.

Podstatné je také to, jakým způsobem se osoby v díle projevují, jak jsou představeny vypravěčem, co se o nich dovíme a jaké role v příbězích hrají. Jednak se tedy zaměřím na to, jakým způsobem oba kronikáři své postavy popisují a představují je, a taktéž na to, které postavy hrají v jejich dílech klíčové role z hlediska prostoru, který jednotlivým postavám dávají.

Ve druhé části jsem vybrala trojici osob, jejichž pojetí v dějinách je či bylo v určitých etapách dějin sporné. Pokusím se zjistit, zda Jan F. Beckovský vedle příběhů přejímá i hodnocení postav, které jim ve své kronice přikládá Václav Hájek.

### **6.1 Postavy kronik**

Přestože Jan F. Beckovský vyšel z díla Václava Hájka, i v pojetí jednotlivých postav jsou četné rozdíly, na které bych ráda upozornila. První odlišnost je závislá na celkovém zpracování jejich děl. Jak už jsem uvedla dříve, Václav Hájek nevydělňuje děj do kapitol, jeho kapitolami jsou jednotlivé roky. Oproti tomu J. F. Beckovský vytváří kapitoly na základě jedné osobnosti – panovníka. Každá z kapitol je tak orámovaná nástupem panovníka na trůn na jedné straně a jeho úmrtím na druhé. Výhodou takového zpracování je přehlednost díla, nevýhodou může být to, že kapitola nezachycuje celý panovníkův život, a tak informace o jeho narození musíme hledat v kapitolách předchozích.

Další rozdíl je v charakteristice postav. Zvláště u V. Hájka vidíme, jako by autor měl potřebu každého člověka při prvním uvedení označit hodnotícím štítkem, jaký byl. Tato charakteristika je zastoupena např.: popisem vzhledu, duševních nebo psychických vlastností člověka, jeho postavením, či vlastním jménem (např. Strachkvas, Mstiboj). Tento (etymologický) způsob je u V. Hájka velmi oblíbený a J. F. Beckovský jej do svého

díla taktéž přebírá. V některých případech ho i sám rozšiřuje nad rámec líčení Hájka (např. význam jména Strachkvas). Je tedy zřejmé, že tento způsob líčení je blízký oběma kronikářům.

Způsob charakterizace uveďme na příkladu královny Johany, ženy Václava IV., kterou V. Hájek popsal následovně: „*Manželka jeho, jež byla velmi ctná a šlechetná žena, za takové jeho nepořádné obyčeje se hanbila...*“<sup>101</sup> U J. F. Beckovského tato charakteristika chybí, zůstává jen určení osoby směrem k panovníkovi: „*Královna Johanna, manželka jeho...*“ Beckovský však tuto přímou charakteristiku Hájkovu využívá k nepřímé charakteristice, kterou zasazuje do dalšího vyprávění. U královny Johany tedy dále říká: „*Co se jí tedy nejbezpečnějšího vidělo, to činila, když všeliké lásky světa se zbavila a celá se Pánu Bohu oddati umínila.*“<sup>102</sup> Díky tomu jsou Beckovského postavy více plastické a oproti pojetí u V. Hájka postihuje J. F. Beckovský i jejich vývoj, jako např. u krále Václava IV. Srovnáme popis u V. Hájka: „*Václav, císař volený, přijal stolicí otce svého v Království českém, a od toho času počal býti svých věcí i obecného dobrého velmi nedbanlivý.*“<sup>103</sup> A popis J. F. Beckovského: „*Václav, syn Karla IV., císař volený a král český korunovaný, po smrti otce svého na Království české dosedl, kterýž ne jenom v své mladosti, ale také v prvních pěti letech kralování svého pán byl velmi příkladný a dobrých mravů milovník horlivý, z kterýchžto jeho chvalitebných ctností ne jenom on Karel, otec jeho, měl veliké potěšení, ale také všickni Čechové i celá říše Pána Boha z toho velebili, že jim takového pána za říditele a za ochránce dáti ráčil. (...) Po vyjití pak těch pěti let přidržuje se některých nepřikladných pánův, své všechny dobrý obyčeje v zlé proměnil, když hry všelijaké víceji nežli řízení věcí obecních miloval a s miláčky svými každodenně toliko hodoval, svůj úřad císařský a královský nedbanlivě konaje.*“<sup>104</sup> Podobné charakteristiky přidává J. F. Beckovský vždy v úvodu či závěru každé kapitoly, kde význam dané osoby znovu shrnuje. Často se zde opírá o zprávy jiných kronikářů než je V. Hájek.

Často také oba autoři hodnotí (nebo shrnují) daného člověka v době jeho smrti. To je asi nejzřetelnější u českých panovníků a vidíme to na způsobu, jakým oba autoři jejich smrt oznamují. Slovník V. Hájka není v této situaci moc rozvitý a používá ustálené formulace, jako např. *upadl v těžkou nemoc a umřel, roznemohl se a umřel, umřel a byl*

---

<sup>101</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. CCCLIII

<sup>102</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 605

<sup>103</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. CCCLb

<sup>104</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 602

*slavně pochován, byl s poctivostí pochován či s velikým pláčem a úpěním byl pochován.* Jen u několika málo panovníků dodává V. Hájek další výklad o tom, co daný panovník vykonal dobrého či zlého. Ještě rozvítější výklad pak čteme u J. F. Beckovského, který ho rozšiřuje o zprávy dalších kronikářů. Mezi panovníky, jež V. Hájek a J. F. Beckovský nejvíce oceňují, patří v první řadě císař Karel IV., u kterého vyzdvihují zejména jeho zbožnost a způsob, jakým spravoval zemi. Podobně je tomu u krále Václava II. (a vůbec posledních Přemyslovců), knížat Boleslava II. a sv. Václava a z pozdějších panovníků také Vladislava Jagellonského. Mezi oblíbené panovníky J. F. Beckovského bychom měli zařadit i Zikmunda Lucemburského, u kterého zmiňuje, že: „*Ačkoliv v svém mladém věku rozpustilý byl, však pro své chvalitebné života svého polepšení a příkladné skutky ne bez domnělé svátosti umřel.*“<sup>105</sup>

Další skupinu by mohli tvořit panovníci, již ve svém životě prokázali osobní statečnost a byli udatní v boji. Zde stojí na prvním místě Přemysl Otakar II. a s ním Jan Lucemburský. V. Hájek doplňuje tuto dvojici o Břetislava I., o kterém píše: „*Skutků jeho těch předobřích Tullius neuměl by vypraviti.*“<sup>106</sup>

Dále nalézáme podobné charakteristiky u králů, již zemřeli ve velmi mladém věku. Tito panovníci, jejichž život *zhasl jako svíce*, jsou charakterizováni jako „*mladíci krásné tváře a slavného rodu*“, který však skrze ně zahynul. Jde o Václava II., Ladislava Pohrobka a Ludvíka Jagellonského.

Mezi českými panovníky je pak málo těch, jež naši autoři kárají nebo zcela zavrhuje. Výjimkou je mezi nimi Jindřich Korutanský, kterému vytýkají, že s ním do Čech přišlo i mnoho Němců a on více do ciziny vyvážel (myšleno kutnohorské stříbro), než by do Čech přivezl. V. Hájek však k němu řadí (na rozdíl od J. F. Beckovského) i krále Václava IV., o kterém píše: „*Tento král jistě měl by býti všem jiným králům k příkladu, aby jeho rozličnými příhodami trecíce se, uměli své poddané spravovati.*“<sup>107</sup>

Zajímavé také je podívat se na to, kterým postavám je v těchto kronikách dáván největší prostor. Tyto postavy budou hrát v kronikách zřejmě klíčovou roli. Stěží lze však přesně vymezit, kolik textu zaujímá každá postava, protože děj se vždy zaměřuje na více osob, jež se příběhy vzájemně prolínají. Proto naše sonda bude vycházet z rejstříku obou kronik, v nichž se zaměřím na to, kolik hesel dané osobě přináleží. Ani tento přístup není zcela ideální, jelikož nám neříká, kolik textu každá postava zaujímá, avšak i frekvence

<sup>105</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 781

<sup>106</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. CXXIIIb

<sup>107</sup> Tamtéž, fol. CCCLXXVb

výskytu může být v kronikách důležitá. V následující tabulce uvádím osm osob s největším počtem hesel. Ti, kteří se u obou kronikářů neopakují, jsou zvýrazněni.

| <i><b>V. Hájek</b></i> | <i>počet hesel</i> | <i><b>J. F. Beckovský</b></i> | <i>počet hesel</i> |
|------------------------|--------------------|-------------------------------|--------------------|
| Karel IV.              | 35                 | Jiří z Poděbrad               | 47                 |
| Jan Lucemburský        | 28                 | Karel IV.                     | 41                 |
| Jan Žižka              | 25                 | Zikmund Lucemburský           | 36                 |
| Václav IV.             | 21                 | Sv. Anežka                    | 34                 |
| Zikmund Lucemburský    | 20                 | Sv. Vojtěch                   | 34                 |
| Sv. Václav             | 14                 | Sv. Václav                    | 30                 |
| Jiří z Poděbrad        | 13                 | Jan Lucemburský               | 25                 |
| Sv. Vojtěch            | 13                 | Ladislav Pohrobek             | 23                 |

*Václav Hájek* se nejčastěji věnuje českým panovníkům z doby Lucemburské. Toto období bylo již za doby humanismu pokládáno za významnou etapu dějin a sám Karel IV. byl nazýván *Otcem vlasti*. Výjimku zde tvoří Václav IV., u něhož častý výskyt nesouvisí s jeho oblíbeností, ale naopak je dán líčením jeho tvrdých činů vůči Pražanům a českým pánům.

Mezi tyto čtyři panovníky se poté dostal vojevůdce Jan Žižka, kterého u J. F. Beckovského tak často nenajdeme (u J. F. Beckovského byl zmiňován pouze jedenáctkrát). Ačkoliv doba husitská nebyla pro V. Hájka vrcholem dějin, tak jako předchozí období Lucemburské, sehrála v českých dějinách významnou roli, jejíž důsledky trvaly a stále ovlivňovaly situaci v Českém království v době V. Hájka.

Mezi další významné osobnosti patřili zemští světci – sv. Václav a sv. Vojtěch, u nichž se některá hesla i překrývala. Na rozdíl od ostatních světců, kteří jsou v Kronice české uváděni, byli právě oni nejčastěji zmiňováni, což dokládá jejich vážnost v době psaní kroniky.

V *Poselkyni starých příběhů českých* se v čele umístil král Jiří Poděbradský. Také u V. Hájka bylo toto období významné, avšak J. F. Beckovský mu věnoval nepoměrně více hesel. Nejčastěji se zde řeší problematika uherská – zápas s uherským králem Matyášem Korvínem, dále spor s papežem a samozřejmě domácí náboženské poměry a konflikt s arcibiskupem Janem Rokycanou.



Tři následující hesla (Karel IV., Jan Lucemburský a Zikmund Lucemburský) opět ukazují na to, že oba kronikáři si oblíbili dobu Lucemburskou v Čechách. U Zikmunda Lucemburského se navíc jeho vláda překrývá s dobou husitskou, kdy zápasí o český trůn. Oproti V. Hájkovi se u J. F. Beckovského nenachází Václav IV.

Na významném místě se nachází také tři čeští světci – sv. Anežka, sv. Vojtěch a sv. Václav. Jak Václav, tak Vojtěch se také objevili u V. Hájka, přesto je počet hesel u prvního autora o dost menší. Navíc se mezi tyto dva zemské patrony dostává svatá Anežka, které si autor Poselkyně jako jeden ze členů jejího řádu velmi vážil a ctil ji.

Poslední osobou je král Ladislav Pohrobek. V jeho případě nacházíme hodně hesel, která se týkají uherských záležitostí, jež J. F. Beckovský často zmiňoval. Významnou úlohu tu hraje Jan Hunyady, jedna z významných uherských osobností, někdy také nazýván jako „*Turkobijec*“.

## **6.2 Charakteristika vybraných postav**

V této části jsem vybrala tři postavy našich dějin, u nichž se jejich hodnocení v naší historiografii proměňovalo. Budou to osoby, které historie i krásná literatura hodnotily více kladně či záporně a do jisté míry zůstávají stále sporné. Patří k nim kníže Boleslav I. (915–967 či 972), kazatel Jan Hus (kolem 1370–1415) a český král Jiří z Poděbrad (1420–1471). U těchto osob se pokusím zjistit, zda Václav Hájek a Jan F. Beckovský hodnotí tyto osoby stejně, nebo se v jejich pojetí kronik mění i přístup k jednotlivým osobám.

### **6.2.1 Boleslav I.**

Kníže Boleslav má v duchu svatováclavských legend úlohu vysoce negativní. Jako panovník byl vždy dáván do kontrastu se svým bratrem, světce a českým patronem. Dá se říci, že zášť vůči Boleslavovi v českých dějinách stoupala stejně tak, jak rostl obdiv a úcta k jeho bratrovi, svatému Václavovi. Podobně tomu tak je u jejich matky, symbolizující pohanství, a jejich babičky, zastupující křesťanství. Ve stejném protikladu jsou tedy tyto dva bratři, a to jak v náboženství, tak povahových rysech. Boleslav je vždy vnímán jako postava záporná, která v dějinách získala přídomek *Ukrutný*. Ale jak ho viděli lidé dříve? Mohlo se s Boleslavem stát něco podobného jako s jeho matkou Drahomírou, jejíž obraz je v současné době ryze negativní, v prvních staroslověnské legendě však byla líčena jako silná a statečná panovnice?

V. Hájek i J. F. Beckovský poprvé Boleslava zmiňují jako chlapce v době, kdy zemřel jeho otec a Čechy řešily, kdo bude jeho následovníkem. Dále například při založení Staré Boleslavi či při jeho nástupu na knížecí stolec. Popisy Boleslava se u obou autorů shodují a hodnocení zůstává prosté – Boleslav *bratrobijec* (u Beckovského – *vrah bratra svého*). Nás však zajímá především to, kde se jejich hodnocení liší.

Prvním případem je samotný účel vraždy bratra Václava. U obou autorů je jasně řečeno, že vinu nese Drahomíra, matka obou bratrů, která Boleslava poštvávala proti Václavovi. U této události však přichází první nesrovnalost. Václav Hájek klade smrt kněžny Drahomíry do r. 924, tedy ještě před vraždou knížete Václava. Ocitujme zde V. Hájka: *„Toho času přišly jsou lživé noviny do Boleslavi k Boleslavovi knížeti, kterak by Václav, kníže pražský, úkladně kázal svou a jeho máteř zamordovati a do nějaké hluboké (kterou udělali kázal) jámy s vozem i s koňmi vmetati, a tak jí zasypati. Boleslav těm řečem v sebe místo dav, slíbil toho účinku nad svým bratrem pomstíti.“*<sup>108</sup>

U Jana F. Beckovského umírá kněžna Drahomíra stejným způsobem, avšak až roku 950, tedy po smrti sv. Václava. Znovu ocitujme: *„Tu nešťastnou své máteře příhodu Boleslav v Řezně slyšíc, svůj život dokonale polepšil a navrátil se do Čech, starší a vladky svolal i s nimi se radil, kterak by mohl v svém knížectví stolici biskupskou způsobiti z přítomnosti biskupa.“*<sup>109</sup>

Příčina Boleslavova činu u Hájka je tedy ta, že chtěl pomstít smrt své matky, jak říká: *Slíbil toho účinku nad svým bratrem pomstíti*. U Beckovského tento motiv zcela odpadá, a tak se musíme spokojit s příčinou v tom, že Drahomíra svého syna Boleslava k vraždě popouzela. Až po její smrti začal činu žet a svůj život dokonale polepšil. Je možné, že Beckovský volil rok pozdější z toho důvodu, že mu navazoval na další líčené události. Po smrti své matky se Boleslav rozhodne svůj život polepšit a nechat zřídit v Praze biskupství. Smrt jeho matky tak symbolizuje pomyslnou hranici mezi obrazem Boleslava jako vrahem svatého Václava a Boleslavem českým králem, který začíná samostatnou vládu oproštěnou od vlivu své matky.

Druhé rozdílné hodnocení můžeme sledovat u popisu samotné bratrovraždy. Václav Hájek událost příliš nerozepisuje. Spokojil se s deseti řádky, po kterých následuje Boleslavův útěk z místa, kde svého bratra usmrtil: *„Ponukl Štyrsy a Hnievsy, svých služebníků, a sám pryč běžel do svého příbytku, an ho žádný nehoní, strašlivě utíkaje.“*<sup>110</sup>

---

<sup>108</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. LXXIb

<sup>109</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 175

<sup>110</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. LXXIII

Boleslav tedy zřejmě dostal strach. Ač ho nikdo nehonil, pronásledovalo ho jeho vlastní svědomí. Poté následovala lítost. Cituji: „*Boleslav Bratrobijec, ač častokrát veselou tvář ukazoval před lidmi, však na svém srdci žalost máje, té nemohl zatajiti. Někdy před svými služebníky říkával: „Jest mi toho jistě líto, že jsem se tak unáhlil na bratra svého, má máte Drahomíra jest tím nejvinnější.“ Napomínán jsa ovšem od některých svých věrných nábožnějších křesťanů, aby se toho hříchu Pánu Bohu vyznal a činil pokání, toho nikteraz nechtěl učiniti a Pánu Bohu se pokořiti, ač častokrát těžká činil vzdychání, obávaje se věčného ztracení, však více vážil hanbu světskou než pokutu Božskou.*“<sup>111</sup>

A druhá ukázka: „*Po smrti pak bratra svého, Boleslav v knížectví pražské se uvázal a strašliv jsa pro svůj zlý účinek, pokojně je zpravoval a kostely stavěl a stavené opravovati i rozšiřovati kázal, a toto jest, zlou myslí a lakomou žádostí jsa veden, učinil, tajně litoval. Ale však zjevně toho zlého účinku se vyznati nechtěl.*“<sup>112</sup>

Hájek poukazuje na Boleslavovu lítost a částečně z něj snímá vinu poukazem na vinu Drahomíry. Boleslav zůstává vinen tím, že se nesmířil s Bohem.

Oproti tomu je popis Václavovy smrti u J. F. Beckovského popisován na dvaceti pěti řádcích, tedy daleko detailněji než u V. Hájka. Boleslavův útěk u J. F. Beckovského chybí, stejně jako lítost, kterou Boleslav projevil u V. Hájka. Místo toho se Boleslav snaží svalit vinu na bratra Václava: „*Boleslav po tak nešlechtném skutku velmi se o to staral, kterak by lid na to namluvíti mohl, že jsa on od Václava násilně potkán, svého života hájiti, a jeho, ač nerád, zabíti musel. Ale žádný tomu věřiti nechtěl, aby beránek tichý hltavému vlku násilí měl učiniti, v čemž také sám se brzo prozradil: nebo máje pro tak nešlechtně spáchaný skutek těžké svědomí, synu svému, jemuž tehdy křtiny strožil, jméno Strachkvas dal, jako by řekl: při těchto křtinách a hodech jest strach i kvas aneb strašný kvas.*“<sup>113</sup>

Posledním rozdílem u autorů je Boleslavův důvod k přenesení ostatků jeho bratra do Prahy. Zatímco Hájek píše o tom, že Boleslav po četných zázracích začal věřit ve svatost svého bratra a bát se Pána Boha, J. F. Beckovský pouze uvádí, že Boleslav byl přemluven prosbami horlivých křesťanů, kteří chtěli tělo jeho bratra přenést do Prahy<sup>114</sup>.

Když se tedy podíváme na vyličení Boleslava u V. Hájka a J. F. Beckovského, dalo by se říci, že Václav Hájek se více zajímá o vnitřní příčiny Boleslavova chování a prožívání. Na jedné straně V. Hájek poukazuje na důvod bratrovraždy, která je líčena

---

<sup>111</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. LXXVb

<sup>112</sup> Tamtéž, fol. LXXIIIb

<sup>113</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 161

<sup>114</sup> Tamtéž, s. 167

jako odplata za ztrátu matky. Této vraždy navíc Boleslav posléze litoval. Na druhou stranu mu V. Hájek nikdy neodpustil to, že neprosil Boha za odpuštění. Při Hájkově popisu smrti knížete Boleslava čteme: „*Boleslav kníže upadl v těžkou nemoc, lékaři duchovní i tělesní jeho navštěvovali, však obojí malý učinili prospěch. Duchovní ač mnohá činili napomínání, pravíce, aby toho zlého účinku a hanebného mordu želel a Pánu Bohu se pokořil, nic neprospěli, neb on jako ukrutník zatvrdlý v své zůstal neústupnosti.*“<sup>115</sup> Postava Boleslava se vyvíjí a tento vývoj je zajímavě vylíčen – má své klady i zápory.

U Beckovského je vnitřní charakteristika Boleslava o něco chudší. J. F. Beckovský často zůstává na strohých popisech, Boleslav je titulován jako *Ukrutný* či *bratrovrah*. Jeho jednání je vždy jasně v kontrastu se svatým Václavem. Boleslav je tedy jasně negativní postavou. Změna přichází až v době po smrti Drahomíry, kdy Boleslav začíná stavět kostely a jsou vyzdvihovány i jeho válečné zásluhy. O jeho smrti J. F. Beckovský píše: „*Léta 967, dne 7. června, Boleslav, kníže české, maje věku svého 58 let a řídív své knížectví 37 let, měsíců 9 a dní 17, šťastně v Pánu usnul a v boleslavském kostele sv. Kosmy a Damiána počestně byl pohřben.*“<sup>116</sup>

J. F. Beckovský zde oproti V. Hájkovi nemá žádnou zášť, dalo by se říci, že svými pozdějšími činy dokázal, že byl dobrý panovník, ačkoliv nebyl dobrý křesťan. Tato postava je tedy oproti popisu u V. Hájka vylíčena jednodušeji, bez větší hloubky, v kontrastu se svatým Václavem, na což může mít vliv právě barokní zbožnost a úcta k tomuto světcí.

### 6.2.2 Jan Hus

Druhou osobou, která se významně zapsala do českých dějin a která zůstává do dnešní doby sporná, je český kazatel a reformátor mistr Jan Hus. Pohled na tohoto muže se také měnil společně s dobou a společenskou situací. Nás bude zajímat, jak byl Jan Hus pojímán v době humanistické a v době barokní v našich dvou kronikách.

S Janem Husem se v textu obou autorů setkáváme poprvé roku 1400, v souvislosti s českými knězi, kteří se vrátili z Anglie do Čech, kde začali šířit myšlenky Jana Viklefa. Text V. Hájka i J. F. Beckovského je shodný a nacházíme zde první charakteristiku Jana: „*Ale však proto k mnohým, a zvláště k mladým mistrům tajně přicházejíce a před nimi své bludy prostírajíce, svými otázkami mnohé dobré Čechy při víře porušovali, a zvláště*

---

<sup>115</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. LXXXVIII

<sup>116</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 183

*mistra Jana z Husince, ježto on byl člověk dobrý a nábožný a nových věcí slyšeti žádostivý.*“<sup>117</sup>

U Václava Hájka se brzy dovídáme další zpřesňující informace o povaze a vlastnostech Jana. První ukázka je z doby založení kaple Betlémské r. 1405, kde V. Hájek píše: „*A ustanovil v ní kaplana a kazatele mistra Jana z Husince, jenž byl muž nábožný a pokorné postavy i dobrého obcování.*“<sup>118</sup> Druhá ukázka je z r. 1407 z doby sporů Čechů s Němci na Pražské univerzitě. Cituji: „*Mistr Jan, ač byl mládenec a Němci ho více všetečným než učeným nazývali, však byl ostrého vtipu, ale Němci měli k němu velikou nechuť.*“<sup>119</sup> Jan Hus je V. Hájkem líčen jako muž velmi nábožný, dobré povahy, na druhou stranu asi mírně kritický, což dokazuje předchozí ukázka.

V další části, která se týká pálení Viklefových knih, se opět setkáváme s mistrem Janem v době, kdy se již pevně drží nových myšlenek. Ukázka zde: „*O tom když uslyšel lid obecný, že takové knihy jsou spáleny na protimyslnost mistru Janovi, velmi proti tomu mluvili a bouřili se, a zvláště dvořané královští na arcibiskupa i na jiné všecky kněží, jež se jeho přidrželi, a jiní drželi s mistrem Janem z Husince.*“ A současně dodává: „*A král moha takové počátky zastaviti a přetrhnuti, zanedbal, až potom skrze to přišly veliké války a záhuba všeho království.*“<sup>120</sup> Nejzajímavější z této části je dozajista právě poslední věta, ve které se říká, že král mohl tyto počátky zastavit, ale neudělal to. A díky tomu se království dostalo do války. Kdo za šíření myšlenek mohl? Kazatelé přišedší z Anglie. Proč došlo k tak velkým bojům? Na vině je zde váhavý král, který měl situaci řešit, ale neřešil ji. A jakou úlohu zde hraje Jan Hus? Mladý kazatel, zvědavý a novátorský, který myšlenkám uvěřil.

Následující ukázka je z doby Kostnického koncilu: „*Tu oni auditorové causerum vyslyševše jej, též svědky (byli-li jsou pak to svědkové praví neb nepraví, to sám Pán Bůh zná). I odsoudili jej za kacíře, aby byl ohněm spálen.*“<sup>121</sup>

Jan Hus byl odsouzen za kacíře, ale V. Hájek nám neříká, že skutečně kacířem byl. Navíc dodává, že zde byli přítomni svědci, ale o jejich pravosti také pochybuje.

Nyní srovnáme podání obrazu mistra Jana s J. F. Beckovským. Počátek se nám od V. Hájka, jak už jsem uvedla výše, neliší. Byl to mladý muž žádostivý nových myšlenek, se kterými se seznámí přes české studenty, kteří je přivezli ze svých studií

<sup>117</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. CCCLXIII a BECKOVSKÝ, Jan František, s. 625

<sup>118</sup> Tamtéž, fol. CCCLXIIIb

<sup>119</sup> Tamtéž, fol. CCCLXIIIb

<sup>120</sup> Tamtéž, fol. CCCLXVIb

<sup>121</sup> Tamtéž, fol. CCCLXXIb

z Anglie. Na konci první ukázky (shodné s Hájkem) dodává toto: „*To se pak tehdaž vskutku shledalo, že mistr Jan Hus, mistr Jeroným z Prahy a ti dva mládenci, Jakub a Kunrád z Kandelburku, spolu drželi, své schůzky a dýchánky, ač pokoutné, však horlivým katolíkům a nejvíce vlasti své velmi škodné mívali.*“<sup>122</sup>

A druhá ukázka z doby založení kaple a koleje Betlémské, ve které byl Jan Hus učiněn kazatelem. J. F. Beckovský zde uvádí okolnosti založení kaple a na konci dodává vlastní poznatek: „*V témž kostele ta kazatelnice, v níž Jan Hus kázával, spatřovala se při počátku minulého věku, kteroužto mnozí hloupí lidé, jež nepochybně husitské žaludky ještě měli, s největší uctivostí líbali.*“<sup>123</sup>

Tyto dvě ukázky nám naznačují postoj Beckovského k novému učení. Ačkoliv V. Hájek nový směr nehodnotil, J. F. Beckovský jasně říká, že největší škody způsobili tito mistři své vlasti. Obě ukázky nám naznačují, jakým způsobem se J. F. Beckovský k problému staví - hledí na něj z odstupů, z pohledu člověka, který ví, jak se situace bude vyvíjet, a podle toho také situaci hodnotí. Vedle problému rozdělení katolické církve nastiňuje také problém zpusťování země, který tím byl nastartován. U Beckovského nikde nenajdeme jiného viníka (jako krále Václava IV. u V. Hájka), a tak tíha viny spočívá na Janu Husovi a jeho přátelích.

Druhým momentem v této ukázce je Beckovského konfesijní vyhraněnost. Jasně odlišuje katolíky od evangelíků, zejm. *husitů*, a také říká, co si o nich myslí - že to jsou *hloupí* lidé. Zato katolíci jsou vždy *věrní a horliví křesťané*. Můžeme zde doložit ještě jednu ukázku: „*Při kterémžto sněmu, poněvadž Jan z Husince od věrných katolických Čechův obžalován byl, psáno mu bylo, aby se k tomu sněmu postavil a svého učení i kázání důvody přednesl.*“<sup>124</sup> A poslední ukázka je z doby upálení mistra Jana v Kostnici: „*Po přečtení těch bludných artikulů, když ten zatvrdilý kacír odvolati je nechtěl, čteno bylo odsouzení na něho i na jeho knihy, aby jak on, tak i oné, kde by koli nalezené byly, do ohně se uvrhly.*“<sup>125</sup>

Srovnáme-li závěrečné shrnutí V. Hájka a J. F. Beckovského, vystoupí nám rozdíly v hodnocení Jana. Hájek Jana nehodnotí a dokonce bychom mohli říci, že je k celé věci shovívavý. Zato Beckovský své stanovisko dává jasně najevo, když označuje Jana za zatvrdělého kacíře.

---

<sup>122</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 626

<sup>123</sup> Tamtéž, s. 626

<sup>124</sup> Tamtéž, s. 639

<sup>125</sup> Tamtéž, s. 641

Celkově tedy můžeme říci, že pojetí Jana Huse u V. Hájka a J. F. Beckovského se liší především ve způsobu hodnocení. Václav Hájek na žádném místě Jana neodsuzuje, na vině jsou vnější okolnosti, především nové myšlenky, ke kterým se Hus přiklonil, a také váhavý postoj samotného krále. Vzhledem k době psaní Hájkovy kroniky by ani nebylo možné přijímat Jana Husa kriticky, především kvůli čtenářům této kroniky, jimiž byli všichni obyvatelé České země, tedy jak katolíci, tak utrakvisté, tak i cenzuře, kterou tyto části prošly.<sup>126</sup> Naproti tomu bylo Beckovského publikum zcela katolické a jakékoliv pozitivní smýšlení vůči Janu Husovi by bylo pokládáno cenzurou za nepřijatelné. J. F. Beckovský se tedy držel oficiálních výkladů své doby.

### 6.2.3 Jiří z Poděbrad

Poslední postavou, kterou se pokusím srovnat z pohledu našich dvou kronikářů, je husitský král Jiřík z Poděbrad. Tento král, který jako jediný nebyl z královského rodu, neměl lehkou úlohu - za své vlády musel smířovat dvě náboženské obce - kališnickou a katolickou, přičemž ale nabýval kritiky od obou těchto stran za to, že málo hájí zájmy jedné strany vůči té druhé.

Ve srovnání s předchozími osobami je Jiříkovi z Poděbrad v obou kronikách věnováno nesrovnatelně více prostoru. V jeho době totiž kronikáře zajímá nejen spor Jiřího s papežem a na domácí půdě s Janem Rokycanou, ale také zahraniční události v Říši, v Uhrách a také v bojích s Turky. V tomto velkém množství textu jsem se opět snažila vybrat několik ukázek, které by odrážely vztah obou kronikářů k osobě Jiříka z Poděbrad. Pro přehlednost budu opět srovnávat Jiříka v několika situacích ze dvou úhlů.

S Jiřím z Poděbrad se v kronikách obou autorů setkáváme již za vlády předchozího panovníka, krále Ladislava, kde se autoři v jeho popisu shodují. Rozdíly v jeho pojetí přichází až v době jeho zvolení za českého krále. V. Hájek je v popisu této události velmi strohý, pouze konstatuje, že Jiří byl všemi zvolen za krále českého. Oproti tomu Beckovského popis volby Jiříka je daleko konkrétnější, především v konfliktu, který při jeho volbě vyvstal. Cituji: *„Dne tedy 2. měsíce března, hned při nejprvnějším sjezdu na Starém Městě v radním domě, za krále volen byl Jiří Poděbradský, vladař království českého, kterého ačkoliv katolíci neradi za krále měli, však na odpor stavěti se nesměli.*

---

<sup>126</sup> J. Jireček (In: Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku: ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného. Sv. I., Praha: B. Tempský, 1875, s. 219) píše o sporu Václava Hájka s dolní konzistencí. Václav Hájek dal části kroniky, které se týkaly Jana Husa, posoudit kališnické straně, oni však neshledali žádné závady.

*Neboť když Jindřicha z Jindřichova Hradce ve sněmu se očekávalo, a mnozí páni již své hlasy Jiřímu Poděbradskému dali, Jiří veřejně svůj úmysl vyjevil, řka – „Jestli Jindřich z Jindřichova Hradce“ (proti kterému on Jiří tajnou kyselost měl) „tomu mému volení bude se na odpor stavěti, chci ihned jemu hlavu stíti dáti.“<sup>127</sup>*

Líčením konfliktu mezi Jiříkem a Jindřichem poukazuje J. F. Beckovský na celkový konflikt mezi Jiříkem a katolíky. Vždyť také říká, že katolíci by ho neradi za krále měli. Tuto pasáž však u V. Hájka nenacházíme, a tak není zcela jasné, zda nechtěl V. Hájek ve své době vyhrcovat situaci mezi katolíky a kališníky, nebo zda ji Beckovský zařadil navíc proto, aby ukázal, že katolíci neměli při volbě českého panovníka na vybranou a kališnického krále Jiříka zvolit museli.

Další situace líčí Jiříkovu korunovaci. Zde se výřečnost autorů obrací. J. F. Beckovský zmiňuje pověst, podle které vypadl při slavnosti z královské koruny jeden z drahých kamenů, což symbolizovalo jednu část království, která bude od země oddělena. Naopak V. Hájek se zde více rozepisuje a slyšíme jeho vyčítavý tón: *„Nyní pak na panský rod oboje přišlo, skrze kralování Matyáše, syna Jankulova, Království uherské válkami zahubeno, skrze náboženství Jiřího, syna Viktorínova, České království k čemu jest přivedeno, to každý znáti může i dnes: neb od té chvíle, jakž Čechové ne královský, ale jiný rod v kralování vpustili, sláva království toho hynouti počala. Neb za něho též válkami ta přeslavná země těžce zahubena.“<sup>128</sup>*

Václav Hájek zde uvádí zajímavou paralelu se svou vlastní dobou. Osobně si nemyslím, že by V. Hájek bral Jiřího za zdroj konfesijních problémů své doby, ale spíše cítí, že jeho volbou došlo k posílení kališnické strany a tedy i dalším rozporům v zemi. Ve druhé části kritizuje nástup panského rodu na český trůn. Činí tak ale odlišným způsobem než J. F. Beckovský. Hájek zde nepoukazuje na nelibost katolické strany, bere v úvahu všechny obyvatele země a jim dává stejný díl viny v úpadku Českého království. Následující srovnání se týká Jiříkova postoje k církevním záležitostem jak v Království českém, tak ve vztahu k papeži. Václav Hájek se na rozdíl od J. F. Beckovského příliš nerozepisuje o poselstvích a listech, které si Jiří s papeži vyměňoval. Zmiňuje se pouze o prvním poselství k papeži Piovi<sup>129</sup>, kterým Jiříkovi vyčítá, že *poslušenství připovídá*

---

<sup>127</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 856

<sup>128</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. CCCCXXXVb

<sup>129</sup> Papež Pius II. (1405–1464), vlastním jménem Aeneas Silvius Piccolomini, byl diplomatem a historiografem



slovy, ale skutkem nic.<sup>130</sup> Tyto vztahy J. F. Beckovský rozvádí daleko více. Hned na počátku Jiříkova zvolení je zvolen i nový papež Pius II., někdejší vyslanec v Čechách, který Jiříka znal. J. F. Beckovský o vztahu těchto dvou mužů píše: „*Sněm do města Mantue k prvnímu dni měsíce června skrze psaní zván (byl – pozn. autora), mezi kterýmižto knížaty a králi křesťanskými také Jiří král český zván byl, jehož velmi dobře od toho času znal, jak se s ním v Benešově, českým městě, na sněmu léta 1451 drženém sešel, s ním rozmlouval a jeho opatrnost, výmluvnost i udatnost poznal.*“<sup>131</sup>

Vztah mezi tímto papežem a Jiříkem byl dobrý, jeden druhého si vážili, jak dokazuje i další text Beckovského. Pius dokonce obhajoval Jiříkovu nepřítomnost na sněmech z počátku jeho vlády a vyzýval Slezany, aby byli poslušní Jiříka jako řádně zvoleného katolického krále.<sup>132</sup> Poté ale přechází k líčení jejich následné roztržky, kdy Jiří stále veřejně nepřijal poslušnost papeži: „*To slyšíce papež i kardinálové v konsistoři shromáždění, takovou soukromní poslušnost přijmouti nechtěli, ale krále napomínali, aby dle obyčeje jiných křesťanských králův veřejně poslušnost skrze svého plnomocníka stolici apoštolské sliboval, což král učiniti nechtěl a skrze to patrně na sobě znáti dal, že církve katolické poslušný syn není.*“<sup>133</sup> Zároveň dokládá, že Jiřík se odmítl vzdát přijímání podobojí, ačkoliv slíbil být i se svou rodinou do své smrti poslušný katolické církvi, což opakuje znovu na s. 890 papeži Pavlu II.

Beckovský ale také zdůrazňuje Jiříkovy klady, a to na několika místech, jak u papeže (v ukázce výše), tak u knížat v Říši, kteří ho ctili jako výborného a zkušeného válečníka a přemlouvali ho, aby stál v čele bojů proti Turkům: „*Mnozí ten úřad na Jiřího vašeho krále českého vkládají, protože on jest pán nad jiné ve válkách zkušený, a ne jenom v zbrani, ale také v radách velmi slavný a u všech pánů velice vážný.*“<sup>134</sup>

Z Jiřího snímá i vinu za neúspěšné jednání u papeže líčením výstřelku Václava Korandy: „*Když se vseckny věci v konsistoři šťastně skoncovaly a Čechové již také potěšitedlnou odpověď od papeže dostali, Václav Koranda, vůdce a ochránce kacířův, kterého Jiří se svými do Říma vyslanými nerozvážlivě poslal, počna v konsistoři mluvit, vsecknu věc svou nestydatostí a kacířským jazykem zrušil, když to, co mu neslušelo, ani poručeno nebylo, před papežem i před kardinály mluvil (...). Podobně mnohé kacířské věci*

---

<sup>130</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 903

<sup>131</sup> Tamtéž, s. 864

<sup>132</sup> Tamtéž, s. 867

<sup>133</sup> Tamtéž, s. 869

<sup>134</sup> Tamtéž, s. 873

*přednášeje a je tvrdošíjně zastáváje, aby papež kompaktáta Čechům potvrdil, jménem Jiřího krále i celého království českého nestydatě žádal.*“<sup>135</sup>

Tyto části u Václava Hájka nenajdeme. Celkově se V. Hájek méně zabývá zahraniční politikou Jiřího (mimo bojů s Turky) a spíše se soustředí na problémy domácí. Zde hodně prostoru věnuje Janu Rokycanovi, který často napadal svými výroky papeže i krále Jiřího. Václav Hájek dokonce píše: *„A tím jeho kázáním lid pozdvihl se proti králi i proti pánům, takže král obávaje se lidu, nesměl hlavy pozdvihnouti, ale musil tak, jakž míti chtěl Rokycana, věřiti.*“<sup>136</sup>

Jedinou Jiřího obranou proti neústupnému kazatelovi Janovi bylo, jak Hájek uvádí, slova napomenutí: *„A ten dobrý muž král Jiří nad těmi hanlivými kázáními velmi teskliv byl a častokrát povolávaje k sobě do dvora mistra Jana, napomínal ho i prosil, aby takových hanění toho papeže uskrovnil.*“<sup>137</sup>

Ale poslechněme si také text popisující smrt Jana Rokycany z pera Václava Hájka: *„Mistr Jan Rokycana, jenž byl kovářův syn z Rokycan, muž na ten čas dosti učený, arcibiskup český volený, farář při kostele Panny Marie před Tejnem, umřel a v témž kostele před oltářem Panny Marie před sakristou poctivě pochován. Královna Johanna přitom pohřbu byla a jeho velmi litovala, lid mnohý při tom pohřbu nemohl se od pláče zdržeti, potom kámen přetvrdého mramoru na hrob jeho s poctivým nápisem byl položen.*“<sup>138</sup>

Jaký byl tedy vztah Václava Hájka k Rokycanovi? Podle poslední ukázky se zdá, že ho pokládal za poctivého člověka a dokonce potvrdil i jeho arcibiskupský titul. Podle jeho slov byl mezi lidmi velmi oblíbený a všichni litovali jeho smrti. Podle těchto ukázek byl Rokycana silnou osobností, která měla vliv jak na obyvatele Čech, tak na samotného krále. Hájek tedy přijímá většinový názor své doby.

Na druhé straně uvedu tutéž pasáž, ale z pera Jana F. Beckovského: *„Na to brzo týž mistr Jan Rokycan, muž velké výmluvnosti i také rozsívatel velkých různíc, jehož původem celé království i okolní země do velkého neštěstí a záhuby uvedené byly (...), svůj život dokonál.*“<sup>139</sup>

Negativní hodnocení tedy nalézáme až u Jana F. Beckovského. Ten pokračuje v líčení, kde uvádí jeho *hanebné činy* (například jeho loupení katolických kostelů)

<sup>135</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 875

<sup>136</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. CCCCXXXVIIIb

<sup>137</sup> Tamtéž, fol. CCCCXXXIX

<sup>138</sup> Tamtéž, fol. CCCCXXXIIIb

<sup>139</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 934

a vykládá některé jeho *bludné myšlenky*. Svoje vyprávění končí slovy: „*Podobných jeho činů mnoho hanebných zde by se položití mohlo, které jakožto bludné a pohoršlivé pomímám.*“<sup>140</sup>

Pojetí Jana Rokycany je tedy u obou autorů odlišné. Václav Hájek líčí Jana Rokycanu jako významnou osobnost s velkým vlivem, což dokazuje, že jeho vliv byl zřejmý i v době sepsání Kroniky české. Vedle toho J. F. Beckovský píše svou kroniku v době, kdy již tento vliv netrval, Rokycanův význam zmizel společně s utrakvistickými obyvateli Čech. V době barokní by nikoho ani nenapadlo oslavovat kališnického kněze. Současně J. F. Beckovský zmiňuje i jednu událost, která u něj nabývá osobní povahy. Jde o udání Jana Rokycany, že křížovníci ve svém klášteře mají schované peníze a vzácné poklady. Kvůli Rokycanovi křížovníci o tento majetek přišli, a tak není divu, že u J. F. Beckovského je tento muž tak negativně přijímán.

Vraťme se však ke králi Jiřímu a srovnáme poslední část - popis jeho smrti s popisem úmrtí Jana Rokycany, jak jsem právě uvedla. V. Hájek píše, že král Jiří: „*Byl vedle jiných králů českých, předků svých, od těch, jež ho milovali, s královskou poctivostí pochován*“. Záhy však dodává toto: „*Ač páni někteří, zvláště ti, jež k němu chuti neměli, též i kněží tomu na odpor býti počali, pravíce, poněvadž měl kostely ty, v nichž se řád církve svaté a římského kostela zachovává ošklivosti živ sa, mrtvý také aby do téhož kostela nebyl nesen, že jest za spravedlivé. Také že jest mnoho odcizil od kostelů a císař Karel že jest kostely nadával, i není slušné, aby tu měl pohřben býti. Jiní pravili, že to tělo nic vno není, byl-li jest v něm jaký zlý úmysl, a tak po mnohých o to hádkách a rozepřech tu jest pohřben.*“<sup>141</sup> V. Hájek blíže neuvádí, co to bylo za pány, kteří k Jiřímu *chuti neměli*. Pokud by šlo o katolické pány, pak by se rozdíl částečně vysvětlil, ale i tak Jiří byl a do své smrti zůstal českým králem. V. Hájek v této ukázce Jiřího sám nehodnotí, hodnocení nechává na jiných.

Až po této události V. Hájek udává toto: „*Pláč veliký a úpění v lidu pražském pošlo pro smrt jeho a někteří pravili, že takového a k Čechům tak náchylného krále nikdá v Čechách nebude, neb byl velmi snesitedlný a trpělivý a mnohé věci že jsou se dály proti němu z nenávisi.*“<sup>142</sup>

Tato ukázka přináší částečné smíření Hájka s Jiřím. Hájek nikdy sám Jiřího nevyzdvíhoval, pokud se tak stalo, bylo to vždy z úst jiných. Stejně tomu ale bylo i u jeho

---

<sup>140</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 934

<sup>141</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. CCCCXXXIIIb

<sup>142</sup> Tamtéž, fol. CCCCXXXIIIb

hanění. Je tedy možné, že ani sám V. Hájek nevěděl, jak k této postavě přistoupit. Byla pro něj stejně sporná a komplikovaná, jako jeho vlastní doba, a tak se vyvaroval jakéhokoli hodnocení.

Z ukázek je však stále nejasné, zda si V. Hájek na Jiřím vážil toho, že šlo o krále českého původu, když zároveň lituje volby panovníka nekrálovského původu. Poslední věta předchozí ukázky také naznačuje, že na vině toho, co se za jeho vlády v Čechách přihodilo, nemohl on, ale spíše soudobá situace v zemi i v Evropě.

Přistupme v závěru k popisu smrti Jiřího, tentokrát z pohledu Jana F. Beckovského. Ve své kronice této události věnuje dostatek prostoru, mezi jinými čteme: *„Mnozí hodnověrní kronikáři píší, že on Jiří před svou smrtí a ještě při zdravém rozumu, cokoliv proti římským papežům zcestného smýšlel, mluvil a činil, to všecko odvolal. Kanovníky pražské daje k sobě zavolati, čest a náležitou poslušnost stolici apoštolské srdcem skradeným a pokorným před nimi sliboval a Jana Rokycana, zlého rádce svého, od sebe odehnal, jakž vejš dotknuto jest. Saská pak knížata Arnošta a Albrechta skrze psaní žádal, aby u papeže Pavla jeho věrní prostředníci byli a jemu rozhřešení i od klatby rozvázání vyžádali, což oni také učinili. Těmi a těm podobnými věcmi skroušenými kanovníci kostela pražského, muži učení a v právních duchovních zběhlí, pohnuti jsouce, tělo Jiřího krále na Hradě pražském v kostele sv. Víta mezi katolickými králi českými v kůru Panny Marie v pondělí na den zvěstování Panny Marie pohřbíti dali.“*<sup>143</sup> V popise Hájkově a Beckovského bychom našli mnoho rozdílů. U J. F. Beckovského se nedočteme nic o sporech s pohřbením krále Jiřího. Zato je velmi zdůrazněno to, že Jiří litoval všech prohřešků vůči katolické církvi. Nakonec J. F. Beckovský uvádí, že byl pohřben mezi katolickými králi. Neříká např. mezi *jinými* nebo *ostatními* katolickými králi. U J. F. Beckovského si tedy Jiří, ačkoliv zůstal kališníkem, zasloužil místo po boku českých králů.

Poslechněme si tedy poslední ukázkou ze samého závěru kapitoly Jana F. Beckovského: *„On Jiří, král český, skrze své rekovské činy takovou pověst a vážnost u všech králů sobě způsobil, že kdyby se byl bludu husického, v němž hned z mládí vyučen byl, odřekl a rady Jana Rokycana neposlouchal, jistě by mezi nejslavnějšími králi v světě poctěn byl, nebo kde medle nad něho v radách opatrnější, v bojích hbitější, v soudech spravedlivější a v svém královském úřadě mírnější se nacházel, který ačkoliv*

---

<sup>143</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 935

*husický blud zastával a jeho se odřeknouti nechtěl, nicméně svým poddaným katolíkům v jích víře a řádech katolických nepřekážel, ani je k husickému náboženství nenutil.*“<sup>144</sup>

Tato ukázka myslím dostatečně ukazuje, jaký byl postoj J. F. Beckovského k Jiřímu. Jeho osobě dával mnoho kladů, a kdyby nebyl husitským králem, byl by podle něj skvělým panovníkem. Beckovskému tedy vadilo především jeho vyznání. Vínu za špatné poměry země dává nejen jemu, ale hlavně Janu Rokycanovi. Částečně tím tedy krále ospravedlňuje. Z pohledu jeho doby jde tedy o krále významného a především domácího, českého původu, což vlastenecky založený Beckovský oceňoval.

#### **6.2.4 Shrnutí**

Jak ukázaly tyto tři příklady, kronikáři se v pojetí svých postav dosti liší. V prvním případě – Boleslava I. – vidíme, že ačkoliv v popisu V. Hájka je tato postava ve vývoji a do značné míry po celý jeho život sporná, u J. F. Beckovského se pojetí drží duchu svatováclavských legend a Boleslava chápe v kontrastu s bratrem Václavem.

V případě Jana Husa je zřetelné, že V. Hájek psal své dílo v době, kdy se nemohl veřejně stavět proti kališnickému proudu. Naopak stanovisko J. F. Beckovského je důrazně katolické a Jana Husa přijímá zcela negativně.

V pojetí třetí z postav – krále Jiřího – spatřujeme u obou autorů podobný rozpor v hodnocení. Přesto každý líčí tuto postavu odlišně. U V. Hájka zůstává postavou spíše negativní, často je jím kritizován za špatnou situaci v Království. Na druhou stranu uvádí, že lidé ho měli rádi jako panovníka k Čechům velmi *náchylného*. Tuto vlastnost vřele přijímá i J. F. Beckovský, který ho ale kritizuje spíše pro jeho váhavý vztah ke katolické víře a papeži. Přesto je však jeho hodnocení spíše kladné a J. F. Beckovský oceňuje jeho vládu.

---

<sup>144</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 936

## **7. Ideologické pojetí kronik**

### **7.1 Šlechtické prvenství**

Ve spojení s *Kronikou českou* se často mluvilo o tzv. šlechtické prioritě či šlechticko-měšťanském antagonismu. Většina takových úvah pocházela od samého vzniku kroniky, na kterém se ve velké míře podíleli právě vysocí šlechtici. Jednou z příčin byla i pasáž o prvním pánovi v Čechách<sup>145</sup>, který byl předek Hájkovy příznivce, pana Jindřicha Berky z Dubé. Tím bylo poukázáno na to, že Hájek psal podobné zmínky o starých rodech z prospěchářství.<sup>146</sup> Václav Flajšhans ačkoliv připouští, že: „o panstvu a jeho zásluhách píše hojně a s patrnou tendencí: možno dokonce nalézt, že místa určitá jsou vypočtena pro určité rody panské“, zároveň dokládá, že nelze dokázat, že by z toho měl Hájek nějaký zisk<sup>147</sup> a uvádí příklad pana Vrábského, který V. Hájkovi půjčil peníze na dotištění kroniky, a přesto byl jeho rod v Kronice české pomluven.<sup>148</sup>

Vyjdeme-li z textu Kroniky, najdeme tyto náznaky již v samotné předmluvě. Zde V. Hájek píše o tom, že někteří spisovatelé (míněn je M. Kuthen) kladou počátky městského stavu před šlechtický. Právě z této Hájkovy předmluvy bylo také souzeno o ideologické propagaci šlechty v Kronice české, ačkoliv tento výrok nemusel vycházet z myšlenkového pojetí díla, ale z pouhé historické pravdy, jelikož v Čechách panský rod skutečně předcházel městskému. V samotné Kronice se již podobných náznaků nedočteme, to, co může působit ideově, pak záleží na výběru příběhů, které V. Hájek do díla zařadil.

V textu Kroniky české však páni nejsou pohlíženi jen pozitivně, ale mnoho z nich je hodnoceno kriticky a jsou líčeny jejich poklesky, jako např. u rodu Vršovců či Kopidlanských. Myšlenku šlechtického vyvyšování tímto text nepotvrzuje.

Spíše než o upřednostňování některé společenské vrstvy se dá u V. Hájka doložit tendence, která má pozdvihnout české království jako celek (tedy ne jednotlivé vrstvy). Jak uvádějí Jiří Pešek a Bohdan Zilinskyj: „Ve svém úsilí o vyzdvižení Čech neopomíjí Hájek žádný stav. Pokud mu zprávy, které má k dispozici, umožňují oslavu Čech a Čechů nebo zpestření obsahu kroniky, přibírá je do ní bez ohledu na nějaké stavovské sympatie

---

<sup>145</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. C

<sup>146</sup> VLČEK, Jaroslav. Dějiny české literatury. Praha: SNKLHU, 1960, s. 420

<sup>147</sup> FLAJŠHANS, Václav. Kněz Václav Hájek z Libočan, in Kronika česká 1. Praha: České akademie císaře Františka Josefa, 1918, s. 37

<sup>148</sup> Tamtéž, s. 11

nebo antipatie k jednotlivým stavům a skupinám české společnosti.“<sup>149</sup> Hájek tedy neupřednostňuje žádný z českých stavů, snaží se však poukázat na jejich starobylost a význam, což podporuje myšlenku Hájkova nacionalismu.

V. Hájek naopak vždy vymezuje hranice a hájí tak dodržování dosavadní společenské struktury. Příklad může být pasáž z r. 1309, ve které se Eliška Přemyslovna brání sňatku s panem Hynkem z Dubé z důvodu, že je panského rodu: „Zprávu mám, že mne vdáti chceš, to jestliže učiniti žádostiv jsi, prosím tebe pro mého dobrého otce, krále někdy českého, neponižuj mne, ale učiň se mnou, jak se na královu dceru sluší, pakli co myslíš jiného, prosím raději mne dej do kláštera (...). Vím to sama dobře, že Pan Hynek jest dobrý a ctný muž a jest toho hoden, aby jemu, kteráž jest v Čechách nejpěknější panna neb paní řádu panského, daná byla za manželku.“<sup>150</sup> Této pasáži předchází zpráva o tom, jak čeští páni se s Pražany rodem spojili, ve které podobně líčí, jak byli šlechtici poníženi tím, že se museli oženit s měšťany. U V. Hájka tak opravdu nejde o upřednostňování některé ze skupin obyvatelstva Čech, ale o hájení práv a postavení jednotlivých stavů.

Renata Ferklová pak chápe pojetí šlechtického antagonismu z hlediska soudobého vyznění díla a odkazuje na jeho aktuálnost v době panování Ferdinanda Habsburského, kdy šlo o odlišný rozpor, a to stavovsko-panovnický. Uvádí, že V. Hájek podpořil práva a svobody českých stavů proti královským centralistickým a absolutistickým snahám.<sup>151</sup> Naráží tak na to, že proti Hájkově tendenci zachovat dosavadní strukturu a práva jednotlivých stavů, stál v jeho době Ferdinand I., který začal jednotlivé stavy o jejich práva připravovat.

Hájkův pokračovatel, **Jan F. Beckovský**, vždy zachovával příběhy, které by oslavovaly jednotlivé české stavy. Pokud měl k tomu příležitost, ještě další příběhy přidával, jako například pasáž *Jací rodové s Čechem do naší země přišly*,<sup>152</sup> která se v Kronice české neobjevuje. Podobně také vynechává místa, kde by byl rod panský kárán, jako např. *Páni proti králi Václavovi* v pasáži Kroniky české, kde je část pánů označena za zrádce. Tato Beckovského tendence je však zcela jiného charakteru, než u V. Hájka. Ani u J. F. Beckovského v jeho snažení nejde o vyvýšení některého stavu, ale souvisí s vlasteneckým rázem Poselkyně. J. F. Beckovskému je česká šlechta dokladem

<sup>149</sup> PEŠEK, Jiří, ZILYNSKYJ, Bohdan. Vztah k městům a problematice pražských dějin doby jagellonské v Kronice české Václava Hájka z Libočan. Pražský sborník historický 16, 1983, s. 63

<sup>150</sup> HÁJEK, Václav. Kronika česká, fol. CCLXXIXb

<sup>151</sup> FERKLOVÁ, Renata. Nový výbor z Hájkovy kroniky. Česká literatura 5, 1982, s. 459

<sup>152</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 15

starobylosti českého národa, díky které může český národ oslavit. Toto směřování mohlo být pro Beckovského v jeho době také aktuální, především tím, jak se proměnila česká společnost po Bílé hoře. Do Čech přišlo mnoho cizích rodů, které zastínily českou rodovou šlechtu, a na tento problém chtěl Beckovský poukázat.

## 7.2 Katolická orientace kroniky

*Hájkova kronika*, stejně jako její tvůrce, byla vždy považována za kroniku hájící zájmy katolické církve. Starší autoři, jako např. F. M. Bartoš, označil Kroniku českou za katolickou a nenávisťně protihusitskou.<sup>153</sup> Další autoři však naznačili, že především otázku nenávisťně protihusitského postoje není možné brát jako samozřejmost a snažili se ji vysvětlit z hlediska dobového kontextu vzniku díla.

Pokud se řekne postoj *protihusitský*, je třeba tento termín zpřesnit, jelikož označuje společenskou vrstvu v širším časovém horizontu. V první řadě jde o Jana Husa a jeho stoupence, dále jsou za husity označovány radikální skupiny bojující proti králi Zikmundovi a posléze všichni lidé držící se husitského učení, později označovaní jako *kališníci*.

V prvním případě Mistra Jana Husa a jeho okruhu, jak bylo ukázáno v kapitole o postavách, je Hájkův postoj poměrně kladný. Hájek Jana Husa neoznačoval za kacíře a o správnosti verdiktu Kostnického koncilu zapochyboval. Stejně tomu bylo u Husova následovníka, Jeronýma Pražského, o kterém také hovoří poměrně kladně. Jeho kritika se obrací až na radikální husity, kde líčí jejich řádění v Čechách. Podle slov Renaty Ferklové: „*Kritizoval praxi husitských vojsk, ale činil to ze stanoviska humanistického intelektuála, u něhož se již objevil nový poměr k výtvarům lidského ducha a rukou i pokročilé zřetele humanitní.*“<sup>154</sup> O něco složitější je Hájkův postoj ke kališníkům. Jak říká J. Pešek a B. Zilinskyj: „*Dvojí náboženství je pro Hájka věc v Čechách historicky ustálená a obojí vyznání je tu v podstatě odůvodněné a oprávněné.*“<sup>155</sup> Vždyť samotný Hájek byl svým původem kališník a mezi nimi měl mnohé přátelé. Jeho kritice tedy nepodléhali všichni kališníci, ale napadal především nově vznikající sekty, které označoval jako *bludné*, a některé pražské kněze, kteří neustále narušovali klid v zemi a v jejím hlavním městě.

<sup>153</sup> BARTOŠ, František Michálek. Souboj dvou kronik, in *Knihy a zápasy*. Praha: Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká, 1948, s. 113

<sup>154</sup> FERKLOVÁ, Renata. Nový výbor z Hájkovy kroniky. *Česká literatura* 5, 1982, s. 460

<sup>155</sup> PEŠEK, Jiří, ZILYNSKYJ, Bohdan. Vztah k městům a problematice pražských dějin doby jagellonské v *Kronice české Václava Hájka z Libočan*. Pražský sborník historický 16, 1983, s. 66



O to výrazněji pak kritizoval ty duchovní, kteří z Německa přinášeli nové učení – luteránství. Hájek ve své době nebyl výjimkou, kdo psal o bouřích v Praze způsobené přílivem stoupenců nového Lutherova učení. Hájek tedy nebyl ryze protihusitský, byl zastáncem starých pořádků v zemi, a proto kritizoval ty, kteří tento pořádek narušovali.

*Poselkyně Jana F. Beckovského* již dobou svého vzniku odpovídá katolické tendenci. Jasně katolický postoj vidíme v celém jeho díle. Jak říká A. Truhlář: „*Bud' totiž přednosti a zásluhy své strany vytýkáje, aneb zase odpornou stranu káraje a potíraje.*“<sup>156</sup> Touto *odpornou* stranou je myšlena strana podobojí a tuto tendenci vidíme jak v pojetí počátků husitství u Jana Husa a Jeronýma Pražského, tak u líčení husitských bojů. Ty jsou pojímány zcela negativně, jako pustošení Království českého. Skrze víru nekatolíků je i celá česká země od Pana Boha postihována, jak řekl sv. Václav: „*Česká země má být 247 let rozličnými neřestmi trestána.*“ Radu pak přináší opět sv. Václav: „*Pamatuj na Pána Boha, na mne a na sv. Vojtěcha a předešlého spasitelného přijímání (pod jednou způsobou) nechtěj se zpustiti.*“<sup>157</sup>

Jediným světlým bodem na husitech je pro J. F. Beckovského jejich zmužilost a síla, se kterou odolávali nepřatelům („*Tehdejších časů ačkoliv jméno Čechů u všech národů pro jich bludy velmi ve zlé pověsti bylo, však jich síla a v boji zkušenost velmi se slavila; a kdo tomu na odpor chce se stavěti, ten necht' sobě ne domácí, ale Eneáše Silvia, Aventinu, Theobalda, Kochlea, Fabriciusa i jiné německé, saské, rakouské, uherské, polské i slezské kronikáře čte.*“).<sup>158</sup> V takových případech je však nenazývá *husity*, ale *Čechy*. Kriticky pak nehodnotí jen je, ale i křižáky, kteří přichází do Čech a drancují zemi.

V pozdější době se náboženským problémům nevěnuje v takové míře, jak činí V. Hájek. Větší prostor ale věnuje učení Martina Luthera, které jasně odsuzuje. Zabývá se však více jeho působením v říši, než problémy, které nové učení vyvolá v Čechách. I přes jasnou kritiku církve podobojí dokáže J. F. Beckovský ocenit přínos některých velkých postav, jak tomu bylo ukázáno u krále Jiřího z Poděbrad v kapitole o postavách.

Co se týče strany katolické, podle slov J. Kolára, snaží se J. F. Beckovský o: „*Posilování katolické tendenčnosti všude tam, kde se Hájkovo stanoviskojevilo pozdějšímu upravovateli jako málo výrazné a jednoznačné.*“<sup>159</sup> Toto stanovisko

<sup>156</sup> TRUHLÁŘ, Antonín. J. F. Beckovského Poselkyně starých příběhů českých, díl 1, Sborník historický 2, Praha: Antonín Rezek, 1884, s. 215

<sup>157</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých. s. 643

<sup>158</sup> Tamtéž, s. 768

<sup>159</sup> KOLÁR, Jaroslav. Hájkova kronika a česká kultura, In: Kronika česká. Výbor historického čtení. Praha: Odeon, 1981, s. 20

nepodporuje jen komentováním událostí, ale také četnými příklady zázraků a života světců (a slavných osobností), kteří byli pravými křesťany a jejichž životy mohou pro ostatní sloužit jako vzor. Časté jsou u J. F. Beckovského paralely se současností, na kterých chce své čtenáře z historie poučit. Příkladem může být pasáž o sv. Anežce, kde říká: „*Neboť tehdejších časů v zemi české přísněji se půst zachovával nežli nyní.*“<sup>160</sup>

Na druhou stranu, ani vlastní církve nešetří kritiky, když zmiňuje poklesky duchovních nejen doma, ale i za hranicemi. Takové příběhy mají sloužit hlavně k varování ostatních a vést k napravení pořádků uvnitř katolické církve. Ačkoliv je tedy Poselkyně starých příběhů českých psaná s katolickým zaměřením, pojetí katolické církve a protestantů není u J. F. Beckovského černobílé.

### 7.3 Vlastenecké cítění

O vlasteneckém pojetí *Kroniky české* V. Hájka se dodnes vedou četné debaty. Vlastenecký cíl V. Hájka, který chtěl oslavit českou zemi připomenutím jejích dějin a slavných příběhů, nikdo neopomínal, avšak na druhou stranu právě tato tendence (nebo spíše způsob, jakým k němu směřoval) se stala terčem kritiky obrozenecké doby. Především G. Dobner a po něm F. Palacký vytýkali V. Hájkovi, že si své zprávy a doklady domýšlel. Tato kritika byla oprávněná z historiografického hlediska. Později se však další autoři začali zastávat tohoto autora z pozice literární historie, která dílo soudila podle uměleckých kvalit. Pokud tedy budeme zkoumat Kroniku českou podle měřítek krásné literatury, vystoupí nám Kronika česká jako umělecké dílo oslavující český národ a jeho kulturu.

Ve spojitosti s Hájkovou kronikou však byly naznačeny i další vlastenecké tendence tohoto autora. J. Pešek a B. Zilynskyj naznačili tento problém ve spojitosti s Hájkovým nacionalismem: „*Je třeba hledat tendenčnost u Hájka jinde – především ve vztahu k těm, kdo do jeho „zemské obce“ nebo českého světa nepatřili – k židům a Němcům.*“<sup>161</sup> Tato problematika není do dnešní doby řádně prozkoumána, přestože při čtení kroniky se na mnoha místech setkáváme s tímto nepřátelstvím vůči cizincům.

Nejsilnější odpor u V. Hájka nacházíme ve vztahu k Němcům. Ty považuje nejen za cizozemce, ale především za ty, kteří chtějí Českému království uškodit. Často Němce

---

<sup>160</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých. s. 348

<sup>161</sup> PEŠEK, Jiří, ZILYNSKYJ, Bohdan. Vztah k městům a problematice pražských dějin doby jagellonské v Kronice české Václava Hájka z Libočan. Pražský sborník historický 16, 1983, s. 63

ironicky označuje jako *Němečky*, např. v roce 1282, kdy Němci hubili českou zemi<sup>162</sup> nebo r. 1336, kdy Němci navedli krále Jana Lucemburského, aby hubil kostelní zboží<sup>163</sup>. Často se pak král dostává do sporu s Čechy z toho důvodu, že do Českého království přivádí Němce a dává jim zemské úřady, např. v roce 1380: „*Z ponuknutí některých rad královských, jenž byli Němci, král všecko Němců, jenž byli jinde zrození a v Praze se osadili, na úřad konšelský v Starém i v Novém Městě nasadil. Čechové, již byli králi věrní, z toho se velmi pohnuli a to, co král před se běře z ponuknutí Němců, těžce vážili a časté i tajné (společně se někdy nočním časem scházejíce) raddy mívali.*“<sup>164</sup> Podobně se Češi postaví proti svému králi (tentokrát Janu Lucemburskému v r. 1325) ve chvíli, kdy do české země přichází „*se svými Němci*“ a jejich největším přáním by bylo: „*Aby Němci naší země prázdní byli.*“<sup>165</sup> V Čechách usazení Němci se často stávají zlými rádci a chtějí tak českou zemi poškodit. To je případ např. Tobiáše z Bechyně: „*Po malém pak času ten jistý Tobiáš z Bechyně, neb byl Němec velmi chytrý, povolav k sobě některých pánů tajně i radil jim, aby volili za krále Fridricha bratra Rudolfova.*“ Poté se proti němu postaví Tobiáš Krušina z Lichtemburka: „*Ó, Tobiášu cizozemče, dlouholiž ty svou chytrostí německou nepřáteli a vrahy našich králů do země vnaditi budeš a je sám voliti.*“<sup>166</sup>

Tato nenávist k Němcům je zřejmá také na Karlově univerzitě, kde se často dostávají Češi s Němci do sporů. Odpor k nim někdy přeroste v to, že jsou všichni Němci, kteří se v Čechách nenarodili, vyhnáni z království<sup>167</sup> nebo je jim zakázáno být v duchovních či světských úřadech<sup>168</sup>.

Druhou skupinou cizozemců, proti kterým se V. Hájek často obrací, jsou židé. Tato skupina obyvatel nebudí v kronice žádné sympatie, a jsou charakterizováni zcela stereotypně jako lichváři, kteří ubližují křesťanům. Židé jsou pod ochranou panovníka a jsou tedy bráni jako jeho majetek. Tak tomu bylo i v r. 1090, kdy manželka Konráda I. Brněnského varuje knížete Vratislava II., aby neútočil na vlastní lid: „*Neb proti Bohu válku vede ten, kdož své vlastní a krevní přáteli hubí. Chceš-li bojem zbohatnouti, obrať*

<sup>162</sup> HÁJEK, Václav, *Kronika česká*, fol. CXIIIb

<sup>163</sup> Tamtéž, fol. CXXXIX

<sup>164</sup> Tamtéž, fol. CCCLIII

<sup>165</sup> Tamtéž, fol. CCLXXXVII

<sup>166</sup> Tamtéž, fol. CCLXXVb

<sup>167</sup> Tamtéž, fol. XXXXVIIIb

<sup>168</sup> Tamtéž, fol. CLXXVII

*své rytíře na židy, kteréž máš prostřed města svého Prahy, ježto oni stříbra i zlata hojnost mají.*“<sup>169</sup>

Často V. Hájek uvádí příhody jednotlivců, kteří okrádali křesťany, nebo je zabíjeli. Příkladem může být příběh z r. 1124, kdy jeden muž židovského původu přestoupil ke křesťanské víře a stal se blízkým rádcem krále Soběslava. Poté se však přišlo na to, že jde o zrádce, a tak byl vyhnán ze země jako „*rouhač a posměvač svaté víry křesťanské*“. Jeho přečinem bylo to, že ačkoliv se stal křesťanem, stále světil židovské svátky.<sup>170</sup> V takových případech V. Hájek židy jasně odsuzuje, avšak v opačných případech, kdy jsou popisovány pogromy na židovská města, se kronika drží strohého konstatování.

Vlastenecké pojetí *Poselkyně starých příběhů českých* je jednou z nejzřetelnějších tendencí kroniky. Najdeme tu shodné rysy s Kronikou českou V. Hájka, především postojem k cizincům, hlavně k Němcům, které označuje za *úhlavní nepřátele Čechů*<sup>171</sup>. Jak J. F. Beckovský uvádí k r. 1418: „*Příčiny pak mnohé by se vyhledati mohly (dí Daniel z Veleslavína), pro které hněvivě, potupně a jízlivě Němci a jiní o Václavovi králi psali. Jedna obecní býti může to starodávni záští, závist a kyselost, která vždyckny bývala mezi národem německým a českým; protož netoliko tohoto Václava krále, ale i jiných slavných králů českých hanlivě dotýkají.*“<sup>172</sup> Podobně je zdůrazňováno také obsazování domácích úřadů Němci, což byla opět věc pro dobu Jana F. Beckovského dost aktuální. Proto v závěru popisu bitvy Čechů s Němci oproti V. Hájkovi dodává: „*Ale když se toho Čechové dověděli, opět velmi silně proti témuž králi se zdvihli, který jestli chtěl, aby z království hnán nebyl, musel se Čechům přísahou zavázati, že Němcům v Čechách vsechny úřady chce vzíti a je z Čech vyhnati; což také učinil.*“<sup>173</sup>

Postoj, jaký J. F. Beckovský zaujímá k židům, je obdobný postoji V. Hájka. V Poselkyni se navíc můžeme dočíst, jak toto téma zůstává do Beckovského doby stále aktuální: „*Všichni letopisové jednomyslně vysvědčují a každodenní příkladové potvrzují, jak mnoho dobrého lidé křesťanův přáli a přejí, když nejenom domy křesťanské, ale i chrámy páně loupí, nejenom všeliké nemoci na nás uvéstí jsou hotovi, ale také živobyti nám všem rádi by odňali i celé křesťanstvo vykořenili.*“<sup>174</sup>

<sup>169</sup> HÁJEK, Václav, Kronika česká, fol. CXXXXIII

<sup>170</sup> Tamtéž, fol. CLXVIIIb

<sup>171</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 501

<sup>172</sup> Tamtéž, s. 649

<sup>173</sup> Tamtéž, s. 493

<sup>174</sup> Tamtéž, s. 259

Oproti V. Hájkovi je u J. F. Beckovského akcentován ve spojitosti s cizinci v Čechách ještě další rys, a to zdůraznění českého jazyka. Cizozemci jsou často haněni za to, že neumí, ani se učit nechtějí český jazyk. Např. r. 1055, kdy kníže Spytihněv vyhnal Němce z Čech, J. F. Beckovský píše: „*Všem Němcům, kteříž byli v Knížectví českém, bohatým i chudým, starým i mladým, domácím i hostům, poručil, aby se v třech dnech ven ze země české vyhostili. A ne jenom přichozí do Čech Němce, ale také v Čechách zrozené, jestli oni českou řeč neuměli a jí se učit nechtěli, na věčné časy vypověděl.*“<sup>175</sup> Krátce na to ještě dodává: „*Zvěděl jednoho dne o své máteři, že ona český národ v nenávisti má a Čechy haněti nepřestává, bez milosti z Čech ji také vypověděl.*“<sup>176</sup> Láska k Čechům a češtině je tedy v tomto případě větší než láska k vlastní rodině. Podobně je význam českého jazyka připomínán při volbě nového panovníka: „*Jestli Němce za krále vašeho vyvolíte, on mnohem větší ohled na své Němce nežli na Čechy míti bude; on ke královské komoře a na jiné úřady zemské zavrhná Čechy, Němce dosadí; on za své raddy, hejtmany a úředníky Němce vezme; on na konšelství v městech Němce vyzdvihne; on neznaje řeč českou, žádného Čecha slyšeti nebude; on ne aby nám věrně nápomocen byl, ale aby nám naše zboží z Čech do Němec vyvezl, starati se bude.*“<sup>177</sup>

Význam češtiny je ale připomínán i bez kontrastu Čechů a Němců. K r. 1480 zmiňuje J. F. Beckovský, že se začalo psát česky do desek zemských<sup>178</sup>, nebo tak činí ve spojitosti s významnými osobami, které se zasloužili o český jazyk, jako např. biskup Tobiáš Bechyně: „*Muž jistě svatého obcování a jazyka i národu českého ochránce věrný, který Ottovi, markraběti brandeburskému a poručníku téhož krále Václava někdejšímu, velmi mocně odporoval, když ne jenom v tom osiřalém Království českém skrz brandeburský lid vštípenou řeč německou vykořenil, ale zase mnohé chvalitebné řády do téhož království uvedl; neboť on v kostelích slovo boží českou řečí (která se nazývala řeč svatých dědiců) kázati v domích soudních všechny pře touž řečí přednášeti a porovnávatí nařídil.*“<sup>179</sup>

Vlastenecký charakter Poselkyně je cítit i z toho, jakým způsobem autor oslovuje svoje čtenáře. Nejčastější oslovení je *čtenář*, nebo *vlastenec*, někdy dodává např. *dobromyslný vlastenec* či *upřímný vlastenec*. Na celém díle J. F. Beckovského je vidět snaha polepšit čtenáře – přinést mu takové příběhy událostí a osob, ze kterých by se

<sup>175</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, s. 242

<sup>176</sup> Tamtéž, s. 242

<sup>177</sup> Tamtéž, s. 856

<sup>178</sup> Tamtéž, s. 953

<sup>179</sup> Tamtéž, s. 459

měl člověk poučit. Nejzřetelněji je to vidět na medailoncích českých světců. Právě u nich je zdůrazňován jak jejich vzorný a ctnostný život, tak současně jejich češství a láska k české zemi. Ta zaštiťovala české království již za jejich života a samozřejmě po jejich smrti, kdy se český národ k těmto zemským patronům obracel o pomoc. Proto i celá kronika je připsána právě jim: *„Jiného jsem žádného, jemuž bych větší vděčností zavázán byl, nalézt nemohl, jedině svatý dědice a patrony české, kteří ne jenom o mně a o jednom každém z nás snažnou pečlivost mívali a dosavad mají, ale také celou zem českou vždycky pečlivě opatrovali a obhajovali, když častokrát našim předkům v rozličných válkách, zvláště proti těm nepřátelům, kteří ne jenom řeč českou, ale také i celý národ český vykořeniti chtěli nápomocni byvše viditedlně s svými Čechy je poráželi a k častému vítězství nápomocni byli. A ne jenom v bojích, ale také v svých všelikých potřebách velkých věrní Čechové, předkové naši, od těch dědiců a patronů svatých časté i velké pomoci a milosti dosahovali, což se některým v této knize dotknutým svědectvím doleji potvrzuje.“*<sup>180</sup>

V Poselkyni skutečně najdeme mnoho pasáží, ve kterých čeští patroni Čechům pomáhali. Bylo to např. v bitvách, kdy se sv. Václav Čechům ukázal nad jejich vojskem: *„I vidíce toho sv. dědice, Čechové jedním hlasem vzkřikli: ‚Bud’ nám dnešního dne nápomocen, svatý Václave, kníže náš a mučedlníče boží!‘ Na to ihned na nepřátele, kteří jako omámení a síly nemající stáli, s velkou mocí a udatností uderili, a tak je porazili, že jich velmi málo odešlo.“*<sup>181</sup>

Zároveň však v Poselkyni najdeme části, ve kterých J. F. Beckovský naříká nad osudem české země. Příkladem je předpověď kněze Křišťana z r. 1438: *„České království ne mocí cizozemců, ale s radou a s spuntováním nevděčných vlastenců, rozených Čechů (kteří se těch, jenž jazyk i národ český v nenávisti mají, přidrželi) do veliké chudoby padne a k velkému potlačení přijde.“*<sup>182</sup> Jako bychom slyšeli samotného J. F. Beckovského, lkajícího nad současnou situací v Království českém.

## 7.4 Shrnutí

Ideologická stránka Kroniky české není utvářena jednou svrchovanou tendencí, ale v zásadě jde o více snah vzájemně se prolínajících. Příčinou toho, že žádná z tendencí se nad ostatními výrazně neprosadila, vychází zřejmě ze složení společnosti v době V. Hájka,

---

<sup>180</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhů českých, Přípis (c2 ?)

<sup>181</sup> Tamtéž, s. 295

<sup>182</sup> Tamtéž, s. 786

ve které nejde společnost rozlišit současně podle stavu a národnosti, vyznání a stavu a už vůbec ne podle vyznání a národnosti.

V průběhu celé Hájkovy kroniky můžeme sledovat tendenci vlasteneckou. Ta se neprojevuje žádnými proklamacemi, ale především typem zpráv, které V. Hájek ve své kronice snáší. Jde o drobné střípky, které nám ukazují zájem Hájkův o dění v Čechách, ať už jde o módu a oblékání, počasí a přírodní úkazy, nebo u V. Hájka často zmiňované dolování drahých kovů.

Po stránce národnostní se V. Hájek stavěl proti všem, kteří narušovali pořádek a klid v Českém království, ať už proti Němcům, kteří přicházeli do Čech a naší zemi jen brali a poškozovali ji, luteránským kazatelům, kteří budili v Čechách (a zvláště v Praze) silné nepokoje, a samozřejmě Turkům, kteří se v Hájkově době stali nejzávažnější hrozbou.

Z hlediska konfesí je Kronika česká zaměřena katolicky, proti druhé protestantské straně však není útočná. Útočný charakter, který kronika zaujímá v době husitské, není namířena proti jiné víře, ale proti pustošení Království a jeho památek. Konfesijní vyhraněnost stoupá až na konci díla s přílivem nového protestantského směru z Německa. Právě zde se nám střetává tendence náboženská s národnostní, protože nově příchozí luteráni jsou většinou Němci.

Tato národnostní problematika je pro dobu obou autorů stále živým tématem. Je u nich však vidět rozdíl v tom, koho považují za cizince a koho za Čecha. U V. Hájka jsou za cizince pojímáni všichni, kteří se v Čechách nenarodili – tedy nově příchozí. U J. F. Beckovského je to více zúženo z hlediska jazyka – Čechem je ten, který mluví česky. Tato proměna pohledu na češství taktéž vychází z doby svého autora. Ve velké říši, kde vládou Habsburkové, byly Čechy místem, kde se mísily kultury - nejen česká, židovská a německá, ale po Bílé hoře i italská, španělská, francouzská aj. Tito původně cizinci se v Čechách usazovali bez toho, aby přijímali kulturu země, do které přišli. Proto jazyk zůstával významným národnostním ukazatelem.

V Poselkyni starých příběhů českých je oproti Kronice české jasnější názorová stránka jejího autora, u kterého se prosazují dvě významné tendence – katolická a vlastenecká. Avšak přece se dá říci, že tendence vlastenecká stojí nad katolickou. Projevuje se v případech, kdy dokáže ocenit kališnickou stranu – jak krále Jiřího z Poděbrad, tak sílu a odvahu husitů.

## 7.5 Cenzurní problematika Kroniky české

Kronika česká ještě před svým vytištěním prošla dvojí cenzurou. K té byli ustanoveni tři cenzoři - Jan Hodějovský z Hodějova, Jan starší Popel z Lobkovic a na Zbiroze a Heřman Sedlecký od Dubu. Zároveň si dolní konzistoř vyžádala ty části, které se týkaly mistra Jana Husa. Kronika prošla i touto utrakvistickou cenzurou a nevíme, že by V. Hájek musel některé části upravovat.

V době baroka byly ale na dílo kladeny jiné nároky – především mohly být závadné právě ty části, které se týkaly husitského učení. V případě Poselkyně starých příběhů českých zřejmě problémy s cenzurou nebyly – sám autor píše kroniku v katolickém duchu, i když místy můžeme vidět, že jeho vlastenecká tendence je silnější než katolická. Nemáme však zpráv o tom, že by autor svůj text měnil, a bohužel se nám nedochoval ani jeho rukopis. Proto můžeme přemýšlet o cenzuře Poselkyně jen z pohledu obecně uznávaných zásad.

Cenzurní pravidla byla formulovaná o něco později a to r. 1729 Antonínem Koniášem, který podrobil dostupná díla analýze a sepsal tak své dílo *Clavis*, neboli Klíč kacířské bludy k rozeznání otvírající, k vykořenění zamykající. V tomto spise se A. Koniáš zabývá i Hájkovou kronikou. Věnuje jí dvě strany s celkem 25 záznamy.<sup>183</sup> Mezi nimi se vyskytují například autoři, ze kterých V. Hájek čerpal (např. M. Kuthen, M. Konáč, či Eusebius) a Koniášem jsou označeni jako kacířové. Podobně je tomu v případě zprávy o tureckém císaři Machometovi či Martinu Lutherovi, kteří jsou nazváni jako arcikacíři.

Více záznamů se týká římských papežů, kteří jsou v Kronice české označeni hanlivě (*Papež byl lotr i s kardinály*, fol. LXXXXVIII), nebo píše o podplácení kardinálů (fol. CXVb) a nepořádných volbách papežů (fol. CCCLXVIIIb).

Často se zápisy týkají mistra Jana Husa a Jeronýma Pražského. Antonínu Koniášovi vadila označení, že jsou to muži *dobří a učení* (fol. CCCLXXII), že lidé zpívají *slavnou* píseň, kterou ale označuje za *kacířkou* (fol. CCCCLIIb) aj. V neposlední řadě také to, že se ctí památka Jana Husa (*Na den mistra Jana Husi*, fol. CCCCLXb).

Poselkyně J. F. Beckovského se se zmíněnými částmi vyrovnává různě. Předně odpadá problematika papežská a turecká, jelikož té se autor v Poselkyni téměř nevěnuje. Pouze v jednom případě (podplácení kardinálů) J. F. Beckovský tuto událost popisuje, ale část o úplatcích vynechává.

---

<sup>183</sup> KONIÁŠ, Antonín. *Clavis haeresim claudens & aperiens*. Klíč kacířské bludy k rozeznání otvírající. Hradec Králové: Václav Jan Tybély, 1729, s. 94 - 95



V případě českých protestantů se obě kroniky svými zprávami většinou nepřekrývají, což je dáno tím, že v pozdější době se již obě díla značně liší. Ze zpráv, které se objevují v obou kronikách, je viditelné, že ačkoliv J. F. Beckovský neupravoval jednotlivá slova (např. zmínky o *dobrých a učených* mužích), měnil místa, která by kladně hodnotila husitské učení (např. zmínka o dni mistra Jana Husa). Jan F. Beckovský se tedy cenzurně problematickým místům Hájkovy Kroniky české obratně vyhnul.

## Závěr

Tato diplomová práce se na základě srovnáním Kroniky české a Poselkyně starých příběhů českých dokazuje, že literární přínos Jana Františka Beckovského byl větší, než se běžně uvádí.

Nejprve jsem srovnala autory těchto děl – Václava Hájka z Libočan a Jana Františka Beckovského, a na jejich životní osudy. Přestože každý žil v jiné době, měli mnoho společného. V první řadě si oba vybrali dráhu duchovní. V jejich životě také sehráli důležitou úlohu jejich přátelé a příznivci, kteří zřejmě objevili jejich literární talent a zasloužili se tak o vznik jejich děl. Podpora jejich okolí spočívala také ve zpřístupnění historických pramenů, ze kterých pak mohli ve svých kronikách čerpat. V případě V. Hájka jmenujme v tomto směru alespoň právníka M. Brikcího z Licka, autora jedné z předmluv ke Kronice české, a jednoho z cenzorů kroniky, Jana Hodějovského z Hodějova, který ve své době podporoval mnoho spisovatelů. Na literární činnost J. F. Beckovského měl významný vliv převor a pozdější velmistr řádu křižovníků Jan Ignác Pospíchal, který ho seznámil s Bohuslavem Balbínem a umožnil mu věnovat se psaní. Velký vliv na Beckovského díla měl i jeho blízký přítel, farář a historik Jan Florián Hammerschmidt, se kterým se společně věnovali historickému bádání.

Jak V. Hájek, tak i J. F. Beckovský měli blízký vztah k Praze, ve které působili většinu svého života. V neposlední řadě je pojil i lidský přístup a osobní statečnost, kterou za svého života nejednou projevili. V. Hájek zejména při svém karlístejnském působení, kde se postavil proti nelidskému zacházení s poddanými. J. F. Beckovský především v době Vídeňského moru, kde počítal mrtvé v šachtách, nebo při požáru Prahy, kdy osobně hasil střechu kostela.

Historické prameny Kroniky české dodnes zcela neznáme. Víme, že V. Hájek čerpal z domácích i cizích autorů. Ve své kronice některá jména uvádí, avšak v samotném textu své prameny zmiňuje jen výjimečně. Především v první části Kroniky české je nejasné, jakých zdrojů autor použil. Zčásti možná bylo využito ústního vyprávění, které měl autor k dispozici, nevíme však, do jaké míry, nebo zda šlo zcela o autorovy smyšlenky. Z literárního hlediska však autenticita pramenů není důležitá a naopak dokládá velký literární um autora, což ukazuje i skutečnost, že se jeho pojetí nejstarších českých dějin stalo až do 19. století u většiny čtenářů obecně přijímané. J. F. Beckovský ve své Poselkyni taktéž jmenuje autory, ze kterých čerpá. Sám za svůj hlavní zdroj uvádí Kroniku českou, avšak podle samotného textu Poselkyně je viditelné, že se o Hájkův text

opírá jen v nejstarších dějinách, zejména do 10. století, jelikož jiných pramenů neměl. V případě, že ale najde jiný zdroj (např. legendy či zprávy Daniela Adama z Veleslavína), uvádí oba možné výklady a nechává na čtenáři, kterému bude věřit. V mladších dějinách Poselkyně pak užívá zprávy dalších autorů a často také opisuje texty listin, které uvádí v českém překladu. Oproti Hájkově kronice je v Poselkyni vidět vlastní přínos autora, který do svého díla zařazoval vlastní výzkum (např. přepisy náhrobních nápisů či své zkušenosti z cest).

J. F. Beckovský ve své kronice použil i odlišné kompoziční členění textu. Oproti V. Hájkovi, který rozděloval text do kapitol podle jednotlivých let, zvolil J. F. Beckovský tematické členění podle českých panovníků. Jeho kapitoly mají danou strukturu – na počátku seznamuje čtenáře s panovníkem, jeho mládím a někdy i jeho vlastnostmi. Ve střední části zachovává po vzoru V. Hájka členění podle jednotlivých let a v závěru shrnuje působení daného panovníka, přičemž využívá zprávy dalších autorů. V obou dílech hraje důležitou roli i obrazový materiál – u V. Hájka slouží i vnitřní kompozici díla (nastolování a úmrtí českých vládců), u J. F. Beckovského doplňuje obrazový doprovod (portréty českých panovníků) jednotlivé kapitoly.

Jazykové srovnání obou kronik nám ukázalo, že dílo J. F. Beckovského bylo nadále ovlivněno humanistickou češtinou. To se projevilo zejména ve slovosledu (kladení slovesa na konec věty) a v častém použití přechodníků. Předmětem zkoumání byla i širší slovní zásoba, která potvrdila, že oba autoři disponují zhruba stejně širokým slovníkem. Hájkův text je nápadný předně širokou škálou sloves, díky kterým je jeho text více dějový. Tomuto znaku Kroniky české přispívá i časté použití přímých řečí. V. Hájek ve svém díle tíhl k beletrizaci textu, která dokládá jeho snahu uměleckou a přibližuje tak jeho dílo historiím. Oproti tomu je text J. F. Beckovského více popisný a je založen zejména na podstatných a přídavných jménech. Jeho snahou je faktická úplnost, která se oproti V. Hájkovi více blíží žánru kroniky. Vedle toho je znakem jeho kroniky funkce didaktická. Ve svém díle navazuje dialog se čtenáři, které často oslovuje, a komentuje vlastní zprávy.

Největší odlišnosti mezi Kronikou českou a Poselkyní jsem shledala po obsahové stránce těchto děl. Předně se J. F. Beckovský zaměřuje na české dějiny a Hájkovy zahraniční zprávy až na výjimky vypouští. Tyto výjimky se týkají např. tureckého nebezpečí, nebo politické situace ve Svaté říši římské. Pokud se J. F. Beckovský zmiňuje o zahraničí, tak jen ve spojitosti s českými panovníky či známými osobnostmi.

Další rozdíl je v míře přejímání Hájkových zpráv – ty používá, jak už bylo řečeno, hlavně v první části kroniky o nejstarších dějinách. Pak je již jasně vidět Beckovského

tendence svůj text osamostatňovat, což vyvrcholí v poslední třetině kroniky, která již Kroniku českou bere jen jako jeden z pramenů. Poselkyně se liší především inklinací ke zprávám týkajícím se královské rodiny a také významných osobností a světců, kterým jsou věnovány samostatné medailony (např. sv. Anežka Česká či Arnošt z Pardubic).

U obou autorů můžeme nalézt oblibu v některých typech zpráv. Oba rádi píše o podivuhodných příbězích, přírodních úkazech a také o nálezech drahých kovů. U některých zpráv můžeme také vidět jejich osobní inklinace. V případě V. Hájka je jeho zaujetí patrné v popisu náboženských sporů v Království českém v době šíření luterského učení do Čech. U J. F. Beckovského jsou to sklony zachytit v Poselkyni dějiny vlastního řádu - křižovníků s červenou hvězdou.

Dále můžeme odlišnosti v těchto dílech spatřovat v pojetí historických postav. V. Hájek při popisu osob používá především charakteristiky přímé, J. F. Beckovský častěji používá charakteristiku nepřímou. Jejich společným znakem je záliba v etymologizování (ať už u jmen osobních či místních). Rozdíly v způsobu popisu osob můžeme vidět při hodnocení českých panovníků. V. Hájek je zde většinou stručný a používá ustálené formulace. Naopak J. F. Beckovský se často o osobách rozepisuje a cituje i názory jiných kronikářů.

Oba autoři se v hodnocení některých historických oblastí shodují, např. v kladném vyznění doby posledních Přemyslovců a doby Lucemburské. Na druhou stranu oba negativně hodnotí vládu Jindřicha Korutanského. Rozdíly pak najdeme například u Boleslava I., který je v podání V. Hájka spornější, zejména v míře viny za smrt jeho bratra Václava, oproti J. F. Beckovskému, u kterého je Boleslav líčen v jasném kontrastu k jeho svatému bratrovi. Dále pak u postavy Jiřího z Poděbrad, k jehož hodnocení se oba staví opatrně, přesto můžeme kladnější charakteristiku vidět u J. F. Beckovského, který oceňoval jeho vládu.

V oblasti ideologického pojetí kronik je u V. Hájka dodnes v sekundární literatuře akcentována jeho tendence protiměšťanská a naopak vyzdvihující českou šlechtu. Toto směřování se mi však v této kronice nepotvrdilo, spíše si myslím, že V. Hájek zdůrazňuje úlohu všech stavů, pokud k tomu má k dispozici nějaké prameny. Činí tak i naopak, kdy je nešetří svou kritikou. Výraznější tendenci u V. Hájka spatřuji v kritice těch, kteří podle něj narušují klid v zemi, zejm. proti Němcům, židům a luterským kněžím. Tendenci po vyzdvižení českých stavů vidíme i u J. F. Beckovského, zejména z toho důvodu, že jsou pro něj dokladem starobylosti českého národa a souvisí s jeho zaměřením vlasteneckým.

Dále se ve spojení s Václavem Hájkem a J. F. Beckovským běžně mluvilo o katolickém duchu kronik a nenávisťně protihusitském postoji, který J. F. Beckovský v Poselkyni přejímal a vyhrocoval. V případě V. Hájka nešlo o přísně protihusitský postoj. Ten v jeho době nebyl možný, jak kvůli čtenářskému okruhu kroniky, tak jeho zadavatelům, mezi kterými bylo mnoho protestantů. Především vůči Janu Husovi a Jeronýmovi se proto staví dosti přívětivě. Zloba vůči husitským vojskům pak pramení z toho, že kvůli nim bylo České království přeměněno ve válečné pole a byly ničeny významné památky.

V Poselkyni se katolická tendence projevuje výrazněji, ale ani v tomto případě nemůžeme mluvit o výrazně protihusitském postoji. Přestože J. F. Beckovský odsuzuje protestantské učení, dokáže na druhé straně ocenit významné osobnosti českých dějin, jakou je např. král Jiří z Poděbrad, kterému ani V. Hájek nebyl tolik nakloněn. Katolickou tendenci v kronice posiluje zejména líčením života a zázraků světců, kteří jsou v Poselkyni bráni jako vzory vhodné následování.

Nejvýraznější tendencí u J. F. Beckovského je vlastenecká orientace Poselkyně. Ta se projevovala již u V. Hájka zejména odporem k cizozemcům. U J. F. Beckovského je ale ve spojitosti s cizinci akcentován ještě jeden podstatný rys, a tím je čeština. J. F. Beckovský vyzdvihuje význam českého jazyka již ve své předmluvě k vlastencům a poté se promítá do celého jeho díla.

Celkově lze říci, že J. F. Beckovský ve svém díle nepřejímal Kroniku českou výhradně, naopak její obsah důkladně promýšlel a upravoval. Po obsahové stránce se svým důrazem na české dějiny stává opravdovou *Kronikou českou*. V celkovém zpracování Poselkyně je pak vidět Beckovského tvůrčí čin, který si zaslouží být hodnocen jako svébytné umělecké dílo.

Možná ani sám při jeho psaní nedoufal, že se jednou jeho dílo stane pro českou literaturu opravdovou Poselkyní, jak říkal Milan Kopecký – „traditio lampadis“. Že se stane jednou z mála česky psaných kronik a v národním obrození pomůže znovu vybudovat tento žánr. Tím se vyplnil i její záměr – Poselkyně starých příběhů českých uchovala na dlouhou dobu znalost domácích dějin mezi českými vlastenci.

## **Ediční poznámka**

V této práci vycházím jednak z faksimile Kroniky české, která vyšla v roce 1819 ve vydání Jana ze Schönfeldu, a je přístupná v digitální knihovně Ústřední knihovny Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Jako druhý pramen jsem použila Beckovského vydání Poselkyně starých příběhů českých z roku 1700. U obou kronik zachovávám ve všech částech původní stránkování.

Při citacích z těchto kronik jsem texty jazykově upravila a sjednotila některé jevy. Vyšla jsem z transkripčních zásad Josefa Vintra, někdy jsem však upřednostnila návrhy Milana Kopeckého (jako např. při psaní sloves být s počátečním j-). Snažila jsem se nezasahovat do stylu autorů a do jejich slovníku. Sjednotila jsem především interpunkci textů, vlastní jména a kvantitu hlásek.

## **Seznam pramenů a literatury**

### **Prameny:**

- BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhův českých : aneb Kronika česká. V královském Starém Městě pražském: Jan Karel Jeřábek, 1700
- BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhův českých. Díl 2. sv. 1, Praha: B. Stýblo, 1879
- BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhův českých. Díl 2, sv. 2, Praha: Nákladem Dědictví sv. Prokopa, 1879
- BECKOVSKÝ, Jan František. Poselkyně starých příběhův českých. Díl 2, sv. 3, Praha: Nákladem Dědictví sv. Prokopa, 1880
- HÁJEK z Libočan, Václav. Kronika česká. Rytíř Jan Ferdinand ze Schönfeldu, 1819
- HÁJEK z Libočan, Václav. Böhmische Chronik. Nürnberg: Balthasar Joach. Endter, 1697
- HÁJEK z Libočan, Václav. Böhmische Chronik. Leipzig: bei Thomas Fritschen, 1718
- HÁJEK z Libočan, Václav. O nešťastné příhodě, kteráž se stala skrze oheň v Menším Městě pražském a na hradě svatého Václava i na Hradčanech. V Menším Městě Pražském: v domu Bartholoměje Netolického, 1541
- KONIÁŠ, Antonín. Clavis haeresim claudens & aperiens. Klíč kacířské bludy k rozeznání otvírající. Hradec Králové: Václav Jan Tybély, 1729

### **Sekundární literatura:**

- ALEXOVÁ, Jarmila a kol. K jazyku a stylu českých barokních textů I. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, 1998
- BARTOŠ, František Michálek. Souboj dvou kronik, in Knihy a zápasy. Praha: Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká, 1948
- BUBEN, Milan Michael. Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. I. díl, Praha: Libri, 2002
- ČECHOVÁ, Marie a kol. Současná stylistika. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008
- DUNDER, Josef Alexandr. Václav Hájek. Časopis Musea království Českého, 1860, s. 86-89
- Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002.
- FERKLOVÁ, Renata. Nový výbor z Hájkovy kroniky. Česká literatura 5, 1982, s. 457–460
- FERSTL, Roman. Kronikář Beckovský. Marginalia Historica 6, 2002, s. 39–50
- FLAJŠHANS, Václav. Kněz Václav Hájek z Libočan, in Kronika česká 1. Praha: České akademie císaře Františka Josefa, 1918
- HAVRÁNEK, Bohuslav. Vývoj českého spisovného jazyka. Praha: SPN, 1980.
- HERAIN, Jan. Pod vlivem Hájkovy kroniky. Světozor 24, 1890, s. 264, 371
- JIREČEK, Josef. Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku: ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného. Sv. I., Praha: B. Tempský, 1875

- KALISTA, Zdeněk. České baroko : studie, texty, poznámky. Praha: Evropský literární klub, 1941
- KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002
- KOLÁR, Jaroslav. Hájkova kronika a česká kultura, In: Kronika česká. Výbor historického čtení. Praha: Odeon, 1981
- KOLÁR, Jaroslav. K podobám epičnosti v Hájkově kronice, In: Návraty bez konce : studie k starší české literatuře. Brno: Atlantis, 1999
- KOPECKÝ, Milan. Český humanismus. České myšlení, sv. 14. Praha: Melantrich, 1988
- KOSEK, Pavel. Spojovací prostředky v češtině období baroka. Ostrava: Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity, 2003
- KUTNAR, František. Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví : od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009
- LAMPRECHT, Arnošt, ŠLOSAR, Dušan, BAUER, Jaroslav. Historická mluvnice češtiny. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986
- LÁŠEK, Jan Blahoslav. Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního sympozia, konaného 22.–26. září 1993 v Bayreuthu. Praha: Česká křesťanská akademie: Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy, 1995
- LEHÁR, Jan a kol. Česká literatura od počátků k dnešku. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998
- Lexikon české literatury : osobnosti, díla, instituce, Praha: Academia, 1985–2008
- LUTOVSKÝ, Michal. Bratrovrah a tvůrce státu. Život a doba knížete Boleslava I. Praha: SET OUT, 2006
- MARTÍNEK, Jan. Zájmy a názory Jana Hodějovského ve světle jeho rukopisných poznámek, Strahovská knihovna 4, 1969. s. 16-27
- METELKA, Jindřich. O úvodní stati „Kroniky České“ Václava Hájka z Libočan. Výroční zpráva cís. král. české reálky pražské, 1889, s. 3-24
- MOCNÁ, Dagmar, PETERKA Josef. Encyklopedie literárních žánrů. Praha: Paseka, 2008
- PALACKÝ, František. K životopisu kněze Václava Hájka. Časopis Musea království Českého, 1864, s. 11-16
- PEŠEK, Jiří, ZILYNSKYJ, Bohdan. Vztah k městům a problematice pražských dějin doby jagellonské v Kronice české Václava Hájka z Libočan. Pražský sborník historický 16, 1983, s. 53–73
- PLESKALOVÁ, Jana. Vývoj pravopisu ve staré češtině. Bohemistika 1-4, 2008, s. 321–339
- PORÁK, Jaroslav. Humanistická čeština : Hláskosloví a pravopis. Praha: Univerzita Karlova, 1983
- POSPÍŠIL, Ivo. Labyrint kroniky. Brno: Nakladatelství Blok, 1986
- Příruční mluvnice češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995



- REZEK, Antonín. Dodatky a opravy k bibliografiím starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii, ČČM 52, 1878
- REZEK, Antonín. Poselkyně starých příběhů českých 2. Praha: B. Stýblo, 1880.
- SEIBT, Ferdinand. Německo a Češi : dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy. Praha: Academia, 1996
- SLÁDEK, Miloš. Malý svět jest člověk, aneb Výbor z české barokní prózy. Jinočany: H&H, 1995
- SLÁDEK, Miloš. Několik poznámek k raně novověkým zpracováním života svaté Anežky České, In: Milá choť nebeského Miláčka blahoslavená Anežka panna. Praha, 2011
- Spor Václava Hájka z Libočan s nakladatelem o kroniku. Lumír, 1853, s. 689-690
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav. Prameny a pomůcky Hájkovy. ČČM 92, 1918, s. 195–213
- ŠLOSAR, Dušan, VEČERKA, Radoslav. Spisovný jazyk v dějinách české společnosti. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979
- TRUHLÁŘ, Antonín. J. F. Beckovského Poselkyně starých příběhův českých, díl 1, Sborník historický 2, Praha: Antonín Rezek, 1884, s. 211–302
- VINTR, Josef. Zásady transkripce českých textů z barokní doby. Listy filologické, 121, 1998
- VOIT, Petr. Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. Století. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2006
- VLČEK, Jaroslav. Dějiny české literatury. Praha: SNKLHU, 1960
- WINTER, Zikmund. Jak kronikář Hájek našel schovance. Zvon 5. 1905, s. 464
- ZIKÁNOVÁ, Šárka. Postavení slovesného přísudku ve starší češtině (1500–1620). Praha: Karolinum, 2009

### **Diplomové práce:**

- JAKEŠOVÁ (FERKLOVÁ), Renata. Kronika česká Václava Hájka z Libočan [rukopis] : příspěvek k uměleckému rozboru humanistického hospodářství. Praha: FF UK, 1975

### **Elektronické zdroje:**

- Knihopis Digital Database. České prvotisky a staré tisky (1476-1800). Katalog Clavius [online]. Filozofického ústavu AV ČR - Kabinetu pro klasická studia, [cit. 6. 5. 2012]. Dostupného z: <http://www.knihopis.org/>
- Vokabulář webový. Webové hnízdo pramenů k poznání historické češtiny [on-line]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, [cit. 6. 5. 2012]. Dostupný z: <http://vokabular.ujc.cas.cz/>

## **Resumé**

Tato práce srovnává dvě díla starší české literatury – Kroniku českou od Václava Hájka z Libočan a první díl barokní kroniky Poselkyně starých příběhů českých od Jana Františka Beckovského. Srovnání jasně ukázalo, že texty obou kronik (především ve druhé části díla) jsou velmi odlišné jak po obsahové stránce, tak způsobem zpracování.

Jako kronikáři opřeli svoje vyprávění o mnoho pramenů různého charakteru. J. F. Beckovský, pokud měl k dispozici jiné prameny, Hájkovy zprávy opravoval, prokládat text množstvím listin a čerpat i z vlastních zkušeností, které nabyl při cestách.

Autoři se pak rozcházejí především po obsahové stránce. Jan F. Beckovský vypouští téměř všechny Hájkovy zprávy, které se týkají zahraničních událostí, a zachovává jen ty, které mají spojitost s děním v Českém království. Dále můžeme odlišnosti v těchto dílech spatřovat v pojetí historických postav, např. Boleslava I., Jana Husa či Jiřího z Poděbrad.

Po ideologické stránce je u V. Hájka dodnes akcentována tendence protiměšťanská a katolická. Ty se ale v mém výzkumu nepotvrdily. V. Hájek se staví spíše proti všem, kteří podle něho narušují klid v zemi, především proti Němcům, židům a luterským kněžím.

Dále se ve spojení s těmito kronikami běžně mluvilo o jejich katolickém duchu a nenávistně protihusitském postoji. V. Hájek se však vůči Janu Husovi a Jeronýmovi se stavěl dosti přívětivě. Zloba vůči husitským vojskům pak pramenila z ničení významných památek.

V Poselkyni starých příběhů českých je oproti Kronice české jasnější názorová stránka jejího autora, u kterého se prosazují dvě významné tendence – katolická a vlastenecká. Avšak přece se dá říci, že tendence vlastenecká stojí nad katolickou. Projevuje se v případech, kdy dokáže ocenit kališnickou stranu – jak krále Jiřího z Poděbrad, tak sílu a odvahu husitů.

## **Summary**

This thesis compares two chronicles – *Kronika česká* by Václav Hájek z Libočan and first part of *Poselkyně starých příběhů českých* by Jan František Beckovský. The comparison showed that both texts (especially in the second part) are very different in their content and manner of processing.

Chroniclers supported their narration by many sources of different nature. J. F. Beckovský corrected Hájek's errors, if he had other sources. He interspersed his chronicle with number of documents and own experience he gained while traveling.

The authors differ mainly in the content of chronicles. J. F. Beckovský deleted almost all the messages that relate to events abroad and retains only those that are linked to events in the Czech Kingdom. Further differences can be seen in the concept of historical figures, such as Boleslav I., Jan Hus or Jiří z Poděbrad.

At the ideological site V. Hájek accented against-town and catholic tendencies. These tendencies are not confirmed in my research. V. Hájek opposes all those who (according to him) disturb peace in the country – against the Germans, Jews and Lutheran priests.

Furtermore, in conjunction with these chronicles commonly talked about their Catholic spirit and hatred and anti-Hussite attitude. However V. Hájek assumed an attitude to Jan Hus and Jeroným quite amiably. Anger against the Hussite troops came from the destruction of important monuments. The clearer view of the author is more noticeable in *Poselkyně starých příběhů českých*, where we can recognize the two major tendencies – catolical and patriotic. But the patriotic tendency is more powerfull. This is reflected in cases where J. F. Beckovský appreciate the utraquists – king Jiří z Poděbrad or strength and bravery of Hussites.

## **Klíčová slova**

Barokní literatura

Humanistická literatura

Jan František Beckovský

Kronika

Kronika česká

Poselkyně starých příběhů českých

Václav Hájek z Libočan